

Kl. 12.00–15.59

18.00–19.07

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 18 maj justerades.

§ 2 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2020/21:784

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:784 Förare av tunga fordon som kör drogpåverkade

av Thomas Morell (SD)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 28 juni 2021.

Stockholm den 7 juni 2021

Justitiedepartementet

Mikael Damberg (S)

Enligt uppdrag

Jenny Kvarnholt

Expeditionschef

Interpellation 2020/21:788

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:788 Brandskydd hos äldre och personer med funktionsnedsättning

av Marléne Lund Kopparklint (M)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Prot. 2020/21:136
8 juni

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 28 juni 2021.

Stockholm den 7 juni 2021

Justitiedepartementet

Mikael Damberg (S)

Enligt uppdrag

Jenny Kvarnholt

Expeditionschef

Interpellation 2020/21:797

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:797 Sexualbrott mot barn

av Marléne Lund Kopparklint (M)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Skälet till dröjsmålet är andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 9 september 2021.

Stockholm den 7 juni 2021

Justitiedepartementet

Morgan Johansson (S)

Enligt uppdrag

Jenny Kvarnholt

Expeditionschef

§ 3 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Propositioner

2020/21:206 till finansutskottet

2020/21:207 till skatteutskottet

§ 4 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Konstitutionsutskottets betänkanden

2020/21:KU26 Kommittéberättelse – kommittéernas verksamhet under 2020, m.m.

2020/21:KU27 Indelning i utgiftsområden

2020/21:KU29 Riksrevisionens rapport om granskningsnämndens granskning av public service

2020/21:KU33 Ett institut för mänskliga rättigheter

Utrikesutskottets betänkanden

2020/21:UU10 Verksamheten i Europeiska unionen under 2020

2020/21:UU12 Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE)

2020/21:UU9 Strategisk exportkontroll 2020 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden

§ 5 Riksrevisionens rapport om granskning av statens styrning av äldreomsorgen

*Riksrevisionens
rapport om granskning
av statens styrning av
äldreomsorgen*

Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU27
Riksrevisionens rapport om granskning av statens styrning av äldreomsorgen (skr. 2020/21:89)
föredrogs.

Anf. 1 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Jag är glad över att vi har en gemensamt finansierad äldreomsorg som ger hjälp och stöd när man inte klarar sig själv. Jag är också glad över att vi numera, efter initiativ från den dåvarande kristdemokratiska äldreministern Maria Larsson, i socialtjänstlagen har en bestämmelse om att socialnämnderna ska verka för att äldre ska känna välbefinnande. Det signalerar livskvalitet hela livet. Men hur styr vi så att verksamheten blir på det sättet i hela landet?

Äldreomsorgen är en av kommunernas viktigaste uppgifter. Verksamheten har genomgått stora förändringar de senaste åren, och även om förbättringar har gjorts konstaterade Coronakommissionen i december att äldreomsorgens brister är påtagliga och att förändringar krävs, men det ska vara uthålliga förändringar.

Kristdemokraterna anser exempelvis att det är synnerligen angeläget att pengar som är avsatta till äldreomsorgen också går till äldreomsorgen. Vi menar också att den medicinska kompetensen i äldreomsorgen måste stärkas och att arbetsvillkoren måste förbättras. Dessa delar har varit centrala i vår äldreomsorgspolitik under lång tid, och glädjande nog har riksdagen nyligen stärkt äldreomsorgen genom resurstillskott för att åstadkomma just detta.

Men hur styr vi för att politikens ambitioner ska förverkligas? Alltför ofta styr vi på fel sätt från det offentliga, såväl från nationell nivå som från den lokala nivån.

Fru talman! Det är trender som styr vilken lednings- och styrfilosofi som ska råda. New public management har vi haft länge. I dag talar allt fler om tight-loose-tight – förlåt, fru talman, det var engelska och bör i stället heta tajt-löst-tajt på svenska.

Det innebär att det vi föreslår ska förverkliga bättre arbetsvillkor och ökad medicinsk kompetens. Det ska vara tydligt vad man ska åstadkomma, men hur man genomför det måste man ha stort utrymme i professionen att bedöma, inte minst mot bakgrund av lokala förutsättningar. Sedan ska vi följa upp hur det blev: Ökade den medicinska kompetensen, och blev det bättre arbetsvillkor för personalen? Om inte behöver åtgärder vidtas.

Riksrevisionens har granskat hur vi styr, och det handlar om en av de äldresatsningar som gjordes av alliansregeringen där kvalitetsregister var en viktig del i styrningen. Riksrevisionen lyfter fram att mycket tyder på att staten inte har lyckats förvalta de positiva resultat som hade uppnåtts

vid Äldresatsningens avslut 2015. Man konstaterar att regeringen – då som nu en socialdemokratisk sådan – saknade en plan för att förvalta resultaten.

Fru talman! Riksrevisionens övergripande slutsats är ändå att Äldresatsningen har bidragit till ett välbehövligt fokus på arbetssätten i äldreomsorgen men att det huvudsakliga syftet med regeringens satsning på kvalitetsregister i äldreomsorgen inte har uppnåtts, det vill säga att få till stånd ett systematiskt förbättringsarbete som kommer alla till del.

Att införa kvalitetsregister i äldreomsorgen har enligt Riksrevisionen bidragit till en bättre vård och omsorg för dem som bor i särskilt boende och registreras i kvalitetsregister. De som registreras får en bättre äldreomsorg, och det tycks inte vara på bekostnad av de äldre som inte registreras. Dessa positiva effekter skapar dock ändå ett dilemma för staten, eftersom användningen av beslutsstöd förbättrar verksamheten för dem som registreras men också bidrar till ojämlik vård och skapar likvärdighetsproblem. De personer som inte blir registrerade går miste om en förbättrad vård och omsorg som följer med en registrering, för registreringen ger uppmärksamhet och en strukturerad uppföljning från personalens sida.

Regeringen har svarat på Riksrevisionens granskningsrapport. Man säger att man avser att göra en del av de förbättringar som föreslås men inte alla.

Fru talman! Vi kristdemokrater saknade en del och skrev därför en följdmotion med fler förslag på åtgärder till följd av Riksrevisionens granskningsrapport. Jag är glad över att en majoritet i utskottet instämmer i ett av våra förslag, som nu blir ett tillkännagivande till regeringen.

Utskottet anser att regeringen bör ta fram lagförslag för att säkerställa att personal inom äldreomsorgen får tillgång till samordnade digitala system för journalföring och dokumentation för de insatser en patient får utifrån såväl hälso- och sjukvårdslagen som socialtjänstlagen och återkomma till riksdagen med detta. Det är mycket glädjande att det uppdraget nu ges till regeringen. Det skulle underlätta personalens arbete och också medföra att merarbete kan undvikas och att patientsäkerheten kan stärkas.

Vi kristdemokrater anser vidare att regeringen också borde ge Socialstyrelsen i uppdrag att stärka arbetet med analys, uppföljning och användning av kvalitetsregistren i äldreomsorgen, bland annat med de metoder som Riksrevisionen rekommenderar. Socialstyrelsen bör alltså, menar vi, få ett bredare uppdrag av regeringen som också inkluderar hur man vägleder kommunerna och hur man ska använda dessa kvalitetsregister i förbättringsarbetet. Men tyvärr finns det inte någon majoritet för det förslaget, så jag yrkar därför bifall till reservation nummer 3.

Hur äldreomsorgen ska styras är föremål för en större översyn genom den utredning som regeringen har tillsatt. Vi vill alla att äldreomsorgen ska förbättras. Men ska det bli verklighet måste styrningen vara ändamålsenlig. Lagstiftning kanske behövs, men förmodligen är det andra former av styrning som är viktigare – styrning som ger utrymme för professionerna att arbeta på bästa sätt utifrån givna mål. Äldre ska kunna känna välbefinnande. Det är ett gott mål att arbeta för.

Anf. 2 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S):

Fru talman! Den här debatten handlar om Riksrevisionens rapport om granskningen av statens styrning av äldreomsorgen. Vi socialdemokrater välkomnar att vi åter i denna kammare får debattera äldreomsorgen och de

satsningar som görs och som behöver förbättras. Som tidigare talare sa tror jag att vi alla vill ha en bra äldreomsorg, och vi ser alla att det finns brister som man måste ta tag i.

Vi välkomnar också att man granskar de satsningar som gjorts och görs. Det är viktigt att vi vet att pengarna går dit de är tänkta att gå, speciellt när vi har riktade pengar till äldreomsorgen. Det är ju tänkt att de ska utveckla, förbättra och höja kvaliteten i äldreomsorgen för dem som är i behov av det och för den personal som jobbar där.

Riksrevisionen har granskat de riktade äldresatsningar som pågick 2010–2014 och tittat på om det blev en varaktig förbättring. Det har gått några år sedan dess. Det var den moderatledda regeringen som styrde då och också gjorde detta. Tanken var att man skulle använda pengarna till kvalitetsregister för ett systematiskt förbättringsarbete i vården och omsorgen om de äldre.

Enligt Riksrevisionen har satsningarna gett ett ökat fokus på arbetsätten i äldreomsorgen, som är väldigt bra. Men insatserna har inte gett tillräckligt stöd till kommunerna för just det systematiska förbättringsarbetet. Kommunerna behöver stöd i hur förbättringsarbetet ska bedrivas.

Viktigt är också att kvalitetsregistret handlar om det systematiska och regelbundna, som gör att man faktiskt får förbättringsarbetet, och att man är nogga med vilka uppgifter som finns registrerade där. Och det är givetvis viktigt att det är enligt gällande regelverk.

Sedan rapporten togs fram har det gjorts en hel del förbättringar inom just äldreomsorgen. Många saker är faktiskt bra i äldreomsorgen – det får vi inte glömma. Men vi vet att det finns brister.

Regeringen gör en hel del för att förbättra äldreomsorgen: historiska satsningar på välfärden och riktade satsningar på äldreomsorgen. Regeringen har också tillsatt en utredning för att få fram en äldreomsorgslag, vilket jag tror att väldigt många välkomnar.

Vi har också blivit påmind om brister som fanns och finns inom äldreomsorgen under den tid som pandemin har pågått. Därför välkomnar vi socialdemokrater Äldreomsorgslyftet, som ger möjlighet för fast anställd personal att på betald arbetstid utbilda sig till undersköterska eller kanske vårdbiträde eller till första ledets chef, som vi också ser behöver en kompetensutbildning.

Regeringen har tillsatt en utredning om en fast omsorgskontakt i hemtjänsten. Och i nästa vecka kommer vi åter att debattera en hel del. Vi kommer att debattera och besluta om en reglering av undersköterskeyrket. Det tror jag är väldigt välkommet för väldigt många.

Det finns också en överenskommelse med SKR om en sammanhållen jämlik vård 2021. Där ska man utveckla den nära vården, och man ska ge goda förutsättningar för medarbete. Det finns också insatser när det gäller Vision e-hälsa med mera.

Fru talman! I det betänkande som vi nu debatterar finns ett tillkännagivande till regeringen om samordnade digitala system för journalföring och dokumentation som kommer från ett motionsyrkande. Vi socialdemokrater delar uppfattningen att informationsöverföring mellan myndigheter behöver utvecklas. Det lämnades nyss ett delbetänkande från Utredningen om sammanhållen information inom vård och omsorg. Vi har också noterat att Riksrevisionen har rekommenderat regeringen att ge Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans med Sveriges Kommuner och Regioner ta fram

förslag för hur man ska kunna utveckla kommunernas journalsystem så att det blir ett bra stöd för beslut om den vård som den enskilde behöver.

Vi anser därmed att det inte behövs något tillkännagivande till regeringen. Av den anledningen har vi en reservation, nummer 4, tillsammans med Centerpartiet och Miljöpartiet som vi socialdemokrater yrkar bifall till.

Anf. 3 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 3, och till skillnad från föregående talare vill jag understryka det tillkännagivande, som Moderaterna står bakom, som gäller samordnade digitala system för journalföring och dokumentation. Det är ett väldigt viktigt tillkännagivande. Jag tror att alla där ute på golvet verkligen instämmer i att det är nödvändigt att detta påskyndas och underlättas för dem som arbetar men framför allt för patienterna.

Fru talman! Ålderdomen är det hittills enda kända sättet att leva länge. Så sa den franske skalden och politikern Charles-Augustin Sainte-Beuve. Så är det. Att åldras och uppleva livet som årsrik är något som vi alla hoppas få göra. Om vi på ålderns höst kommer att vara pigga eller behöva omfattande omsorg vet vi inte i dag, vilket kanske på många sätt och vis är tur. Men om vi behöver omsorg som äldre ska vi kunna känna oss säkra på att den är av god kvalitet. Omhändertagandet av de mest sjuka och sköra får aldrig fallera. Vi moderater anser att äldreomsorgens utgångspunkt ska vara trygghet, mänsklighet, valfrihet och empati.

Fru talman! I dag debatterar vi Riksrevisionens rapport om granskning av statens styrning av äldreomsorgen. Riksrevisionen har granskat den satsning som alliansregeringen gjorde 2010–2014 på äldreomsorgen och som kallades Äldresatsningen. Riksrevisionen konstaterar att satsningen har bidragit till ett välbehövligt fokus på arbetssätten i äldreomsorgen.

I Äldresatsningen satsade man på kvalitetsregister i äldreomsorgen och på att öka användandet av dem. Riksrevisionen anser att ambitionen, att det systematiska förbättringsarbetet skulle komma alla till del, inte riktigt har uppnåtts. De konstaterar också att mycket tyder på att staten inte har lyckats förvalta de positiva resultat som hade uppnåtts vid Äldresatsningens avslut 2015. Detta är såklart mycket beklagligt.

Fru talman! Äldresatsningen hade fem fokusområden: preventivt arbetssätt, god vård vid demenssjukdom, god vård i livets slutskede, god läkemedelsbehandling för äldre och sammanhållen vård och omsorg.

Jag vill kort nämna några av Äldresatsningens resultat. Fallolyckorna minskade med 30 procent mellan 2011 och 2014. Antalet vårdcentraler registrerade i Svenska Demensregistret gick från 82 till 880 på tre år. Användningen av olämpliga läkemedel minskade med 10 procent årligen 2011–2014. Detta är tre av flera fantastiska resultat.

Fru talman! Nu är det viktigt att förbättra äldreomsorgens samlade kvalitet. Vi moderater vill därför fastställa nationella kvalitetskrav, begränsa till antalet, för äldreomsorgens verksamheter. Dessa ska spegla en samlad bedömning av äldreomsorgens kvalitet. Kvaliteten ska vara hög och densamma oavsett vilken av landets 290 kommuner du bor i eller vilken av de 21 regionerna som du råkar vara bosatt i.

Fru talman! Senior alert, Svedem, BPSD och Svenska palliativregistret – alla är namn på kvalitetsregister. Att det finns kvalitetsregister är grundläggande för att man ska kunna förbättra och utveckla vård och omsorg. Äldresatsningens utredare Eva Nilsson Bågenholm skriver i avslutningen i skriften *Fyra år med fokus på de mest sjuka äldre*: Med andra ord – om man inte vet var man befinner sig är det svårt att veta åt vilket håll man ska gå.

Att vi ska ha kvalitetsregister är det ingen tvekan om.

Fru talman! Att vi fokuserar på kvaliteten när det gäller äldreomsorgen, som är i fokus i dagens debatt, tror jag är bra och nödvändigt för att kunna fortsätta utveckla just densamma. Därför blir jag ganska uppgiven och till och med ledsen när debattens fokus handlar om vem som är utförare. Den debatten fördummar. När ideologiska skyggglappar styr i stället för verkligheten blir debatten inte konstruktiv. Jag hoppas att vi ska ägna mer tid i denna kammare åt att debattera äldreomsorgens kvalitet i stället för att fokusera på vem som är utförare, för det behövs verkligen. Det visade inte minst Coronakommissionens delbetänkande i december.

Fru talman! Riksrevisionen har två rekommendationer till regeringen. Den första är att säkerställa att det inför framtida överenskommelser med SKR finns en plan för hur den ansvariga förvaltningsmyndigheten långsiktigt ska förvalta uppnådda resultat. Den andra rekommendationen är att regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans med SKR ta fram ett förslag på hur kommunernas journalsystem kan utvecklas så att de utgör ett fullgott stöd för beslut om vård på individnivå.

Just som jag sa inledningsvis har vi med anledning av den sista rekommendationen gett ett tillkännagivande till regeringen.

Fru talman! Slutligen vill jag lyfta det särskilda yttrande som vi moderater har lämnat in. Vi vill påminna om de två tillkännagivanden som riksdagen beslutat om tidigare i år, dels tillkännagivandet om personalkontinuiteten inom äldreomsorgen, dels det om kunskapskrav i svenska språket för äldreomsorgens personal. Vi ser nu fram emot att regeringen kommer tillbaka till riksdagen i dessa frågor.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag citera vad en av våra moderata seniorer så klokt sa när det gäller vilket förhållningssätt vi ska ha till årsrika inom äldreomsorgen och samhället i stort. Hon sa: Jag önskar att samhället såg på de tio sista åren av en människas liv precis så som vi ser på de tio första åren – med förväntan, förhoppningar, framtidstro, engagemang och omtanke.

Anf. 4 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD):

Fru talman! ”Äldreomsorg” är ett ord som länge varit mer eller mindre på allas läppar nu, tyvärr inte i några särskilt positiva ordalag. Det har handlat om allt från höga smittotal till hög dödlighet. Det har handlat om personal som inte har utbildning i basal hygien. Det har handlat om hög personalomsättning, låg kompetensnivå och svårigheter att rekrytera, bara för att nämna något, och detta trots tidigare stora satsningar.

Riksrevisionen har nu granskat hur vi har arbetat och om staten har bidragit till en varaktig förbättring av äldreomsorgen genom den så kallade äldreomsorgssatsningen som pågick mellan 2010 och 2014 och omfattade riktade statsbidrag på totalt 4,3 miljarder kronor. Det var en satsning som i sak har gett positiva resultat.

Som en central del av satsningen beslutade regeringen att ett så kallat kvalitetsregister skulle införas i kommunalt finansierad vård och omsorg om äldre. Regeringens avsikt var att kvalitetsregistret skulle användas som underlag för systematiskt förbättringsarbete i verksamheten. Denna satsning har enligt Riksrevisionen satt fokus på arbetssätten i äldreomsorgen, men det huvudsakliga syftet med satsningen menar man inte har uppnåtts, det vill säga att få till stånd ett systematiskt förbättringsarbete som kommer alla till del.

Att införa kvalitetsregister i äldreomsorgen har enligt Riksrevisionen bidragit till en bättre vård och omsorg för dem som bor i särskilt boende och som finns registrerade i kvalitetsregistret. De som har blivit registrerade har således fått bättre äldreomsorg, men det har också skapat ett dilemma eftersom det leder till ojämlik vård och skapar likvärdighetsproblem. Detta kan låta märkligt, men de som är registrerade får alltså bättre vård samtidigt som de som inte är registrerade inte får sämre vård – men de får heller inte ta del av den förbättrade vården. Det vill säga det kommer inte alla till del, vilket var huvudsyftet.

Fru talman! Riksrevisionen lyfter också fram att mycket tyder på att staten inte har lyckats förvalta de positiva resultat som hade uppnåtts när satsningen avslutades 2015 och att regeringen saknade en plan för att förvalta resultaten.

Riksrevisionen anser också att statens insatser inte har gett tillräckligt stöd till kommunerna för det systematiska förbättringsarbetet och att kommunerna behöver ett tydligare stöd för hur arbetet ska bedrivas. Statens kunskapsstyrning till kommunalt finansierad hälso- och sjukvård behöver enligt Riksrevisionen utvecklas.

Den rapport vi har framför oss nu är ett viktigt underlag som förtjänar att tas på största allvar. Sverigedemokraterna delar sammanfattningsvis betydande delar av de analyser och rekommendationer som framförs i rapporten. Utifrån Riksrevisionens rapport och den kritik som har framförts menar vi att en nationell åtgärdsplan behöver tillsättas, lämpligen i samråd med SKR.

En sådan nationell åtgärdsplan behöver innehålla en tydlig riktning för hur kompetensen kan stärkas inom många områden kopplat till äldreomsorgen, inte minst hur kompetensförsörjningen ska säkras. Planen behöver också innehålla frågor kring personalkontinuitet för att skapa trygghet för vårdtagaren och för att bidra till en god arbetsmiljö. Därför är det ett självklart inslag i en nationell åtgärdsplan, som givetvis också måste innehålla en tydlig riktning för att stärka äldreomsorgens alla olika delar.

Jag vill med detta yrka bifall till reservation 1, som handlar om just den nationella handlingsplanen.

Fru talman! Riksrevisionen rekommenderar vidare regeringen att ge Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans med SKR utveckla ett förslag för hur kommunernas journalsystem kan utvecklas så att de utgör ett fullgott stöd för beslut om vård på individnivå.

Det är gott så, men det viktigaste borde vara att dessa journalsystem också är kompatibla med varandra så att nödvändigt samarbete mellan regionerna och kommunerna inte försvåras och sätter patientsäkerheten ur spel. Här måste det säkerställas att personal inom äldreomsorgen får tillgång till samordnade digitala system vad gäller journalföring och annan viktig dokumentation för de insatser en patient har. Ett sådant system bor-

de för övrigt finnas inom hela hälso- och sjukvården, men det är en annan fråga.

Sammantaget, fru talman, görs för tillfället väldigt mycket och väldigt många satsningar. Men det är också viktigt att påpeka i sammanhanget att strukturella problem inte alltid kan överbyggas med mer pengar. Det måste jobbas på bred front med dessa frågor.

Fru talman! Coronakommissionen, Inspektionen för vård och omsorg, experter och förståsigpåare – alla är vi överens om att någonting måste göras eller kanske snarare att något borde ha gjorts för länge sedan. Men nu är vi där vi är, och då gäller det att inte släppa fokus utan att jobba vidare med de här frågorna. De utredningar och rapporter som kommer, och som redan har kommit, måste vi också ta på allvar, inte minst för att säkerställa arbetsvillkor, medicinsk kompetens och, viktigast av allt, en trygg och god vård och omsorg av äldre.

För att uppnå detta gäller det att lägga all prestige åt sidan och arbeta framåt snarare än att träta om vem som gjort vad, vilka som kunde gjort mer och hur vården är utformad. Det är precis så jag har uppfattat att debatten är här i dag. Än så länge känns den väldigt framåtsträvande snarare än anklagande. Detta är någonting som vi alla måste komma till rätta med.

Anf. 5 ANDERS W JONSSON (C):

Fru talman! Det är en spännande diskussion vi har i dag, föranledd av att Riksrevisionen har gjort en granskning. Rubriken talar om ”statens styrning av äldreomsorgen”, men i själva verket handlar det mer om en utvärdering av den stora satsning som alliansregeringen gjorde under åren 2010–2014 med mer än 4 miljarder kronor i specialriktade statsbidrag till just äldreomsorgen.

Det är intressant att se sammanfattningen och utvärderingen, och en slutsats man kan dra är att specialriktade statsbidrag har sin begränsning när det handlar om att styra hur äldreomsorgen ser ut.

Det kanske viktigaste staten kan göra för att få en bra äldreomsorg är att se till att kommunerna har tillräckligt med ekonomiska resurser. Alla som är kommunpolitiker vet att det inte handlar om framför allt statsbidragen utan att det handlar om att bedriva en vettig ekonomisk politik som gör att kommunerna får in stora skatteintäkter.

Det andra som är viktigt att staten ser till, och det kommer vi att debattera senare i dag, är kompetensförsörjningen. Även Riksrevisionens granskning kokar ned till att ett stort problem är just personalomsättningen och bristen på utbildad personal. Här har staten ett övergripande ansvar, och det är kanske viktigare än mycket av det andra vi diskuterar.

Sedan är det också statens ansvar att se till att lagstiftningen är anpassad till äldreomsorgen. Här är en av anledningarna till att det finns bekymmer i den svenska äldreomsorgen. De beror på att de människor som arbetar i äldreomsorgen har två helt olika lagstiftningar att utgå från. Å ena sidan är det socialtjänstlagen, och å andra sidan är det hälso- och sjukvårdslagen. Det är två helt olika lagstiftningar som många gånger inte alls pratar med varandra. För en åtgärd enligt hälso- och sjukvårdslagen kan ansvarig sjuksköterska omedelbart fatta beslut om vad som ska göras. Men om det råkar vara en insats enligt socialtjänstlagen krävs en behovsbedömning, och så vidare.

Prot. 2020/21:136

8 juni

*Riksrevisionens
rapport om granskning
av statens styrning av
äldreomsorgen*

Centerpartiet har länge drivit att detta måste överbyggas. Staten måste se till att det finns en lagstiftning. Därför är vi glada över att regeringen har tillsatt en utredning som ska ta fram en lagstiftning för den svenska äldreomsorgen. Vi är helt övertygade om att det kommer att vara en viktig del i att minska problemen i äldreomsorgen.

Ytterligare ett ansvar som staten har är att utifrån lagstiftningen se till att det sker en skarp tillsyn. Här har det skett betydande förbättringar under senare år med Inspektionen för vård och omsorg. Där kommer vi också att se ytterligare intressanta granskningar göras, inte minst att coronapandemin har satt den svenska äldreomsorgen i blyxtbelysning och visat vilka fördelar som har funnits och framför allt vilka brister som finns. Där måste vi tillsammans se till att Inspektionen för vård och omsorg får ytterligare skarpa redskap att utöva tillsyn över den svenska äldreomsorgen.

Sedan kommer vi till ett av de allra viktigaste redskapen, nämligen att mäta. Armand Duplantis skulle aldrig ha varit Sveriges eller världens främsta stavhoppare om han inte hade mätt. Alla som har försökt att gå ned i vikt vet att det är nog svårt, men om man inte skulle ställa sig på vågen skulle det vara ännu svårare. Vad Riksrevisionens granskning visar är att det faktum att man mäter och redovisar resultaten har en fantastisk effekt på att höja kvaliteten totalt sett. Det är inte så att en kommun är dålig och en annan är bra, utan man är bra på olika saker. Just där gör kvalitetsregistren att man faktiskt kan se hur bra man klarar något eller hur dålig man är på ett område. Precis som Riksrevisionen säger krävs mycket mer. Därför är det tråkigt att vi i utskottet inte har lyckats få majoritet för att ge Socialstyrelsen ett uppdrag.

Fru talman! Vi har nu hört både Sverigedemokraterna och Socialdemokraterna tala sig varma för hur viktiga kvalitetsregister är. Men ändå har man inte ställt upp på Riksrevisionens krav, nämligen att ge ett uppdrag till Socialstyrelsen för att skärpa användningen av kvalitetsregister. Det beklagar jag, fru talman. Därför yrkar jag bifall till reservation 3, som handlar om detta.

Jag tänker inte yrka bifall till reservation 4, men jag vill ändå lyfta upp den fråga som tas upp i reservationen. Här är det fråga om något som jag har svårt att förstå, nämligen förslaget till tillkännagivande om att få en samordnad digital journalföring i äldreomsorgen med både hälso- och sjukvård och socialtjänst. Det är en fråga som vi i Centerpartiet har drivit i många år eftersom frågan är ett stort bekymmer. Men det man glömmer är att regeringen 2019 tillsatte en utredning som i januari–februari lade fram ett betänkande med ett lagförslag. Betänkandet har nu varit ute på remiss, och remisstiden gick ut för bara några dagar sedan. Om den lagstiftningsprocessen rullar vidare och remissinstanserna inte är alltför kritiska kommer det att finnas en lag som träder i kraft sannolikt nästa sommar, och då kommer det att bli möjligt att se journalanteckningar på dem som är aktuella inom äldreomsorgen. Det gäller oavsett om det handlar om socialtjänst eller hälso- och sjukvård. Men det ska vara bevarad integritet för den enskilde, det vill säga att det är jag som avgör om socialtjänsten, äldreomsorgen eller sjukvården ska få tillgång till hela min journal.

Det blir lite bekymmersamt när riksdagen kommer att besluta om ett tillkännagivande, att regeringen på något sätt ska skrota förslaget, mitt i lagstiftningsprocessen, och börja arbeta med att ta fram något nytt, vilket

möjligtvis kommer att innebära att det om ett antal år finns en produkt på plats. Det är olyckligt, fru talman.

Jag yrkar bifall till reservation 3 om att skärpa kraven på kvalitetsregister och att lämna ett uppdrag till Socialstyrelsen.

Anf. 6 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Vi har debatterat äldreomsorg betydligt mer än tidigare, och det kommer vi att fortsätta med. Och det är bra.

Riksrevisionens rapport handlar specifikt om den äldresatsning som pågick mellan 2010 och 2014 och de statsbidrag på 4,3 miljarder som riktades ut. Jag kan också berätta att 2014–2018 var det en ny satsning av den dåvarande regeringen med 2 miljarder per år för insatser riktade just till äldreomsorgen, med stöd av Vänstern. Det har varit stora satsningar på äldreomsorgen, men kanske för lite statsbidrag. Hur som helst har det inte märkts så mycket under den senaste pandemin. Vi kunde kanske ha gjort mer tillsammans.

Riksrevisionens övergripande slutsats, fru talman, är att äldresatsningen har bidragit till ett välbehövligt fokus på arbetssätten i äldreomsorgen, men det huvudsakliga syftet med kvalitetsregister har inte riktigt uppnåtts. Att införa kvalitetsregister i äldreomsorgen har bidragit till en bättre vård och omsorg för dem som bor i särskilt boende och registreras i kvalitetsregistret. Men det finns ett dilemma för staten eftersom användningen av beslutsstöd förbättrar verksamheten för de registrerade, men de bidrar också till ojämlik vård och skapar likvärdighetsproblem. Det hade väl kunnat lösas.

Det främsta hindret, enligt Riksrevisionen, är den höga personalomsättningen i äldreomsorgen, den låga utbildningsnivån, bristen på legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal samt svårigheten att hitta tid för att tillsammans analysera data och förändra verksamheten. Det här är strukturella frågor som Vänsterpartiet har lyft upp länge, och nu lyfter alla partierna fram dessa frågor. Det är vi glada för. Jag tror att man måste komma åt de strukturella frågorna ordentligt.

Riksrevisionens bedömning är att regeringen kunde ha gjort mer för att växla över satsningar till Socialstyrelsen. Statens kunskapsstyrning till kommunalt finansierad hälso- och sjukvård behöver, enligt Riksrevisionen, utvecklas. Det kan man tycka. Det är många kockar i soppan. Det måste också finnas en starkare brygga mellan Sveriges Kommuner och Regioner och staten, så att staten tar på sig ett större ansvar och en större roll att dirigera den stora orkestern i äldreomsorg. Vi måste också komma ihåg att Sveriges Kommuner och Regioner är en organisation och inte en myndighet. Det behövs en tydligare styrning när man använder sig av de riktade insatserna.

Fru talman! Vi har förhoppningsvis pandemin bakom oss. Coronakommissionen överlämnade delbetänkandet om äldreomsorgen den 15 december 2020. Man gjorde den övergripande bedömningen att det som hände inom äldreomsorgen berodde på hög smittspridning, att den svenska äldreomsorgen var oförberedd, att strukturen inte var rustad för en pandemi och att anställda i stor utsträckning lämnades ensamma i att hantera situationen. I olika reportage har man kunnat följa hur både kommuner och bolag lämnade sin personal alldeles by themselves.

Det kan tilläggas, fru talman, att det hade varit bra med smittskyddsutrustning från första dagen. Nu fanns det inget nationellt lager och tyvärr heller inga pandemilager i regionerna, och det gjorde inte saken bättre.

Kommissionen gör bedömningen att äldreomsorgen har strukturella och sedan länge välkända problem. De har ju varit väldigt välkända. Man pekar på behovet av högre bemanning, ökad kompetens och rimliga arbetsförhållanden.

Man säger att arbetsgivarna i äldreomsorgen måste förbättra anställningstryggheten och personalkontinuiteten och kraftigt minska andelen personal med timanställning. Men när jag tittar i rapporten för förra året ser jag att antalet timanställda inte har minskat i otrolig fart. Det kan man ju fundera på.

Den medicinska kompetensen inom äldreomsorgen behöver förstärkas, och det behövs krav på minimiutbildning för olika yrkeskategorier. Det är jättebra att undersköterskor snart får en yrkestitel att använda sig av. Det ska vi diskutera nästa vecka – det är mycket nu, fru talman. Man kanske också kan hitta en utbildning som är lite same same över Sverige, kan jag tycka.

Sjuksköterskekompetens bör som huvudregel finnas på plats på varje särskilt boende dygnet runt under veckans alla dagar.

Regeringen har gått in med medel för det här. Vi har också i en ohelig allians bestående av KD, M och Vänsterpartiet fått igenom att höja till den nivå som behövs inom äldreomsorgen. Det är bra.

Man måste nog säga, fru talman, att det är oerhört viktigt att de här medlen inte blir projektmedel. Förstår ni vad jag menar? Vi får inte glömma bort den här frågan sedan och rycka bort de här pengarna om två år. Jag tror att de medel vi ger till äldreomsorgen, eller som vi ser behövs i äldreomsorgen, måste ligga kvar under rimlig tid. Antalet äldre kommer ju att öka.

Vi står även bakom det tillkännagivande som utskottet föreslår när det gäller samordning mellan journalföring och dokumentation. Jag tror att vi också behöver jobba vidare på hela journalföringssystemet över landet när det gäller hälso- och sjukvård, socialtjänst och alla andra delar och att man kanske till och med kan följa upp med ett digitalt system som funkar över hela landet inom hälso- och sjukvård. Det borde vara ett minimikrav.

Anf. 7 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Jag tar tillfället i akt att begära replik på Karin Rågsjö utifrån tillkännagivandet som föreslås komma vid det beslut som kommer i morgon. Det handlar om det här att regeringen ska ta fram ett system för sammanhållen journalföring i hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Det här är något som alla tycker. Alla är med på det. Det har gjorts flera försök att hitta lagstiftningsmöjligheter, och nu är det faktiskt så att en utredning har jobbat i ett och ett halvt år under ledning av Sören Öman. Han har kommit med ett förslag, en riktig tegelsten på 800 sidor. Det har varit utskickat på remiss under tre månader, och väldigt många remissvar har inkommit beroende på att det är komplicerad lagstiftning det handlar om. Planen är att arbetet nu ska gå vidare i Regeringskansliet. Det ska väl bli en lagrådsremiss, en proposition och sedan ett ikraftträdande nästa sommar.

Det här bygger på att det blir tillgång till journalerna inom både hälso- och sjukvård och socialtjänst under förutsättning att patienten eller den äldre ger sitt tillstånd.

I det läget blir det märkligt, fru talman, att riksdagen plötsligt kastar sig in och säger: Nej nu, stopp och belägg! Här krävs det att man gör ett omtag. Nu ska det tas fram exakt det som utredaren har tagit fram.

Jag ställer mig lite frågande till hur regeringen kommer att agera på det här.

Det ena sättet är att säga: Ni slår in en öppen dörr. Vi rullar vidare med det förslag som finns. Det är tråkigt att inte socialutskottets ledamöter är informerade om det.

Det andra sättet, vilket vore mycket illa, är att följa det här tillkännagivandet och säga: Nej, nu blir det stopp i processen. Den här lagstiftningsprodukten får vi lägga åt sidan, för nu vill tydligen riksdagen att vi ska göra något helt nytt.

Det senare innebär ju de facto att vi inte kommer att ha en lagstiftning på plats förrän om flera år. Jag undrar och vill ställa frågan till Karin Rågsjö: Vad förväntar sig majoriteten att regeringen ska göra utifrån det här tillkännagivandet?

Anf. 8 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Tack, Anders W Jonsson, för frågan!

Vi är ju ofta väldigt aktiva i socialutskottet när det gäller att ta fram den här typen av initiativ på en mängd områden. Vi har också gått över gränserna, vilket jag faktiskt tycker har varit lite bra.

Jag ser det som att när vi tar fram den här typen av initiativ ger vi också regeringen en liten knuff. Vi aktualiserar frågan. Det ska hända någonting. Den typen av utskottsinitiativ har också Centerpartiet varit med på i ett antal sammanhang.

Jag tror också att det här är viktigt för att ge någon sorts pinpointkänsla av att det är en viktig fråga generellt hur vi ska jobba med de olika systemen när det gäller journalföring.

Jag tror att om man tittar på utskottsinitiativet, på betänkandet och på det som har gjorts kan det bli alldeles utmärkt. Men vi ger en riktning till regeringen, fru talman, för vi har sett en mängd utredningar från regeringen som det inte har blivit något av. Jag påminner mig närmast ett initiativ om beroendepolitik som vi lämnade i februari förra året.

Så här är det för mig: De här utredningarna kan samlas på hög, men jag vill se action. Det försöker vi nu åstadkomma tillsammans med de andra i utskottet, och jag förväntar mig att regeringen agerar. Det kanske till och med blir ett bra lagförslag, fru talman, men vi har gett en knuff i rätt riktning.

Anf. 9 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Centerpartiet är ju gärna med och ser till att vi driver regeringen framför oss i ett antal frågor, men just den här ställer jag mig frågande till.

Här är det ju så att regeringen har tillsatt en utredare som har kommit med ett tjockt betänkande. Det har varit på remiss, och det har kommit in massor med remissvar. Det är komplicerad lagstiftning det rör sig om, och jag kan tänka mig att Socialdepartementet nu sitter med dels tegelstenen

till lagförslag som kommer att möjliggöra just det här och dels ett antal remissvar.

Det är klart att det som skulle kunna hejda processen är om det kommer in väldigt många remissvar som säger att det är ett dåligt förslag och att man ska göra ett omtag, en ny utredning och så vidare. Men förhoppningsvis är det inte så. Förhoppningsvis är det här ett bra arbete.

Det är i det läget det blir så knepigt att en riksdagsmajoritet säger att regeringen här minsann bör ta fram ett förslag som möjliggör just det som ordagrant finns i lagförslaget.

Men, fru talman, om jag tolkar Karin Rågsjö rätt behöver tillkännagivandet inte tolkas på annat sätt än som att regeringen ska göra det regeringen har gjort med utredningsförslaget och remissvaren och sedan gå vidare med en lagrådsremiss och se till att det blir det utredaren föreslår, nämligen att vi den 1 juli 2022 har en lag som möjliggör att man får tillgång till båda journalerna för de patienter och individer som är aktuella, inte bara i socialtjänsten utan framför allt i äldreomsorgen.

Det Karin Rågsjö säger tolkar jag så här: Ja, vi hade inte riktigt läst den här utredningen, men vi tycker att det är viktigt att man gör det här. Gå nu vidare, regeringen, så får vi det här på plats till nästa sommar!

Det här är så viktigt för att få äldreomsorgen att fungera bra. Men man ska ha klart för sig att det inte är enkel lagstiftning det handlar om. Det är ganska komplicerad materia.

Anf. 10 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Med den inställningen skulle vi sitta på våra stolar och vänta och hoppas att regeringen gör kloka saker i alla frågor.

Det är ju inte ett gäng rättshaverister som har seglat ut på sjön för att liksom göra whatever med de här förslagen, som är väldigt bra. Det här är att ge regeringen en knuff framåt och ingenting som på något sätt kommer att skrinlägga dessa bra förslag från utredningen.

Anf. 11 BARBRO WESTERHOLM (L):

Fru talman! Först vill jag yrka bifall till reservation 1 under punkt 1 om den nationella åtgärdsplanen, för det som lyser igenom i Riksrevisionens rapport är att vi behöver en sammanhållen plan.

Det har nu gått 29 år sedan vi fick Ädelreformen, som i och för sig var en fantastisk reform. Den innebar ju att multistjuka, åsrika människor fick möjlighet att flytta ut från långvården och in i egna bostäder och där få vård och omsorg dygnet runt. Det var bara det att kommunerna inte hade klart för sig hur mycket sjukvård som skulle komma att krävas. Behovet har ju ökat under årens lopp i och med att så mycket mer sjukvård kan ges i de egna hemmen och inte behöver åtgärdas på sjukhusen.

Sedan dess har det kommit utredning på utredning som i och för sig har innehållit sammanhållna åtgärdsplaner, men det har stannat vid vackra ord. Sedan har det av och till varit brandkårsutryckningar när man har upptäckt felbehandling med läkemedel och andra ting.

Jag har sagt förut i den här talarstolen att covid-19 också har fört något gott med sig i och med att bristerna i vården av och omsorgen om åsrika människor har blivit så tydliga. Då behövs en sådan här sammanhållen plan som tydliggör målsättningen att åsrika människor ska känna sig trygga hela livet, hela livsresan, i att man får sina behov tillgodosedda, och

det av kunnig personal som kan ge trygghet men som också har förmågan till inlevelse i omsorgstagarens situation. Människor är ju olika, och personkemin fungerar också olika, så det kan behövas personalbyten i vården och omsorgen för att personkemin ska stämma. Det här behöver finnas med som en röd tråd i omsorgsplanen.

Sedan är det jättebra att Äldreomsorgslyftet nu har kommit, så att man kan utbilda sig inom ramen för sin tjänst. Det kommer under ett antal år att behövas pengar för detta, inte några miljarder årsvis utan kontinuerligt i den ordinarie budgeten.

I min utredning om fast omsorgskontakt i äldreomsorgen räknade vi med att utbildningsbehovet skulle vara fyllt 2030. Genom att gränsen vid vilken man tror att man är klar med undersköterskeutbildningarna har sänkts till 2028 kan den tiden kortas lite grann. Det här arbetet måste följas med utbildning, med behovstillfredsställelse hos de årsrika med ett kvalitetsregister, som ni varit inne på här förut.

Det har talats mycket om statens och kommunernas behov. Jag skulle vilja säga att det handlar lika mycket om behovet för vård- och omsorgsgivarna i de enskilda boendena att följa siffrorna.

I sydvästra sjukvårdsområdet i Stockholm fick vårdcentralerna följa upp sin egen läkemedelsbehandling och regelmässigt diskutera siffrorna och jämföra dem med andras. Användningen av de tre största läkemedelsgrupperna – sömnmedel, smärtstillande medel och antibiotika – sjönk omedelbart med 10 procent när forskrivarerna fick se sina egna siffror. Och jag är övertygad om att om man hade regelbundna möten för personalen på boendena, i omsorgsområdena, för att titta på sina egna siffror och diskutera dem i en förlåtande miljö skulle det ske klara förbättringar också där. De här uppgifterna inrapporteras från verkligheten. För att man inte ska slarva med inrapporteringarna ska man på ett begripligt och läsbart sätt få tillgång till de egna siffrorna och kunna jämföra dem med andras. Vi talar ju olika språk inom olika delar av samhället. Statistiker har sitt, vårdgivare sitt och så vidare.

Kvalitetsregistret är jätte viktigt. Det är ett arbete som behöver prioriteras och inte bli någon långrot.

Jag vill avrunda med att 1900-talet var barnens århundrade. Jag skulle vilja se att 2000-talet går till historien som de årsrikas århundrade, det århundrade då man såg vilken resurstillgång de årsrika är fram till de sista dagarna och hur vi lyckades tillgodose deras vård- och omsorgsbehov.

Anf. 12 NICKLAS ATTEFJORD (MP):

Fru talman! I dag debatterar vi Riksrevisionens rapport. Man har granskat Äldresatsningen 2010–2014, det vill säga den period då Göran Hägglund var sjukvårdsminister och Maria Larsson var äldreminister i den dåvarande alliansregeringen. När jag skrev ordet alliansregeringen kändes det nästan som att det är en halv evighet sedan. Man kan ju säga mycket om vad den regeringen gjorde och inte gjorde. Och kanske borde jag som företrädare för ett parti som var i opposition till den regeringen anlägga ett kritiskt perspektiv på det som framgår av Äldresatsningen, men jag vill i stället passa på att rikta lite beröm eller rent av ett tack till de två ministrarna Hägglund och Larsson.

Fru talman! Tidigare talare har tagit upp vikten av kvalitetsregister och hur de påverkar och har påverkat arbetet med kvaliteten inom äldreomsor-

gen. Jag vill i stället lägga en del av tiden i mitt tal på att prata om samverkan.

Under den period som Äldresatsningen gjordes var jag ordförande i en av hälso- och sjukvårdsnämnderna i Västra Götaland. En av mina primära uppgifter var att jobba med vårdssamverkan, som det då hette och heter fortfarande för den delen, mellan kommunerna och regionerna. Att samverka är ju betydligt lättare sagt än gjort, men det är något som är helt avgörande för att få ihop vården och omsorgen, inte minst kring de mest sjuka äldre.

Den dåvarande satsningen som gjordes hade ett snudd på genialt upplägg. I vanliga fall skickar vi ju från den här kammaren statsbidragen till kommunerna och regionerna direkt, men i den här satsningen hade man knixat till det lite. Ett av villkoren var att den kommunala och den regionala politiken skulle komma överens om hur samverkan skulle riggas och tillsammans formulera hur man skulle jobba med den gemensamma kvalitetsutvecklingen kring målgruppen de mest sjuka äldre för att få ta del av statsbidragen.

I vanliga fall sitter regionpolitikerna på sin kammare med sina tjänstepersoner och kommunpolitikerna på sin kammare med sina tjänstepersoner och tänker var för sig, men här tvingades vi att tänka tillsammans. Det var något jag upplevde som positivt trots att det var jättejobbigt, och det drev utvecklingen och arbetet med äldresatsningen framåt.

Problemen och utmaningarna inom äldreomsorgen var kända långt innan denna satsning gjordes och lyftes inte minst fram under pandemin. Trots att kommunerna lägger stora resurser på såbo och regionerna enorma resurser på dyr slutenvård skapas inte alltid ett värde för patienterna – eller för den delen värdig vård och omsorg.

Vårdssamverkan kan användas för att definiera varför ett värde inte skapas. Vi jobbade mycket sömlös vård, alltså att man som äldre inte skulle känna av huvudmannagränserna utan få ett bemötande och en vård som höll ihop oavsett om den utfördes av kommunens hälso- och sjukvård, regionens hälso- och sjukvård eller omsorgsutövarna.

Bland annat byggdes kvalitetsregistren, som nämnts tidigare i debatten, och samverkansdelarna byggdes upp i denna satsning. Jag upplever dem som beständiga, i alla fall i Västra Götaland. Det finns alltså en samordnad struktur för att den kommunala och regionala politiken tillsammans ska kunna utvärdera och titta på det som har gjorts och görs för att kunna förbättra och jobba med utveckling.

Fru talman! Den här debatten har kanske inte varit sådan, men ibland kan en debatt gå ut på att hitta fel och brister i de satsningar som görs. Dagens regering skördar väl delvis frukterna av tidigare regeringars arbete liksom framtida regeringar kommer att skörda frukterna av de satsningar som denna regering gör. Ibland grips vi av lust att hitta politiska motsättningar och utvärderar därför satsningar alldeles för tidigt. Här bidrar Riksrevisionens rapport till en bättre och sakligare debatt genom att vi kan få utvärdera satsningarna i ett lite längre tidsperspektiv.

Jag yrkar bifall till reservation nummer 4.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 9 juni.)

§ 6 Kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården m.m.

Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU17

Kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården m.m.
föredrogs.

Anf. 13 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Vi har inte tillräckligt med vårdplatser, och det beror på bristen på utbildad personal. Vi har en kompetensbrist. Vi har för få röntgensjuksköterskor, för få biomedicinska analytiker, för få grundutbildade sjuksköterskor, för få specialistsjuksköterskor och för få allmänspecialister med mera. Jag kunde fortsätta en stund till för att rätt fånga den kompetensbrist vi har inom svensk hälso- och sjukvård.

Regeringen har tillsatt ett nationellt råd för kompetensförsörjning, vilket är lovvärt. Jag har förhoppningar om att det ska kunna medverka till en bättre situation. Men det är inte givet att det blir så eftersom vi har 21 självstyrande regioner och det nationella rådet inte direkt kan påverka hur det blir.

Ett sätt att stärka kompetensen vore att ta fram en nationell kompetensförsörjningsstrategi, och jag är glad att en majoritet i utskottet håller med. Tillkännagivandet stärker möjligheten att få kunskap om läget och forma en strategi för hur vi gemensamt ska arbeta för en bättre kompetensförsörjning.

Fru talman! Vi är flera partier som tar upp frågan om administration i vård och omsorg. Utskottets majoritet konstaterar att administrativa uppgifter med dokumentation och uppföljning har medfört att allt fler tvingas ägna allt mindre tid till det de i huvudsak är utbildade för.

Utskottet konstaterar vidare att vissa administrativa krav har minskat till följd av covid-19-pandemin och att dessa erfarenheter bör tas till vara.

Vi formar därmed en majoritet i utskottet som anser att regeringen bör se över frågan om att minska administrationen i vården och omsorgen. Dubbelarbete, onödigt arbete och andra icke ändamålsenliga rutiner måste mönstras ut.

Fru talman! Utskottets majoritet har också ett tillkännagivande om tillfällig återkallelse av legitimation och begränsning av förskrivningsrätt.

En legitimation inom hälso- och sjukvården ska vara en garanti för att man som patient får möta en person med rätt kompetens. En legitimation kan återkallas för att skydda patienten när den legitimerade inte längre kan utöva sitt yrke på ett godtagbart sätt.

Det finns dock brister i den nuvarande ordningen som uppmärksammas av flera partier. Bakgrunden är återkommande händelser där patientsäkerheten riskerats.

Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd prövar bland annat frågor om återkallelse av legitimation eller annan behörighet att utöva ett yrke inom hälso- och sjukvården samt begränsning av förskrivningsrätt.

Av patientsäkerhetslagen framgår att om det finns sannolika skäl för återkallelse i ett ärende enligt vissa angivna bestämmelser ska legitimationen återkallas fram till dess att frågan om återkallelse har prövats slutligt. Detta gäller dock endast om det behövs för att trygga patientsäkerheten eller annars är nödvändigt från allmän synpunkt. Ett beslut gäller i högst

Prot. 2020/21:136

8 juni

*Kompetensförsörjning
inom hälso- och
sjukvården m.m.*

sex månader, och om det finns särskilda skäl får beslutets giltighetstid förlängas en gång med ytterligare sex månader.

Utskottet vill i detta sammanhang betona vikten av att såväl patientsäkerheten som rättssäkerheten säkerställs och att allmänhetens förtroende för hälso- och sjukvården värnas. Vi anser därför att regeringen bör utreda och se över lagstiftningen när det gäller frågan om tillfällig återkallelse av legitimation eller annan behörighet att utöva ett yrke inom hälso- och sjukvården samt indragning eller begränsning av förskrivningsrätt.

Fru talman! Att vara sällsynt är i vissa sammanhang en rejäl fördel. Andra gånger är det tvärtom. Personer med en sällsynt diagnos eller ett sällsynt hälsotillstånd berättar ofta att mötet med hälso- och sjukvården präglas av osäkerhet och bristande insatser. Detsamma gäller vid mötet med andra delar av det offentliga Sverige.

Ändå är det inte ovanligt att ha en sällsynt diagnos. Det finns cirka 7 000 diagnoser som räknas som sällsynta, och uppskattningsvis lever 400 000 människor i Sverige med en sällsynt diagnos eller hälsotillstånd. Samtidigt finns det en specifik behandling endast för en liten andel av diagnoserna.

Det är alltså en svår situation såväl för den vårdpersonal som möter en person med en sällsynt diagnos som för den som är drabbad och söker vård och behandling och för dennes anhöriga.

Hälso- och sjukvårdslagen anger att det ska ges god vård på lika villkor till hela befolkningen. Hur gör man då när kunskapen är begränsad samtidigt som personer är svårt drabbade och behöver hjälp, ofta under hela livet?

I dag finns medicinska centrum vid landets universitetssjukhus, CDS, som arbetar med sällsynta diagnoser och hälsotillstånd, och Ågrenska i Göteborg har uppdraget som nationellt kunskapscentrum. Det innebär att kompetens byggs upp som ska vara en resurs för patienter och vårdpersonal i hela landet. Ett arbete pågår också inom Sveriges Kommuner och Regioner för att ta fram ett nationellt kunskapsstöd.

Det är verkligen mycket lovvärt som har hänt under de senaste åren, men det är långt kvar innan personer med sällsynta diagnoser och hälsotillstånd får en god vård i hela landet. Vi behöver på ett bättre sätt än i dag se till att den bästa tillgängliga kunskapen om sällsynta hälsotillstånd finns i hela vården och att kunskapsstödet når all relevant personal.

Vi vill stärka vården för personer med sällsynta diagnoser och hälsotillstånd. Därför yrkar jag bifall till reservation nummer 15.

Anf. 14 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S):

Fru talman! Kompetensförsörjningen är en av de viktigaste frågorna för att kunna behålla, vidareutbilda och rekrytera personal till välfärdssektorn.

Nästan 1,2 miljoner jobbade inom kommuner och regioner i november 2020, varav cirka 875 000 i kommuner och 300 000 i regioner, enligt SCB. Det finns 22 legitimerade yrkesgrupper, såsom sjuksköterskor, barnmorskor, tandläkare, psykologer med flera. Vi har i Sverige 43 000 yrkesverkssamma läkare. Cirka 1 300 utbildas i Sverige per år, och mer än dubbelt så många – cirka 2 800 – svenskar utbildar sig utomlands till läkare varje år.

Sveriges vanligaste yrkesgrupp är undersköterskor, som jobbar i både kommuner och landsting. Det är cirka 132 000 anställda, varav 91 procent kvinnor men bara 9 procent män. Glädjande nog håller trenden kanske på att vända, eftersom var fjärde ung man på frågan om han kan tänka sig att bli undersköterska faktiskt svarar att han kan det. Jag tror inte att så många tror att 25 procent av de unga killarna kan tänka sig att jobba som undersköterska. Detta är viktigt och behöver nog lyftas fram, för vi behöver få in både fler män och fler kvinnor i vård och omsorg.

Vi står inför ett enormt rekryteringsbehov inom välfärdssektorn. Många erfarna med mycket kompetens går i pension de närmaste åren. Hur kan vi ta vara på kompetensen? Några saker är att få fler att orka och vilja jobba kvar längre och att vi har en god arbetsmiljö.

Det visar sig att fler väljer att jobba kvar efter de fyllt 65 år. År 2005 var det 10 000 som jobbade kvar efter 65, och det har nu ökat till 51 000 personer som jobbar kvar eller som kommer tillbaka efter sin pensionering.

En av tre medarbetare som i dag är 55 tror att de kommer att jobba tills de är 67 år. En av anledningarna är säkert att vi lever längre och därmed stannar kvar lite längre i arbetslivet och att många har väldigt låga pensioner och måste jobba vidare av ekonomiska skäl. Men det är också de nya pensionsreglerna.

SKR beräknar att kommuner och landsting mellan 2019 och 2029 måste öka antalet anställda med 132 000 personer på grund av att vi blir fler, att vi blir äldre och att vård- och omsorgsbehoven därför ökar. Under samma tioårsperiod har välfärdssektorn 340 000 pensionsavgångar – ni hör vilken stor utmaning vi har. Men, fru talman, om allt fler välfärdsarbetare skulle orka och vilja arbeta till 67 år fram till 2029 skulle det minska pensionsavgångarna med 24 000, och om andelen som jobbar heltid ökar i samma takt som under de senaste tio åren kommer behovet att minska med 4 500 personer per år.

Förr hade vi fler personer att rekrytera från än vad vi har framöver, och konkurrensen om personalen kommer att bli stenhård. Därför är det viktigt och nödvändigt att fortsätta heltidsresan, vilket är bra för den enskilde men också nödvändigt för att kunna ha tillräckligt med kompetens och personal i välfärden.

Kommuner och regioner måste vara attraktiva arbetsgivare som erbjuder en bra arbetsmiljö och bra anställningsvillkor, som är moderna, utvecklande och attraktiva att söka sig till och som gör att arbetet går att kombinera med en bra fritid och ledighet. Många kommuner och regioner jobbar hårt med personalfrågorna, för de är medvetna om att den stora utmaningen för att klara av framtidens behov är just att kunna rekrytera personal.

Men det finns fortfarande mycket som behöver förbättras och moderniseras, och vi behöver våga välkomna och utnyttja tekniken mer i exempelvis vård och omsorg, inte för att vi ska ersätta det mänskliga mötet med robotar utan för att få tiden att räcka till de personliga och mänskliga kontakter som vi så väl behöver och låta tekniken hjälpa till.

Vi har sett många bra exempel på teknik som används i dag: larm för att larma om något har hänt och man behöver hjälp, kamera som kan installeras i bostaden så att personer som sover gott slipper bli störda på natten och teknik som hjälper till så att man kan sköta sin egen hygien genom att duscha sig själv eller besöka en sjuksköterska eller läkare som ser såret

digitalt. Det finns många saker att göra och förbättra. Digitaliseringen och tekniken har utvecklats väldigt snabbt i samband med pandemin, och jag tror att en hel del av det kommer att fortsätta att utvecklas och finnas kvar. Men i takt med detta måste också den digitala och tekniska kompetensen öka och finnas tillgänglig i hela välfärdssektorn.

Fru talman! Glädjande är att om cirka åtta år beräknas det finnas drygt 800 000 personer som är 80 år eller äldre och cirka 3 300 personer som har fyllt 100 år. Vi ska vara väldigt tacksamma och glada över att vi får ett längre och friskare liv.

Avslutningsvis vill jag påminna om viktiga satsningar som har gjorts för välfärden: överenskommelsen med SKR om god och nära vård, historiska satsningar på välfärden, extra satsningar som riktas till äldreomsorgen, Äldreomsorgslyftet, vidareutbildning till specialistsjuksköterska med mera men också att vi har ett nationellt vårdkompetensråd som ska hålla lite koll på rekryteringen framöver.

Allt detta sammantaget påverkar möjligheterna till en bra personalrekrytering i rätt riktning. Vi har två reservationer som vi självfallet står bakom, men vi yrkar bifall endast till reservation 1.

Anf. 15 JOHAN HULTBERG (M):

Fru talman! I dag har vi att debattera vårens andra stora motionsbetänkande om hälso- och sjukvård. Jag är glad över att vi också i detta betänkande, liksom i det förra om hälso- och sjukvårdens organisation som vi debatterade och fattade beslut om så sent som i förra veckan, riktar flera tillkännagivanden till regeringen om reformer och åtgärder som behöver vidtas i syfte att göra svensk hälso- och sjukvård ännu bättre.

Riksdagen måste driva på och lägga fram förslag, eftersom nuvarande regering saknar både förslag och initiativkraft.

Fru talman! I betänkandet som vi i dag debatterar föreslår socialutskottet tre tillkännagivanden. Det första vill jag särskilt lyfta fram eftersom det rör den absolut viktigaste frågan inom svensk hälso- och sjukvård – kompetensförsörjning. Ska svensk hälso- och sjukvård fortsatt hålla världsklass, ska den kunna bli ännu bättre och mer tillgänglig ja då måste vi klara personal- och kompetensförsörjningen. Vi moderater har drivit och föreslagit att en nationell kompetensförsörjningsstrategi ska tas fram och genomföras. Jag är glad att utskottet har gått på Moderaternas linje och uppmanar regeringen att göra precis detta. För även om ansvaret för kompetensförsörjningen först och främst ligger på sjukvårdshuvudmännen behövs också ett statligt och nationellt ledarskap för att klara den stora utmaning som frågan om personal- och kompetensförsörjning utgör.

Fru talman! Framåt är det alltså viktigt att jobba hårt för att locka och rekrytera fler till hälso- och sjukvården. Lika viktigt är det att få all fantastisk personal som jobbar inom hälso- och sjukvården att orka och vilja arbeta vidare. Jag och Moderaterna är övertygade om att mycket tid för patientmöten skulle kunna frigöras genom minskad byråkrati. Här menar vi att det behövs ett systematiskt arbete genom bland annat en översyn av rutiner och regelverk för vårddokumentation. I detta sammanhang vill jag också lyfta fram det som Moderaterna och jag personligen har drivit och driver mycket hårt, nämligen behovet av att riva hinder för digitaliseringen av hälso- och sjukvården. Med bland annat en modernare patientdatalag och bättre fungerande it-system som kan kommunicera med varandra skulle

mycket tid kunnat sparas samtidigt som patientsäkerheten och arbetsmiljön skulle kunna bli bättre.

Det andra tillkännagivandet i detta betänkande handlar just om administration och om att vi behöver lära av pågående pandemi. Pandemin har verkligen ökat trycket på hälso- och sjukvården, men en positiv effekt av pandemin är att många verksamheter och vårdanställda vittnar om att den administrativa bördan har blivit mindre och att man hittat nya smartare och mindre byråkratiska sätt att arbeta på. Nu måste regeringen säkerställa att man tar lärdom av dessa positiva erfarenheter. Riksdagen kräver därför att regeringen ser över hur administrationen i vården och omsorgen kan minskas. Det betyder bifall till ännu ett moderat förslag för en bättre svensk hälso- och sjukvård.

Fru talman! Det tredje tillkännagivandet handlar, som tidigare talare väl redogjort för, om att utreda och se över lagstiftningen avseende frågan om tillfällig återkallelse av legitimation liksom av forskrivningsrätt för hälso- och sjukvårdspersonal. Bakom detta tillkännagivande står ett enigt utskott, vilket är bra. Det är bra att vi från höger till vänster är eniga om att det behövs en översyn av dagens lagstiftning i syfte att stärka patientsäkerheten och säkerställa allmänhetens förtroende för vården.

Att dra in till exempel en läkares eller en sjuksköterskas legitimation är en långtgående åtgärd som inte ska göras lättvindigt. Men tröskeln får heller inte vara så hög att personer som utgör en allvarlig risk för patientsäkerheten eller för allmänhetens förtroende kan arbeta vidare. Nu är det hög tid för en översyn av lagstiftningen.

Fru talman! Detta var betänkandets tre viktiga tillkännagivanden. Jag hade dock önskat att de vore fler. Vi moderater har nämligen lagt fram många fler förslag som vi inte har fått majoritet för och som därför återfinns i ett annat reservationer.

Jag står såklart bakom samtliga moderata reservationer, men för tidsvinnande yrkar jag bifall bara till reservation 20, som rör cancersjukvården. Det en reservation som rymmer flera förslag om hur svensk cancervård kan bli bättre. Ur reservationen vill jag särskilt lyfta fram vårt förslag om att ta fram och genomföra en nationell barncancerstrategi. Barncancer drabbar hela familjer, och därför är det viktigt att prioritera kontaktsjuksköterskor och anhörighetsstödare liksom en bättre övergång från barncancer vården till vuxenvården. Det är en övergång som alltför ofta inte fungerar särskilt bra i dag. Vidare anser vi att regeringen bör se över möjligheterna att inrätta specialistutbildning i barncancer vård samt att den palliativa vården med särskilt barnpalliativ kompetens behöver kvalitetssäkras.

Fru talman! Jag ser att min anmälda talartid håller på att rinna ut, men jag vill avslutningsvis lyfta fram ett annat viktigt område, nämligen diabetesvården. I internationella jämförelser står sig svensk diabetesvård väldigt väl. Vi levererar väldigt goda vårdresultat. Men ett problem inom diabetesvården, vilket också är ett generellt problem inom svensk hälso- och sjukvård, är att vården inte är ojämlikheten över landet, detta trots att det finns nationella riktlinjer. Som en åtgärd för att utveckla diabetesvården och minska skillnaderna över landet och skapa en mer jämlik vård vill vi inrätta en nationell diabetessamordnare. Erfarenheterna från den nationella cancersamordnaren är goda, och dessa erfarenheter vill vi utgå från och ta fasta på. I detta betänkande föreslår vi också rutinmässig kontroll av blod-

socker av patienter med svår tandlossning. Det är en av flera åtgärder som behövs för tidigare upptäckt av diabetes. Och tidig upptäckt är viktigt för att förhindra och förebygga framtida sjukdom och komplikationer.

Anf. 16 CLARA ARANDA (SD):

Fru talman! Vi får ofta höra hyllningskörer till vårdpersonalen härifrån riksdagens kammare. Det är givetvis bra att vi inser att personal som arbetar inom sjukvården tillhör en av välfärdens viktigaste yrkesgrupper och att vi värdesätter det. Samtidigt är det faktiskt våra handlingar, beslut och prioriteringar som gör verklig skillnad. Och det bästa sättet att visa uppskattning är därför att vi faktiskt lyckas förbättra arbetssituationen och arbetsvillkoren för den hårt arbetande vårdpersonalen.

Avgörande aspekter för en attraktiv arbetsmiljö är arbetsvillkor och lönenivåer. Sverigedemokraterna menar att en förstärkning av de generella resurserna skulle ge landets regioner mycket bättre förutsättningar att vara attraktiva arbetsgivare. Det skulle i sin tur innebära förbättrade möjligheter för regionernas kompetensförsörjning.

I samband med att det satsas på vårdpersonalens arbetsvillkor behöver utbildning och karriärmöjligheter tydligt lyftas fram. Vi vet att brist på specialistkompetens är en bidragande orsak till bland annat långa väntetider. Därför har Sverigedemokraterna föreslagit en nationell rekryteringsstrategi för att nå specialistkompetens. Det är givetvis glädjande att en majoritet i utskottet nu står bakom ett tillkännagivande som handlar om att regeringen bör ta fram och genomföra en nationell strategi för kompetensförsörjning när det gäller hälso- och sjukvården för att också tillgodose framtida rekryteringsbehov och även säkra en långsiktig kompetensförsörjning.

Den pågående pandemin har inneburit stora påfrestningar för vårdpersonalen. Långa arbetspass, höga stressnivåer och brist på återhämtning har varit vardag för många under en längre tid nu. Vi behöver dra lärdom av detta. Villkoren för vård- och omsorgspersonal vid arbete på krisschema är därför en viktig aspekt att se över och förbättra inför framtida kriser.

Den allra viktigaste åtgärden för att förbättra arbetssituationen och arbetsvillkoren för vårdpersonalen anser vi är att lyssna på professionen. Vilka förändringar vill personalen ute på golvet i verksamheterna faktiskt se, och hur kan vi se till regionala skillnader och möta de olika behov och önskemål som är aktuella ute i landet? Det är frågeställningar som vi menar att det finns behov av att utveckla vidare.

Fru talman! I Sverige, som är ett av världens mest jämställda länder, finns det skeva strukturer och brister inom hälso- och sjukvården som skapar ojämlika förutsättningar för män och kvinnor. Det innebär att kvinnor ofta bemöts sämre och att kvaliteten på vården tenderar att vara lägre både när det handlar om behandling av och forskning om kvinnorelaterade sjukdomar.

Okunskap, förutfattade meningar och ett ständigt ifrågasättande när kvinnor söker vård för sina besvär är saker som vi menar måste problematiseras och hanteras. Det finns kvinnor som väljer att lämna landet för att söka vård utomlands eftersom förtroendet för svensk hälso- och sjukvård är så pass lågt. Detta är inte hållbart.

Vi i Sverigedemokraterna ser uppenbara behov av att uppmärksamma skillnader och att verka för att arbetet med kvinnorelaterade sjukdomar ska stärkas och få en ökad status. Vi vill därför se att en nationell handlingsplan för bemötandet av kvinnor i vården tas fram.

Vi måste sträva mot ett tydligt mål. Svensk hälso- och sjukvård ska erbjuda en kvalitativ vård på lika villkor oavsett om vårdmottagaren är en man eller en kvinna. Därför föreslår vi också att orsakerna till den ojämlika vården ska granskas.

När det gäller psykisk ohälsa är det kvinnor – framför allt unga kvinnor – som drabbas hårdast. Enligt statistik från Socialstyrelsen ökar antalet kvinnor som begår självmord i Sverige, och detta har gått i samma negativa riktning under det senaste decenniet. Orsakerna till detta är oklara, men vi menar att kvinnors psykiska hälsa och faktumet att självmorden ökar bland kvinnor måste tas på stort allvar. Därför föreslår vi preventiva och hälsofrämjande insatser inom området kvinnors psykiska hälsa. Vi ser inte minst vikten av att kunskapen om orsakerna ökar, så att det preventiva arbetet kan ske på ett mer träffsäkert sätt.

Fru talman! När det gäller frågan om tillfällig återkallelse av legitimation och begränsning av förskrivningsrätt ställer vi oss positiva till att patientsäkerheten och rättssäkerheten nu i och med utskottets förslag kan komma att säkerställas ytterligare.

Med dagens lagstiftning är det ett oroväckande faktum att patienter i vården kan mötas och behandlas av vårdpersonal som utreds för grova brott eller som har uppvisat grov oskicklighet i sin yrkesutövning. Möjligheten att tillfälligt återkalla legitimation i samband med att utredningen pågår är väldigt begränsad, och tiden från att anmälan äger rum till dess att beslut om återkallelse kan ske är oftast lång.

Utskottets förslag till tillkännagivande om att regeringen bör utreda och se över lagstiftningen när det gäller tillfällig återkallelse av legitimation och begränsning av förskrivningsrätt är viktigt. Det är väldigt bra att vi alla är överens om att vi behöver verka för en förändring här.

Med det sagt vill jag avsluta med att yrka bifall till Sverigedemokraternas reservation nummer 18.

Anf. 17 ANDERS W JONSSON (C):

Fru talman! Vi debatterar nu ett stort antal förslag som har inkommit till socialutskottet gällande kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvård. Detta beror på att många av de svårigheter som finns i sjukvården till slut handlar om att det råder brist på kompetens på rätt områden.

Tyvärr hamnar denna diskussion väldigt lätt i att vi måste se till att få mer personal. Jag vill inte bortse från att det på vissa områden behövs ytterligare kompetens, men det finns också andra saker i den här diskussionen.

Vi måste se på den medicintekniska utvecklingen, för där finns ett antal saker. Tittar vi historiskt på detta ser vi att det var personalbesparande när man började att medicinera magsår och inte längre opererade. Modern övervakningsutrustning har också sparat oerhört mycket personal – på en nyföddhetsavdelning behöver inte en barnsköterska per barn sitta och övervaka, utan det finns elektronisk utrustning för att göra detta.

Även vad gäller effektiviteten är det slående att det i Sverige exempelvis vad gäller operation av höfter finns vissa sjukhus som har två operationer per operationslag och sal – andra har tre, några har fyra och ytterligare andra har fem. Detta handlar inte om att man springer snabbare där man gör fem operationer per dag, utan det handlar om att man har hittat effektivare sätt att utnyttja kompetensen. Där finns det väldigt mycket mer att göra i svensk sjukvård.

Vi måste också fundera över hur vi använder den kompetens vi har. Det finns oerhört starka revirgränser i den svenska sjukvården och ett antal starka fackföreningar som gör allt de kan för att hävda just revirgränserna.

Här måste vi kunna titta mycket mer på reell och inte formell kompetens. Vad finns det för uppgifter som en kvalificerad undersköterska utför i dag som en person med mindre erfarenhet och mindre utbildning kanske skulle kunna hantera i morgon? Vad finns det för uppgifter som sjuksköterskan utför i dag som en duktig undersköterska skulle kunna hantera på samma sätt? Och vad finns det för uppgifter som i dag traditionellt utförs endast av läkare som specialutbildade sjuksköterskor skulle kunna hantera på precis samma sätt?

Här finns det väldigt mycket mer att göra. I ett läge där vi ser att vi kommer att ha brist på personal och kompetens på olika områden är det viktigt att vi också vågar tänka i nya banor.

Icke desto mindre har vi en utmaning i Sverige. Vi har förhållandevis många läkare per 1 000 invånare; vi ligger nästan i topp i OECD-området. Vad gäller sjuksköterskor ligger vi också klart över snittet. Men icke desto mindre behöver vi se till att vi säkrar kompetensen på ett antal områden.

Här är det bra att utskottet har enats om att det krävs ytterligare nationell samordning. När det gäller personal inom hälso- och sjukvården handlar det inte bara om att skaffa en större föreläsningssal och ta in 700 i stället för 150 personer, utan där ligger utbildningsansvaret till stor del på sjukvårdshuvudmännen.

Till exempel råder det brist på allmänmedicinska specialister i Sverige. Här är det sjukvårdshuvudmännen som har ansvar. Det finns vissa sjukvårdshuvudmän som inte har så stor brist och som därför inte, fru talman, tar sitt ansvar i att utbilda utifrån den maximala kapacitet som de faktiskt har i den egna regionen. Här krävs det mycket mer av nationell samordning med en tydlig styrning där man ser på det totala behovet i Sverige av exempelvis allmänmedicinska specialister i stället för att regioner bara snävt får titta på sina egna behov.

Sverige utmärker sig också när det gäller administration. Jag tycker att det är väldigt bra att utskottet även här har enats om att föreslå ett tillkännagivande till regeringen om att den administrativa bördan måste minska. Det får inte förekomma ytterligare åtgärder, lagstiftning eller föreskrifter där man bara ökar den administrativa bördan om man inte samtidigt tar bort någonting annat.

Alliansregeringen hade ju på sin tid ett mål om regelförenkling för att minska administrationen för det privata näringslivet. Jag skulle önska att vi kunde ha en likadan målsättning för den svenska hälso- och sjukvården och se till att den administrativa bördan minskar. Jag tycker att utskottets förslag till tillkännagivande, som också kommer att bli riksdagens beslut, är ett första steg på vägen.

Fru talman! Det handlar också om tillkännagivandet om återkallelse av legitimation. Det är oerhört stötande att vi har legitimerade läkare, och kanske legitimerade sjuksköterskor, som har gjort sig skyldiga till grov oaktsamhet och oskicklighet och som under den tid som utredningen pågår ändå kan fortsätta att vara i tjänst och träffa nya patienter. Om en polis misstänks för felaktigheter i sin tjänsteutövning – för att dra en parallell till polisväsendet – plockas vederbörande genast undan från aktiv tjänstgöring. Det är där vi borde hamna också i hälso- och sjukvården.

Än mer stötande, fru talman, blir detta när man tänker på att det finns läkare som har begått brottsliga handlingar men som under den tid som utredning och överklagande pågår ändå tjänstgör som läkare och träffar nya patienter. Här vore det självklara att vederbörande plockas ur tjänst och får en intermitterande återkallelse av legitimationen i avvaktan på att beslut fattas. Även här tycker jag att det känns skönt att ett enigt utskott föreslår ett tillkännagivande så att regeringen gör den lagändring som krävs för att komma till rätta med detta.

Fru talman! Jag vill slutligen yrka bifall till vår reservation 7, som handlar om det psykosociala omhändertagandet av personal.

Ett problem vi har vad gäller kompetensförsörjning är att vi har väldigt många – inte minst kvinnor – i hälso- och sjukvården som är sjukskrivna på grund av brister i den psykosociala arbetsmiljön. Här fungerar det bra på vissa kliniker, på vissa sjukhus och i vissa regioner, men det finns stora brister i landet. Jag tycker att det hade varit bra om vi även här hade kunnat sända en tydlig signal från riksdagen om att detta är någonting som måste åtgärdas.

Anf. 18 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Pandemin har visat revorna inom hälso- och sjukvården och visat att den offentliga vården gick på knäna redan innan pandemin. År 2018 hade Sverige två vårdplatser per 1 000 invånare. Det är lägst antal vårdplatser i hela EU. Det handlar om brist på personal och inte sängar. Det var bara att gå in på Södersjukhuset akutavdelning för att man skulle förstå att någonting inte var helt okej, och det var innan pandemin.

Den offentliga vården har fått stå tillbaka ganska länge medan de privata vårdgivarna med vinstintresse har blomstrat, fru talman. Många av Sveriges sjukhus har väldigt moderna lokaler med välutrustade intensivvårdsplatser. Men satsningen på personalen lyser tyvärr med sin frånvaro. Resursbristen för intensivvården har mer än dubblats de senaste tio åren. Så var det före pandemin, och vi ska inte tillbaka dit.

Nu kan vi också se att ett antal regioner skär ned i vården. Det tycker jag inte är acceptabelt. Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, har tittat på vad som behövs personalmässigt. Fram till 2026 skulle man behöva nyrekrytera 118 000 personer för att behålla samma nivå på vårdens tjänster som i dag.

Vänsterpartiet vill förbättra arbetsmiljön för personalen. Det blir då förstås även bättre för patienterna, fru talman. Det behövs en ökad personaltäthet och ständig kompetensutveckling. I vår budgetmotion som vi lade fram har vi föreslagit just ökade anslag till regioner och extra anslag till regioner med omfattande glesbygd.

Staten har ett ansvar för att utbilda olika yrkesgrupper som kan arbeta inom hälso- och sjukvården. Arbetsgivarna har ett stort ansvar för kompetensutvecklingen. Det är viktigt att det finns en framförhållning för framtida behov inom regionernas och kommunernas hälso- och sjukvård. Det behövs en kvalitetsutveckling i verksamheterna.

Vi anser att regeringen bör ta initiativ till en långsiktig utbildningsplan för framtida rekryteringsbehov inom hälsovården med ökad kvalitet och ökad personaltäthet. Just detta var majoriteten i utskottet överens om. Det var väl en samproduktion mellan bland annat Vänsterpartiet och Moderaterna.

Det behövs ett omfattande omtag inom vården. Det räcker inte med utredningar eller applåder. Personalen är guldets som vi måste värna. Vi måste också se över administrationen. Även den har svällt väldigt mycket. Hur ska det balanseras? Det är självklart att vi ska få in viktig information. Men hur ska det gå till, och vilken typ av information ska vi ta in? Det måste ses över. Det är vi också överens om i utskottet.

Fru talman! Överlevnaden i cancer har ökat i samtliga socioekonomiska grupper de senaste 20 åren. Samtidigt kvarstår glappet mellan de olika grupperna, och det har inte påverkats. Vi kunde exempelvis rädda 3 000 liv om alla fick en kvalificerad vård och behandling. Det är de högt utbildade som i större utsträckning får bättre vård och också bättre samtalsstöd visar det sig i olika undersökningar.

Fru talman! Det är förstås inte acceptabelt att socioekonomiska faktorer, kön eller var vi bor någonstans i Sverige ska styra på det sättet. Vi vill se en utredning för att analysera de regionala skillnaderna och de socioekonomiska skillnaderna avseende väntetider, användning av cancerläkemedel, screeningverksamhet, uppföljningsrutiner etcetera. Genom en sådan utredning skulle man kunna eliminera den stora skillnaden i vården.

Det finns också stora geografiska variationer i form av vilken medicinsk kompetens som finns tillgänglig. Onkologkompetensen är ojämnt fördelad över Sverige. Det måste vi titta på. Det kan inte vara så att om jag har cancer och bor i en region som inte har den kompetensen så får jag sämre vård. Det är inte tillståndigt helt enkelt.

Fru talman! Nästan varje dag drabbas barn av cancer. Överlevnaden är extremt hög, och det ska vi vara tacksamma för. Men som för alla grupper av drabbade har vården av barn gått framåt, och allt fler överlever. Som i övriga vården är det personal och kompetensförsörjning som står i centrum. Här behövs en genomtänkt kraftsamling.

Fru talman! Det är väldigt många olika motioner i betänkandet. Nu ska jag sväva in på ett annat område, nämligen aborter. År 1960 var den svenska abortlagstiftningen mycket restriktiv. Många kvinnor åkte då till Polen för att göra abort. I dag är det precis tvärtom. Polen är ett av de länder i EU som har strängast abortlagstiftning.

Sedan 2008 har kvinnor från andra länder rätt att göra abort i Sverige utan särskilt tillstånd. Kostnaden ska dock kvinnan själv stå för eller hennes hemland. Det finns i dag ingen statistik om hur många utländska kvinnor som använder möjligheten att göra abort i Sverige.

Vi i Vänsterpartiet menar att möjligheten till stöd och medicinsk hjälp inte bara ska vara förbehållen kvinnor med god ekonomi och att vi ska utreda hur subventionerade aborter för utländska kvinnor ska kunna erbjudas.

das inom ramen för utländska kvinnors aborträtt. Jag yrkar därför bifall till reservation nummer 30, fru talman.

Prot. 2020/21:136
8 juni

*Kompetensförsörjning
inom hälso- och
sjukvården m.m.*

Anf. 19 LINA NORDQUIST (L):

Fru talman! Jag är så lättad och glad i dag! Det händer mycket i sjukvården. Det skrivs om riktlinjer, och det byggs hus. Det är teknisk utrustning och revolutionerande nya behandlingar, fru talman. En del av detta är väldigt viktigt, och annat är väldigt lite viktigt.

En sak har alla dessa saker gemensamt. Det är att ingenting av detta spelar någon som helst roll om vi inte har empatiska, kunniga människor i sjukvården. I dag är vi på väg att fatta viktiga beslut om just detta. Det handlar om kunskapen, kompetensen och tiden att möta patienter.

Fru talman! Vi är på väg att fatta beslut om strategisk kompetensförsörjning, om ett slut på tidskrävande överadministration och byråkrati. Vi är på väg att fatta beslut om tillfälligt indragen legitimation, förbud att förskriva läkemedel eller utöva sitt yrke när man misstänks vara direkt farlig för sina patienter.

Jag börjar med den delen först. Det är stoppet för otrygga anställda i sjukvården. I dag finns sedan länge ett kryphål. Det kryphålet måste tätas på ett klokt och rättssäkert sätt så att sjukvården får maximal patientsäkerhet och så att vi var och en kan ha grundmurat förtroende för sjukvården, de människor vi möter och för att vi kommer att bli omhändertagna när vi behöver hjälp. Vi uppmanar nu regeringen att utreda och se över dagens lagstiftning. Det gör mig väldigt glad. Det är inte en dag för tidigt.

Hur är det då med överadministrationen och byråkratin? Där finns det också kryphål, kan man lugnt säga. De är väldigt många. Jag tror att det var Gorbatsjov och Reagan som lyckades vara överens ganska snabbt när de möttes på 80-talet om att the first rule of bureaucracy is to protect the bureaucracy. Den göder sig själv. Byråkratin är som ogräs.

Det är klart att vi behöver följa upp och veta vad som fungerar. Vi behöver veta hur patienter mår. Men jag möter i dag människor i sjukvården som säger: Jag hinner inte ta hand om mina patienter. Jag hinner inte lyssna på dem på grund av alla dessa uppföljningar som inte används, alla dessa manuella inmatningar och all dubbeldokumentation. Det stjälper ibland mer än det hjälper.

Det är dags att sätta ned foten och säga: Det står ingenting i den hippokratiska eden om att samla papper som inte behövs. Vi ska självklart utföra en del administration, den som är nödvändig. Men även den som är nödvändig kan faktiskt till stor del automatiseras med de tekniska framsteg som gjorts i dag. Det finns andra yrkesgrupper som antagligen kan göra detta bättre än de som tvingas göra det i dag. Det kan vara en vårdnära service, någon sorts vårdbiträden 2.0, medicinska sekreterare med utbildning just för detta.

Äntligen säger vi nu åt staten: Nu får ni ta tag i detta! Nu är det slut på det här! Vi måste lämna tillbaka sjukvårdens anställda till patienterna. Det känns väldigt bra, fru talman.

Allt fick vi inte igenom, vi liberaler. Vi kommer att fortsätta att driva på för stärkt ledarskap och för ökade frihetsgrader i sjukvården. Vi kommer att fortsätta att driva på för att flerspråkighet ska vara meriterande vid lönesättning, för nationellt kvalitetssäkrad handledning, för fler karriär-

vägar i sjukvårdsyrken, för garanterad rätt till fortbildning och för ett stärkt arbete för att kompetens ska synas på lönekontot.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till Liberalernas reservation 4 under punkt 2, som handlar om just detta.

Vi är inte klara. Vi har reservationer, och vi kommer att driva på detta nästa år och, om så behövs, året efter det och året efter det. Men det vi uppnår i dag tillsammans i socialutskottet och i riksdagens kammare kommer att spela roll. Det kommer att spela roll för sjukvårdens anställda, och därför kommer det också att spela stor roll för patienter och för anhöriga.

Det finns förstås ingen magi för bättre sjukvård, men det närmaste vi kommer den där magin tror jag är just kunniga, omtänksamma människor som trivs på jobbet och som får utvecklas där. Det är människor som vi vet är trygga i sin yrkesroll och som har gott om tid för oss när vi verkligen behöver dem.

Anf. 20 NICKLAS ATTEFJORD (MP):

Fru talman! För ett tag sedan läste jag en artikel undertecknad av 1 000 läkare och läkarstudenter där man lyfter problemet med rasism i svensk hälso- och sjukvård.

Sverige har länge varit ett land dit människor har sökt sig både för att jobba och för att söka asyl. Många av dem som kommer hit har en hälso- och sjukvårdsutbildning, och väldigt många av dem är i dag en enorm resurs för svensk hälso- och sjukvård som den inte hade klarat sig utan.

De här tusen läkarna pekade alltså på rasism som drabbar dem i deras yrkesutbildning. Många av dem hade till och med övervägt att byta till ett svenskklingande namn för att inte väljas bort eller för att patienter inte skulle ha förutfattade meningar inför besöket.

Vi diskuterar här i dag behovet av kompetensförsörjning och av att behålla den kompetens vi har hos dem som jobbar inom svensk hälso- och sjukvård. Ett land som inte tar vara på dem som kommer hit och vill bidra och arbeta i svensk hälso- och sjukvård, oavsett om de heter Svensson eller Muhammed, är ett land som inte tar till vara de mest grundläggande elementära delarna när det gäller kompetensförsörjning. Detta var en av de delar jag tänkte lyfta i debatten.

Den andra delen gäller arbetsmiljö och arbetsförhållanden. Vi har, som tidigare har nämnts, såklart ett problem när det gäller antalet utbildningsplatser och antalet sökande till dem. Jag vill ändå hävda att arbetsmiljön och arbetsförhållandena är några av de viktigaste sakerna dels för hur många som söker platserna, dels för vår förmåga att behålla utbildad och kompetent personal på arbetsplatserna. Varje analys måste därför ta sin utgångspunkt i arbetsmiljön och arbetsförhållandena.

Apropå det som har lyfts när det gäller formell kompetens och förvärvad kompetens kan jag nämna språkkompetens, för att anknyta till det jag inledde med. I dag klassas inte det som en formell kompetens. Det är, vad jag vet, i väldigt få regioner som flerspråkighet ger ett extra påslag i lönekuvertet.

För ett antal år sedan gjorde jag ett besök på en vårdcentral. Det här har ändrats, så jag ska inte namnge den. Man hade i alla fall där ett antal läkare, varav två talade två eller till och med tre språk. Enligt den klassiska svenska byråkratin hade man delat in de listade patienterna efter när på

året de var födda. Det gjorde att behovet av till exempel tolkar eller av att över huvud taget ta vara på den dubbelkompetens eller trippelkompetens som de här läkarna hade åsidosattes. Det var också någonting som såklart skapade frustration.

Det gäller att utveckla både den svenska hälso- och sjukvården och möjligheten att ta vara på alla som är en del av den. Detta behöver bli bättre.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 9 juni.)

§ 7 Förebyggande av våld i nära relationer

Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU26
Förebyggande av våld i nära relationer (prop. 2020/21:163)
föredrogs.

Anf. 21 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Vi firar 100 år av demokrati i år. Allmän och lika rösträtt infördes 1921, då kvinnor både fick delta i riksdagsvalet och blev valbara till riksdagens båda kamrar. Det är ett viktigt jubileum.

Men ofriheten finns kvar inom andra områden. Mäns våld mot kvinnor är ett samhällsproblem. Det har funnits länge, och trots skarp lagstiftning inom olika områden är ofriheten för våldsutsatta kvar.

Om vi lämnar våldsutsatta åt sitt öde legitimerar vi förövarnas våld och makt. Därför måste vi agera, och det måste bli en förändring på riktigt. I dag diskuterar vi ett förslag från regeringen om förebyggande av våld i nära relationer. Det innehåller många bra förslag. Vi kristdemokrater vill lite mer, och jag ska strax återkomma till det. Men låt mig få börja med huvudproblemet.

Problemet är att människor, oftast män, tar sig rätten att styra över en annan människa. De tar sig rätten att utöva makt och förvandla den andra människans liv till ett liv i ofrihet.

Fru talman! Våldet tar sig många olika uttryck. Det är hot och ständiga repressalier om man inte lägger tidningen på rätt sätt på bordet eller gör något annat trivialt som utlöser aggressionen. Det är hot som vapen för att utöva makt och förminska en annan människa och hot som vapen som leder till ofrihet.

Våldet är ofta brutalt, ohyggligt brutalt. Kvinnan som vårdades på akutens multitraumaenhet 17 gånger är ett sådant exempel. Att hon lever i dag är ett mirakel. Men hennes liv präglas inte bara av våldet när det hände utan också av minnet av händelsen och av de skador våldet gav henne, skador som lett till svår kronisk sjukdom som riskerar att förkorta hennes liv och som gör sig påmind varje dag. Ofriheten finns kvar livslångt.

Det kan handla om trakasserier av olika slag, under relationen och efter relationen. Det ekonomiska våldet är ett exempel som drabbar många. Även när – eller om – förövaren blir dömd fortsätter det ekonomiska våldet.

Prot. 2020/21:136
8 juni

*Kompetensförsörjning
inom hälso- och
sjukvården m.m.*

*Förebyggande av våld
i nära relationer*

Fru talman! Det jag nu berättat är brutalt, och det är ändå bara en skärva av den verklighet som är de våldsutsattas. Det är oftast kvinnor, ibland män, som är våldsutsatta. Det är ofta barn med när det händer, och de är också våldsutsatta.

Just barnens situation är mycket svår. De bevittnar ofta när den ena föräldern misshandlar den andra föräldern. Ändå ska de vanligtvis efter en fällande dom ha fortsatt kontakt med den förälder de återkommande sett utöva våld och hot mot deras mamma eller pappa. Kanske utsätts också barnet självt för hot och våld. Är det rimligt att barn drabbas av ofrihet under sin uppväxt, att barn får bära med sig ofriheten under sitt liv?

Fru talman! De som utsätts för våld i nära relationer tror jag är trötta på välvilliga politiker. Vi stiftar lagar till skydd, men ibland saknas tillräcklig kunskap för att använda lagarna rätt. Andra gånger avslöjas stora revor i skyddsnätet som möjliggör att förövarna kan fortsätta utöva våld och makt och därmed begränsa friheten för dem som de säger sig älska.

Regeringens förslag i dag innebär att det i socialtjänstlagen införs en bestämmelse om att socialnämnden ska verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. Vidare innebär förslaget ändringar som att det i hälso- och sjukvårdslagen respektive patientsäkerhetslagen införs bestämmelser om att barns behov av information, råd och stöd särskilt ska beaktas om barnets föräldrar eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Slutligen innebär förslaget att en sekretessbrytande bestämmelse införs i offentlighets- och sekretesslagen som gör det möjligt för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att under vissa förutsättningar lämna uppgifter till Polismyndigheten som rör en enskild eller en närstående till den enskilde i syfte att förebygga att det mot den närstående begås ett allvarigare vålds-, frids- eller sexualbrott.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 augusti i år. Det är välkommet.

Fru talman! Vi kristdemokrater ställer oss bakom propositionens förslag men vill skärpa några av dem ytterligare. Vi menar framför allt att den sekretessbrytande bestämmelsen bör användas även vid brott som enligt straffskalan är mindre allvarliga. Regeringen har valt att sätta gränsen för högt, och det gör att många inte omfattas som borde omfattas av bestämmelsen. Jag vill därmed yrka bifall till reservation 4.

Fru talman! Kristdemokraterna och jag gläds över att utskottets majoritet medverkar till att skärpa regeringens förslag genom det tillkännagivande som föreslås om att förtydliga ansvaret för socialnämnderna. Det är, menar vi, nödvändigt för att förslaget ska bli så bra som vi och förmodligen regeringen vill. Det vi kommer med måste bli på riktigt. Vi måste med våra beslut säkerställa att de blir verktyg som används för att återge drabbade deras frihet.

Ofrihet är det som följer av brott och ska drabba förövaren. Den som utsätts för brott, brottsoffret, ska återfå friheten. Låt oss hjälpas åt så att det kan förverkligas!

Anf. 22 INGE STÅHLGREN (S):

Fru talman! Propositionen *Förebyggande av våld i nära relationer* är ämnet för dagens debatt. Man kan också läsa titeln som *Förebyggande av våld mot kvinnor*, för det är det mest förekommande. Visst förekommer det våld av kvinnor mot män och även i samkönade relationer, men det är en väldigt liten del. Detta våld måste någon gång få ett slut. Den här propositionen är en del av att bekämpa våldet, en viktig pusselbit i det stora sammanhanget.

Vi måste hela tiden flytta fram våra positioner. Våld mot kvinnor har pågått i generation efter generation. En del menar att det endast är ett importerat problem, vilket i mitt tycke är ett ganska fånigt påstående. Det är nog tyvärr mer utbrett än man vet eller vill tro, då det förekommer i alla åldrar och samhällsklasser. Antagligen finns det också ett väldigt stort mörkertal.

Med dagens debatt och morgondagens beslut tillför vi ett viktigt bidrag till vår verktygslåda för att bekämpa våldet. Nollvision bör vara målet, så det återstår en hel del att arbeta med inom området.

Fru talman! För att vi ska få insikt om vilket stort problem detta är har jag med lite statistik. Under åren 2017–2020 blev 61 kvinnor dödade, i huvudsak av sin partner eller före detta – alltså i en parrelation, vilket är ganska skrämmande.

Brå visar att sett till misshandel är 80 procent av de utsatta kvinnorna bekanta med gärningsmännen. Motsvarande siffra för misshandlade män är 45 procent. Siffrorna talar för sig själva.

Det finns en nationell stödtelefon, Kvinnofridslinjen, som 2020 fick 47 000 samtal, eller 128 samtal per dygn. Det visar magnituden på problemet. Det förekommer som sagt i alla åldrar, äldre som unga.

Fru talman! Detta var en liten bakgrund som visar hur viktig dagens proposition är. Den löser inte alla problem, men tillsammans med andra åtgärder gör den att vi rör oss i rätt riktning. Jag är glad att den socialdemokratiskt ledda regeringen tagit frågan på så stort allvar. Att den har detta som en prioriterad fråga visar inte minst att statsrådet är här i dag för att delta i debatten, vilket gör mig glad.

Jag ska ta några exempel på vad som gjorts under åren: Kvinnofridslagstiftning infördes 1998 och en sexköpslag 1999. En väldigt viktig lag, samtyckeslagen, infördes 2018. Detta är som sagt viktig lagstiftning som genomförts av regeringar under socialdemokratisk ledning.

Nya åtgärder är på gång: dels det vi behandlar i dag, dels ytterligare straffskärpningar som inte ligger på vårt bord i dag men som har behandlats här i dagarna.

Andra exempel på konkreta åtgärder är förstärkningarna till Polismyndigheten, som resulterat i 350 nyanställda som arbetar med våld i nära relationer. Regeringen har också ökat bidragen till kvinnojourer, vilka gör ett oerhört bra, betydelsefullt och viktigt arbete.

Detta är några exempel. Jag gör inte anspråk på att ha en komplett beskrivning av vad som gjorts eller vad som är på gång.

Vi ska inte avhandla straffåtgärder i dag utan förebyggande insatser. Straff i all ära, men utan förebyggande insatser fylls det hela tiden på med nya gärningsmän.

Prot. 2020/21:136

8 juni

*Förebyggande av våld
i nära relationer*

Det vi behandlar i dag är inte de enda förebyggande insatserna. Arbetsmarknads- och familjepolitik är viktiga pusselbitar som skapar förutsättningar för att kvinnor ska kunna försörja sig själv och sina barn.

Fru talman! Det ekonomiska förtrycket är en del i processen för att kontrollera sin partner. Har man inga eller väldigt låga egna inkomster är det svårt att lämna ett destruktivt förhållande.

Propositionen handlar om förslag till ändringar i fyra olika lagar: socialtjänstlagen, hälso- och sjukvårdslagen, patientsäkerhetslagen samt offentlighets- och sekretesslagen. Jag ska kortfattat ta upp vad det innebär.

Till socialtjänstens uppgifter ska höra att verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld ska ändra sitt beteende. Redan i dag är det många kommuner som erbjuder stödsamtal till vuxna som utövar våld mot närstående för att få ett slut på våldsutövandet. Enligt Socialstyrelsen erbjuder 73 procent av kommunerna stödsamtal till våldsutövande män med biståndsbeslut. När det gäller stödsamtal utan biståndsbeslut erbjuder 61 procent av kommunerna det till våldsutövande män. Med dagens förslag till lagändring blir det obligatoriskt för alla kommuner att jobba med frågan, vilket är bra.

Fru talman! En viktig del i propositionen är en ändring av sekretesslagstiftningen som ger hälso- och sjukvården samt socialtjänsten rätt att under vissa förutsättningar lämna uppgifter till polisen med det primära målet att förhindra brott. Regeringen påpekar också behovet av riktlinjer och stöd för hur tillämpningen av det sekretessbrytande regelverket ska ske, för det är oerhört viktigt att det inte råder några tveksamheter om regelverkets tillämpning.

Sedan får man inte glömma bort, som många har talat om, att om man har misstankar att någon utsätts för våld måste man kunna ställa frågan. Att barnen ska ha rätt till en trygg och säker uppväxt borde vara en självklarhet för alla, men tyvärr är det inte så. Barn får uppleva att en förälder blir utsatt för våld och blir i värsta fall själva utsatta för våld av någon som borde ha skyddat dem och gett dem trygghet.

Det pågår en utredning som ska ta fram ett förslag på en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn. Den ska lämna sina förslag under 2022.

I Linköping har man sedan några år tillbaka ett nationellt kunskapscentrum som heter Barnafrid och som ska samla in kunskap om våld och andra övergrepp på barn samt dela med sig av kunskapen.

Fru talman! Kunskap och en attitydförändring är viktigt. Vi måste börja med våra ungdomar och vara tydliga med att det inte är okej att utöva våld mot någon. Där kan civilsamhället bidra genom att bland annat föreningslivet, där ju många ungdomar finns, är tydligt med att det inte är okej att utöva våld. Som någon sa här i talarstolen tidigare börjar man inte slå när man är 30–40 år.

Skolan måste också vara väldigt tydlig redan från skolstart, och under resan framåt får skolan aldrig ge avkall på det raka och tydliga budskapet: Våld är inte okej! Nolltolerans mot våld är viktigt när det gäller både äldre, folk mitt i livet och ungdomar. Det hoppas jag att vi gemensamt kommer att arbeta för.

Jag vill tillägga att jag välkomnar engagemanget från samtliga partier i socialutskottet. Det har varit stort, måste man säga.

Anf. 23 JOHAN HULTBERG (M):

Fru talman! Varje år dödar ungefär 20 personer sin egen partner. Det är den yttersta formen av våld i nära relationer. Det är ett våld som vi måste göra mycket mer för att förebygga, straffa och stoppa.

Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld är ett uttryck för den mest extrema formen av kvinnoförtryck. Den största delen av mäns våld mot kvinnor begås av någon som har eller har haft en nära relation till kvinnan. Våld i nära relationer handlar om allvarlig brottslighet och är ett stort samhällsproblem.

Fru talman! Förslagen i propositionen som vi i dag debatterar har legat på regeringens bord sedan maj 2018. Nu, drygt tre år senare, debatterar vi väl förslagen utifrån devisen bättre sent än aldrig.

Vi moderater ställer oss bakom förslagen i propositionen, men vi vill se mycket mer och har därför lagt en lång rad egna förslag i en följdmotion. Moderaterna är alltså inte i stort kritiska mot de förslag som regeringen nu lägger fram till riksdagen, men vi är kritiska mot det som regeringen inte gör och inte har gjort. Denna proposition är uppenbart otillräcklig.

Fru talman! Socialtjänsten har en grundläggande roll i ett väl fungerande välfärdssamhälle. I en del fall är socialtjänstens beslut faktiskt skillnaden mellan liv och död. Socialtjänstens viktigaste uppdrag handlar om att skydda och stödja de allra mest utsatta i samhället. Att kunna stärka de utsatta barnens trygghet måste vara högsta prioritet. Här behövs socialpolitiska reformer där barnets bästa alltid ska väga tyngst. Inget utsatt barn och ingen utsatt kvinna ska lämnas i sticket.

Socialtjänsten har alltså en tung och oerhört viktig roll att axla. Samtidigt ska man komma ihåg att socialtjänsten är satt under mycket hård press. Nya socialsekreterare får ta sig an svåra och tunga fall, arbetsbelastningen är hög och en undersökning från Försäkringskassan som kom i höstas visar att de allra högsta sjukskrivningstalen relaterade till psykisk ohälsa finns hos socialsekreterare, biståndsbedömare och kuratorer. Detta tycker jag är viktigt att vi tar i beaktande när regering och riksdag nu ålägger socialtjänsten ytterligare ansvar och arbetsuppgifter. Därför behövs de många reformer som Moderaterna har föreslagit för att stärka socialtjänsten, till exempel en nationell handlingsplan.

Fru talman! Utskottet föreslår i dag ett tillkännagivande till regeringen efter förslag från oss moderater. Vi moderater, och nu också en majoritet i utskottet, anser att den bestämmelse som regeringen föreslår om socialnämndens ansvar för insatser till våldsutövare ska förtydligas. Vi menar, precis som utredningen om återfallsförebyggande insatser, att det uttryckligen i lagtexten behöver framgå att socialnämnden har ansvar att tillhandahålla insatser riktade till våldsutövare i syfte att bidra till att de slutar använda våld.

Fru talman! Som jag nämnde i början av mitt anförande tycker vi att propositionen är otillräcklig. Vi moderater hade också velat ge Socialstyrelsen i uppdrag att klargöra ansvaret för insatser och behandlingar som rör såväl vården som socialtjänsten. Detta eftersom gränsdragningen mellan de olika insatser som ska göras av socialtjänsten respektive hälso- och sjukvården inte alltid är glasklar. Och vi vill ge fler aktörer, till exempel

Kriminalvården, möjlighet att initiera en samordnad individuell plan, en SIP, för att säkra samordningen av olika insatser när så behövs.

Vi menar också att det behövs regelbundna nationella studier om våld och andra övergrepp mot närstående och att regeringen behöver vidta åtgärder för att säkerställa att det finns rätt kompetens i socialtjänsten för att möta de särskilt svåra utmaningar som det innebär att ändra beteenden kopplade till hedersrelaterat våld.

Fru talman! Jag står givetvis bakom samtliga moderata reservationer i det här betänkandet, men för tids vinning väljer jag att yrka bifall endast till reservation nummer 3, som gäller sekretessbrytande regelverk.

Moderaterna vill säkerställa att det finns verksamhets specifika riktlinjer för informationsutbyte eftersom tillämpningen av sekretesslagstiftningen många gånger är allt annat än enkel. Denna reservation rymmer också det förslag som tidigare nämdes om att tröskeln är för hög med det förslag som regeringen har lämnat när det gäller att bryta sekretessen mellan olika myndigheter.

Fru talman! Innan jag rundar av vill jag gärna nämna NCK, Nationellt centrum för kvinnofrid. NCK verkar vid Uppsala universitet och har i uppdrag att höja kunskapen nationellt sett om mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och våld i samkönade relationer. Jag vill verkligen rekommendera deras digitala utbildning kallad *Webbkurs om våld*, som ger bra och grundläggande kunskap om våld. Det lär en att känna igen tecken på om någon har blivit utsatt för våld och hur man då ska agera.

Genom politiska reformer kan vi göra mycket, men det åligger oss alla ett ansvar att se det våld som pågår varje dag och att faktiskt agera.

Fru talman! Samhället behöver samlat agera och reagera mycket hårdare mot mäns våld mot kvinnor. Därför behövs också skärpta straff. Moderaterna vill skärpa straffen för bland annat grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning. För att stoppa och förebygga mäns våld mot kvinnor krävs så mycket mer än vad som föreslås i den här propositionen.

Anf. 24 LINDA LINDBERG (SD):

Fru talman! Vi debatterar nu ett oerhört viktigt ämne. Jag önskar egentligen innerligt att vi hade sluppit göra det. Att det ens ska behöva debatteras i Sverige år 2021 är bedrövligt, och våldet verkar inte ens avta.

Att inte fysiskt, psykiskt eller på något annat sätt förminska eller förstöra en annan människas liv är självklart för mig. Men tyvärr är vardagen för alldeles för många kvinnor kantad av våld. Det är jag väl medveten om. Därför är just denna debatt oerhört viktig.

Vad kan då vi i Sveriges riksdag göra för att förhindra att våld i nära relationer sker, fru talman? Det arbetet bygger på flera ben. Problemet behöver angripas från många olika håll. Vi behöver tidigt agera för att begränsa att våld återupprepas. Vi behöver arbeta proaktivt så att det första slaget aldrig sker. Vi behöver arbeta med dem som slår, alltså förövarna. Vi behöver också arbeta med forskning och se till att personer som möter våldsutsatta och våldsutövare har rätt kunskaper.

Vi behöver inte minst arbeta för att våldsutsatta brottsoffer ska få det bättre och tryggare. Man ska få ett värdigt liv fritt från våld och förtryck, fritt från rädsla för att skiljas från sina barn, fritt från rädsla och ett ständigt konsekvenstänk utifrån sina handlingar.

Sverigedemokraterna har flera förslag på straffrättsliga åtgärder som stärker kvinnans trygghet och skyddar henne från förövaren. Vi behöver med alla medel se till att nå nollvisionen. Våldet måste helt enkelt upphöra. Det kan tyckas svåruppnått, men det måste självfallet vara allas mål. De lagförslag som i dag ligger på bordet är nödvändiga för att vi ska nå en bit på vägen, men det räcker inte med endast dessa.

Att skydda våldsutsatta är ändå det primära, fru talman. Här har vi mycket att göra. Vi har inte ens kommit halvvägs för att nå målet, vill jag påstå. Jag har kontakt med många kvinnor vars vardag och liv tyvärr är en ständig kamp på grund av att de förälskat sig i fel person. Jag förringar verkligen inte slagen, men många vittnar om att den psykiska smärtan och stressen i livssituationen är mer smärtsamma. Det är också den osynliga delen av våldet.

Flera kvinnor berättar om i princip samma upplevelser. Det är först när man väljer att lämna ett destruktivt förhållande som den riktiga kampen börjar. Då är det inte bara kampen mot förövaren utan kampen mot förövaren och samhället i någon mening. Det är en mängd processer som man ska försöka ro i land på egen hand. Många vittnar om att det är så mycket enklare att falla tillbaka. Det är riktigt oroväckande, fru talman.

Jag hör berättelser om kvinnor som uppsöker polisstationen och blir bemötta med tveksamhet, ungefär så här: "Det var väl inte så farligt" eller "Kom igen i morgon!"

Jag hör om kvinnor som för att komma ifrån sin förövare kontaktar socialtjänsten för att få hjälp med skyddat boende för sig och sitt barn. Kvinnan blir då ifrågasatt; kanske saknar hon föräldraförmåga? Och hon riskerar att förlora sitt barn.

Jag hör om kvinnor som tillsammans med sitt barn skickas till skyddat boende 50 mil bort och som i domstol döms för umgängessabotage då förövaren inte kunnat träffa sitt barn. Inga barn ska tvingas att umgås med en våldsutövare, fru talman.

Jag hör också om kvinnor som har fått skyddad identitet, men där myndigheter lämnar ut uppgifter till förövaren. Och jag hör om kvinnor som bor mer eller mindre i fångenskap.

Fru talman! Det är så mycket som behöver göras. Vi behöver stärka skydds nätet som är tänkt att fånga upp de allra mest utsatta. Sverigedemokraterna föreslår ett nationellt kompetenscentrum som ska bedriva en samverkan som ska verka som ett stort kugghjul. Det ska vara en samverkan som samlar alla de fantastiska organisationer, verksamheter och myndigheter som arbetar för och för att hjälpa den våldsutsatta. Man ska arbeta med forskning, med det förebyggande arbetet och på riktigt se till att öka fokus, samla allas kunskaper, engagemang och drivkraft.

Denna samverkan skulle kunna hjälpa till att se till att myndigheterna pratar samma språk, så att vad den ena gör inte motarbetar den andra. Så är det tyvärr i dag. I dag vet den ena knappt vad den andra gör, och ansvaret faller naturligt på flera. Vi behöver synkronisera, samla och få alla att arbeta unisont åt ett håll och med fokus och en plan för att se till att man får stöd, vård, samtal och hjälp.

En kontaktperson bör knytas direkt till den våldsutsatta. Det ska vara en person som stöttar och guidar, hjälper till med processen, bostad, ekonomi och i tvister, helt enkelt med att den utsatta ska komma på fötterna

igen. Jag tror att detta är A och O i det stödjande och hjälpande arbetet för att den utsatta ska nå målet. Få klarar att göra den resan helt på egen hand.

Vi ger i dag bland annat socialtjänsten ytterligare uppgifter. Jag tror att det är viktigt att regeringen förtydligar vad det nya uppdraget innebär och hur det ska genomföras. Jag vet att alla i utskottet är överens om det. Det är också viktigt att socialtjänsten får kompetens och kunskap om de evidensbaserade arbetsmetoder som krävs för att möta den våldsamma personen. Det spelar ingen roll hur mycket lagändringar vi gör om dessa inte kan verkställas på rätt sätt eller når hela vägen.

Även om vi har en mängd verksamheter som arbetar med dessa frågor mördas och misshandlas kvinnor i Sverige. Även om vi har lagar och förhållningssätt för detta möts offren med misstro, tvivel och nonchalans. Någonstans missar vi något väsentligt. Jag vill tro att en lösning kan vara den röda tråden och färdriktningen, fru talman.

Även SKR efterfrågar samverkan, inte minst när det kommer till forskning och behandlingsmetoder för den som utsätter. Jag är ganska övertygad om att det kan vara ett sätt att komma till rätta med mycket av den problematik och de hinder vi ser i dag.

Jag vet också att många organisationer gör fantastiska insatser som är oerhört värdefulla. Det ska vi ta vara på, och vi ska se till att de sammanstrålar, fru talman. Jag är medveten om att Socialstyrelsen till viss del arbetar med det som vi efterfrågar, men jag tror att det behövs en renodlad verksamhet, som visserligen kan ligga under Socialstyrelsen.

Den samverkan jag pratar om ska också leda till att man arbetar för att hjälpa de personer som är medvetna om sitt beteende, de förövare som söker och vill få stöd och hjälp för att komma till rätta med sin situation. Långt ifrån alla tycker att det är macho att slåss. Inte sällan har de själva upplevt det i sin barndom. Att bryta mönster tidigt är viktigt i det förebyggande arbetet.

Vi ska helt enkelt arbeta nationellt med samtliga delar. Det handlar om forskning, proaktivt arbete och att möta våldsoffer, förövare och barn. Vi ska stödja socialtjänsten och personer som berörs, så att vi får ett heltäckande och proffsigt förhållningssätt över hela landet. Ingen ska behöva dö för att hjälpen eller kompetensen när det gäller att möta en våldsutsatt fattas. Sverige ska kunna nå målet i detta viktiga arbete.

Jag ber om ursäkt för att jag har dragit över min talartid, men detta är så oerhört viktigt. Jag vill avsluta med att yrka bifall till vår reservation, nummer 8, som handlar om just ett nationellt kompetenscentrum. Men jag står givetvis bakom våra samtliga reservationer i detta betänkande.

Anf. 25 ANDERS W JONSSON (C):

Fru talman! Förebyggande av våld i nära relationer handlar framför allt, som många tidigare har sagt, om mäns våld mot kvinnor. Det här är inget nytt problem. Det har funnits under lång tid. Det finns inte bara i Sverige, utan det finns i hela världen. Nu är det dags att det här upphör, fru talman.

Jag är glad över att se engagemanget som nu finns i Sverige och inte minst i Sveriges riksdag. Vi driver regeringen framför oss för att se till att skaffa ytterligare verktyg i det här arbetet.

Det här är ett mycket stort samhällsproblem. Varannan till var tredje vecka är det en kvinna som dödas. 6 500 kvinnor och barn får varje år vistas i ett skyddat boende. Och det är bara toppen på ett isberg, fru talman.

Innan jag går vidare och kommenterar de liggande förslagen vill jag säga att det måste vara självklart att det viktigaste här är att det handlar om brottsliga handlingar. Det handlar om att det behövs lagskärpningar och mer resurser till polisen, ytterligare resurser för att utreda, för att beivra, för att döma och för att utmäta straff. Det är ingenting annat än brottsliga handlingar.

Icke desto mindre är det också viktigt att vi funderar på vad vi kan göra i förebyggande syfte, vad vi kan göra för att se till att misshandeln eller mordet inte sker. Där finns tre förslag från regeringen som är positiva och bra. Centerpartiet står bakom dem.

Det första förslaget handlar om att socialtjänsten i Sveriges kommuner, inte bara i många utan i alla, måste börja fokusera på vad man kan göra för att stötta och hjälpa de personer som utsätter närstående för våld. Tyvärr är det så att forskningen inte ger något omfattande stöd till att det här är mycket verksamma metoder. Icke desto mindre är detta någonting som måste göras. Det är därför ett bra förslag som regeringen har lagt fram.

Men jag har en oro för det som utskottsmajoriteten har fastnat i, nämligen att föreslå en skärpning och ett förtydligande av socialtjänstens ansvar på det här området. Det kan tyckas vara ofarligt, men det innebär de facto att vi betonar socialtjänstens ansvar för att hjälpa och stötta dem som utsätter andra för brott. Det kan i värsta fall tolkas som att detta av lagstiftaren anses vara viktigare än att ställa upp för att stötta brottsoffren, som utsätts för de här kriminella handlingarna. Det är det, fru talman, som gör att jag vill yrka bifall till reservation 1, som handlar om att det i lagstiftningen tydligt ska framgå att det är viktigt för socialtjänsten att stötta och försöka förhindra att ytterligare brott begås men att prio ett är att hjälpa dem som är utsatta.

Jag och Centerpartiet tycker också att det är rätt att man förtydligar i lagstiftningen så att inte bara de barn som lever i en familj där det finns psykisk sjukdom eller beroendesjukdom får information och stöttning utan även barn som lever i en familj där det finns våldsbenägenhet. Det är en klok förändring. Det är också, fru talman, en bra förändring att man sänker tröskeln vad gäller sekretessen i hälso- och sjukvården och i socialtjänsten, så att möjligheten för personal att anmäla i ett läge där man kan förhindra brott utökas. Det är tre kloka förändringar.

Jag står bakom de reservationer som Centerpartiet har men yrkar bifall endast till reservation nummer 1.

Anf. 26 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD) replik:

Fru talman! Får jag tolka ledamoten Jonsson så att vi ska anta en lagändring men helst inte prata om den? Ungefär så uppfattar jag ledamotens inlägg – vi gör gärna en lagändring, men den ska vara lite lagom otydlig, så att vi inte jobbar med den. Eller hur menar ledamoten?

Anf. 27 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Jag tackar för frågan, för det är just detta som reservation nummer 1 handlar om. Hur man utformar lagstiftning får stor betydelse. Den lagförändring som vi nu har att ta ställning till handlar om att inte bara

några kommuner och några socialtjänster i Sverige utan alla ska engagera sig i att försöka arbeta förebyggande och se till att män – det gäller framför allt män – som utsätter kvinnor för våld upphör med det. Tittar man på det vetenskapliga material som finns ser man att det finns ett antal saker som man kan göra och att det finns behandlingsmetoder men att de inte är väldigt tydliga i sitt resultat.

Det är oerhört viktigt hur man utformar lagstiftningen, så att det blir väldigt tydligt att inte lagstiftaren gör prioriteringen att det förebyggande arbetet för att förhindra att män utsätter kvinnor för ytterligare våld är viktigare än att lägga resurser på dem som utsätts för brott. För min och Centerpartiets del ska det vara tydligt i lagstiftningen och i tillämpningen att det är just de våldsutsatta brottsoffren som är prioritet nummer ett. Därför yrkar jag avslag på det förslag som utskottsmajoriteten har fastnat vid. Man kan misstolka lagstiftningen på så sätt att den ena saken skulle vara viktigare än den andra i avvägningen av de här två olika delarna som socialtjänsten har att arbeta med – därav mitt yrkande.

Anf. 28 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag måste säga att det är ett märkligt resonemang. Men jag förstår till fullo ledamoten Jonssons resonemang när det gäller avvägningen mellan insatser för den som berövas friheten och för den som får friheten för att den utövar våld och makt mot en annan människa. Det handlar om skillnaden mellan insatser för dem som utsätts för våld och för dem som utövar våldet. Den diskussionen är jättesvår.

Jag tillhör dem som i början hade svårt för att ge stöd till mansjourer. Jag tyckte att det flyttade fokus från det som var det viktiga, nämligen stöd till kvinnorna som utsattes för våldet. Men jag har insett att vi behöver jobba med båda sakerna samtidigt. Det innebär inte att flytta fokus från det ena. Jag kan inte tänka mig att regeringen genom att lägga fram det här lagförslaget vill minska de andra insatserna. Hur ledamoten Jonsson ens kan få för sig att det som utskottets majoritet föreslår skulle minska insatserna för de våldsutsatta är mycket märkligt. Det finns inte ett ens av text eller förslag som handlar om det. Det här är första prioritet för varje kommun.

Det är lite besvärande att man ska ha extra pengar när man ska jobba med kvinnofridsfrågor. Det borde vara en självklarhet för varje kommun att arbeta för att kvinnor eller män och barn inte utsätts för våld och inte drabbas av den ofrihet som uppstår när man tvingar folk till våld.

Förslaget är tydligt, tycker jag. Den lag som vi nu vill anta ska vara tydlig, så att socialtjänsten vet vad den har att arbeta med och så att det blir en lag som används. Jag är besvärad över att ledamoten påstår någonting annat än vad utskottets majoritet tycker. Jag vill gärna att ledamoten backar något, för det skulle se bättre ut. Det skulle vara något mer anständigt än att påstå att vi vill någonting som vi inte alls föreslår.

Anf. 29 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Hur man formulerar lagstiftning har betydelse. Om man som lagstiftare väljer att specificera väldigt tydligt och exakt vad det är som ska göras väger det tyngre än om man har en formulering som inte är lika tydlig. Orsaken till att regeringens förslag inte innehåller den specifika

ordalydelse som utskottets majoritet föreslår är att avvägningen måste vara tydlig.

Det allvarligaste är att vi måste se till att socialtjänsten har resurser till att stötta och hjälpa de kvinnor och barn som utsätts för våld i nära relationer. Sedan är det också viktigt, men inte lika viktigt, att förövare efter avtjänat straff kan få stöd från socialtjänsten för att genomgå något av alla de behandlingsprogram som finns för att minska risken att det här ska hända igen.

Det får inte vara så att vi som lagstiftare på något vis skriver lag som gör att den här prioriteringsordningen inte blir tydlig. För Centerpartiets del är det självklart att stötta brottsoffren, de kvinnor och barn som blir utsatta för våld. Det är det, fru talman, som är det allra viktigaste, och därför yrkar jag bifall till reservation nummer 1.

Anf. 30 MAJ KARLSSON (V):

Fru talman! För en gångs skull har mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer fått verklig politisk uppmärksamhet, åtminstone just nu. Det krävdes många hundra kvinnors liv innan frågan skulle hamna så högt på den politiska agendan som den är i dag. Den här gången blev åtta kvinnor mördade inom loppet av någon månad, en av dem på öppen gata mitt på ljusa dagen.

Fru talman! De brutala morderna är den yttersta och absolut vidrigaste konsekvensen av våldet. Men varje dag, minut för minut, år ut och år in, utsätts kvinnor över hela vårt avlånga land för fysisk och psykisk misshandel. Kvinnor blir terroriserade, förföljda och fråntagna hela sin frihet och i yttersta fall hela sin identitet. Det finns kvinnor och barn som lever på flykt gömda undan en man som vägrar sluta slå, utan att samhället sätter stopp. Varje dag blir kvinnor utsatta för sexuella trakasserier och övergrepp. Vi blir utsatta på våra arbetsplatser, i skolan, i det offentliga rummet och i våra egna hem.

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, fru talman, är ett gigantiskt strukturellt samhällsproblem som genomsyrar hela vårt system. Det är ett enormt politiskt misslyckande som nu kräver ett kraftfullt agerande.

Häromveckan lade vi i Vänsterpartiet fram ett förslag till utskottsinitiativ. Vi vill att regeringen skyndsamt tillsätter de resurser som krävs för att socialtjänsten ska ha möjlighet att erbjuda det stöd som kvinnorna har rätt till. Vi vill att regeringen ska säkra och stärka de ideella kvinnojourernas verksamhet, inrätta jourer över hela landet och se till att myndigheter har rätt kunskap om mäns våld mot kvinnor. Vi vill även att de mest utsatta och osynliga grupperna av våldsutsatta, exempelvis äldre och personer med funktionsnedsättning eller missbruk, ska få hjälp.

Utskottsinitiativet är också ett sätt för oss att visa regeringen att vi inte kommer att släppa frågan. Vi vill inte invänta fler mord. Vi vill att man inom politiken agerar kraftfullt här och nu.

Initiativet kommer att återkomma efter sommaren. Vi hade ett möte om detta i utskottet i dag, och jag är väldigt positiv. Jag tror att vi kan komma fram starkt i denna fråga, och det gläder mig verkligen.

Fru talman! I det som vi ska fatta beslut om i dag finns förslag på förändringar som enligt regeringen kan verka förebyggande mot mäns våld mot kvinnor. Vi tycker självklart att ansatsen är både bra och viktig, men

vi är också lite oroade över vilka konsekvenser som förslagen kan få. Vi har valt att ställa oss bakom förslagen, men vi vill samtidigt belysa de farhågor vi har, vilket vi har gjort i ett särskilt yttrande.

Vi måste förstå att mäns position över kvinnor genomsyrar hela vårt samhällssystem. I praktiken betyder det att till och med en lag vars syfte är att ge skydd i själva verket kan få motsatt effekt. Vi måste alltid vara medvetna om och förhålla oss till våldets mekanismer.

Regeringen vill att det i socialtjänstlagen ska bli tydligt att myndigheten ska erbjuda den våldsutövande mannen stöd och hjälp. Det kan låta som en självklarhet, något högst rimligt, vilket det såklart också är. Men vi menar att det är en kriminell handling när man slår, trakasserar, förföljer och terroriserar en kvinna. Därför ska det hanteras av polis och rättsväsen. Det är där vård och behandling i första hand ska ske. Det är en viktig markering om hur samhället ser på de brott som begås.

Redan i dag kan socialtjänsten erbjuda stöd till våldsutövande män, men det är i de flesta fall bara de mest motiverade som tar det till sig. Vi vet också att kvaliteten på den hjälp och det stöd som finns kan variera. Därför är det av yttersta vikt att det stöd som erbjuds ska utgå från forskning och beprövad erfarenhet.

Vi ser också att det finns en risk att stödet till mannen prioriteras före stödet till den våldsutsatta. Resurserna inom socialtjänsten är trots allt knappa. Vår bestämda uppfattning är att stödet till en förövare aldrig får ske på bekostnad av säkerhet för, skydd av och stöd till den våldsutsatta.

Genom sitt andra förslag vill regeringen att det i offentlighets- och sekretesslagen ska bli möjligt för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att under vissa förutsättningar lämna uppgifter till polisen i syfte att en person inte ska utsätta någon annan för vålds-, frids- eller sexualbrott. För oss är det helt centralt att den våldsutsatta känner förtroende för och tillit till såväl socialtjänst som sjukvård. Att tryggt kunna söka stöd kan många gånger vara avgörande för att den våldsutsatta ska kunna få den hjälp och det stöd man har rätt till.

Vi är oroliga för att konsekvensen skulle kunna bli att förtroendet för till exempel socialtjänsten urholkas och att de utsatta inte söker hjälp om denna sekretessbrytande bestämmelse används felaktigt. Det skulle vara direkt livsfarligt.

Det viktigaste är att i första hand stödja våldsutsatta att själva anmäla till polisen och att alltid bistå kvinnor och barn med skydd mot våldet. För det krävs att vi får ett rättsväsen som prioriterar brott i nära relationer och som stöttar kvinnor i den juridiska processen, där förövarna blir dömda. Det är här de stora hindren för att anmäla finns i dag. Vi vet att man står mer eller mindre rättslös. För att våldsutsatta ska våga anmäla krävs att de får ett professionellt bemötande och stöd i mötet med myndigheter och att de vet att de är garanterade ett stabilt skydd.

För detta behöver vi ha en urstark socialtjänst som har tillräckligt med resurser och kunskap för att ge såväl ett bra bemötande som rätt stöd. Det krävs också att de ideella tjej- och kvinnojourerna ges alla möjligheter att stötta den våldsutsatta. Det är detta vårt utskottsinitiativ handlar om.

Fru talman! Att regeringen försöker hitta vägar för att förebygga mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är i grunden såklart mycket positivt. Men som jag sa inledningsvis krävs mycket större förändringar än så här för att bryta de strukturer som ligger bakom våldet. På vägen dit

får vi aldrig missa att skyddet för dem som blir utsatta alltid måste gå först. Vi får aldrig missa att mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck är kriminella handlingar. Vi måste förstå att systemet i sig faktiskt förstärker våldet.

Just i detta nu står fönstret öppet för att regeringen ska kunna genomföra så stora förändringar som krävs för att vi ska nå en nollvision för mäns våld mot kvinnor och ge de utsatta allt det stöd de behöver. Det är nu det finns en möjlighet att på riktigt städa upp om vi ska få ett samhälle som inte sviker kvinnor och barn.

I dag har vi fått information om att regeringen ska presentera ett kraftfullt paket mot mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Det ser vi verkligen fram emot. Vi förväntar oss att regeringen tar chansen att ta till de krafttag som krävs. "Inte en kvinna till" måste betyda något i verklig handling.

Vi står bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservation 14.

Anf. 31 JUNO BLOM (L):

Fru talman! Jag har under hela mitt liv känt en enorm stolthet över att Sverige är ett av världens mest jämställda länder. Tack vare tidigare generationer kan jag uppleva att jag har levt ett fritt liv. Men vi kan inte leva på gamla meriter. Vi bär ett enormt ansvar för att åtgärda den ständigt pågående pandemi som drabbar många kvinnor och barn som utsätts för mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. Hemmet som ska vara en trygg plats har i stället förvandlats till en brottsplats.

Hundratals kvinnor har mördats under 2000-talet, trots upprepade varningssignaler. Många barn har förlorat en mamma. Samhället har svikit genom att blunda gång på gång. Det duger inte. Regeringen måste få krisinsikt och börja agera med handlingskraft. Det är dags att sätta offren och deras närstående i centrum. De ska ha rätt till stöd.

Samtidigt måste vi satsa på ett långsiktigt arbete där både polisiära åtgärder och förebyggande insatser ingår. Det krävs skärpta straff. Det här är allvarlig kriminalitet. Den som utövar våld ska dömas, och det är förövarens livsutrymme som ska begränsas. Den som är våldsutsatt ska få samhällets totala stöd och tillgång till frihet. Det ska inte vara som i dag då våldsutsatta kvinnor och barn tvingas leva både gömda och glömda.

Fru talman! Den kanske allra viktigaste gruppen att prioritera är de unga tjejer som drabbas av våld i den första relationen. Av tjejer mellan 16 och 24 år uppger 23 procent att de har utsatts för våld i en nära relation. Många gånger handlar det om den första relationen, och i den blir tjejerna utsatta för våld. Det här sätter spår under resten av livet. Unga killar som börjar slå måste stoppas tidigt och kraftfullt. Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck börjar många gånger med killars våld mot tjejer.

Enligt Ungarelationer.se, som är den nationella stöd- och kunskapsplattformen för att motverka våld i ungas relationer, är majoriteten av dem som kontaktar dem under 18 år. Det innebär att det handlar om barn. Att barn, oftast flickor, blir utsatta för våld i sin partnerrelation är oacceptabelt. Nu måste vi politiker agera.

Här är det viktigt att inkludera barn och unga som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck, där en otillåten relation kan leda till att de förs ut

ur landet, gifts bort eller utsätts för allvarligt våld av familjen. De är totalt oskyddade och rädda för att berätta att de utsätts för våld i en relation som familjen och släkten inte tillåter dem att ha.

Det är obegripligt att regeringen har osynliggjort de unga tjejerna och det våld de blir utsatta för av killar i sina partnerrelationer. Regeringen måste vidta åtgärder för att till exempel Ungarelationer.se ska få långsiktigt stöd och bli en fungerande plattform. Regeringen måste agera skyndsamt, och Liberalerna bistår gärna. Vi vill ta ansvar.

Det är av största vikt att frågor om killars våld mot tjejer och våld i ungas partnerrelationer nu fullt ut integreras i genomförandet av de lagändringar som propositionen innehåller.

Ett annat eftersatt område är våld mot äldre personer. Att förövaren som står för övergreppen i de här fallen kan vara en partner men också vuxna barn eller en vårdare ökar komplexiteten. Det handlar om fysiskt våld, sexuellt våld, ekonomiskt våld, kränkningar och vanvård.

Kunskapen om äldre som är utsatta för våld är eftersatt. En del forskare menar att det är en konsekvens av att frågan faller mellan två forsknings- och kunskapsområden. Äldre kvinnor har sällan varit i fokus för forskningen om partnervåld mot kvinnor, och partnervåld har sällan varit i fokus för forskning om våld mot äldre.

År 2014 antog regeringen en nationell strategi om våld mot äldre personer inom vård och omsorg, men polisens och rättsväsendets viktiga roll i sammanhanget uteslöts. Äldres utsatthet för våld i nära relationer måste även uppmärksammas i socialtjänstens förebyggande arbete.

För Liberalernas del är det viktigt att lösningarna blir konkreta och verkningsfulla och att de följs upp. Kunskap om upptäckt av våld mot alla, oavsett ålder, måste även uppmärksammas av alla yrkesgrupper som möter våldsutsatta i sin vardag. Frågor måste ställas på rutin. Detta är viktigt för att den sekretessbrytande regel som föreslås i propositionen och som vi står bakom ska få genomslag i praktiken.

Liberalerna välkomnar förslaget att socialnämnden ska verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ta ansvar och ändra sitt beteende. Vid insatser som gäller våldsutövare är det viktigt att insatserna riktar sig också till personer under 18 år. För detta finns två motiv: dels det självklara att vi måste motverka våld i alla nära relationer i alla åldrar, dels att ett destruktivt mönster av våldsutövande ofta grundläggs tidigt.

För att förebygga på lång sikt måste dock insatser börja redan i förskolan, och detta måste få ökad prioritet. Skolor och förskolor ska utifrån barnens växande mognad och förståelse informera och arbeta aktivt med barn och unga om vad våld är, motverka stereotypa könsroller och ta upp vad barnen ska göra om de själva eller någon närstående blir utsatta.

Barns utsatthet för våld blir synlig då professionella aktivt frågar om våld. Barnperspektivet i regeringens förslag behöver förtydligas ytterligare. Den som ska tala med ett barn behöver ha kunskaper om hur man får barn att känna tillit och skapar förutsättningar för barn att faktiskt kunna och våga komma till tals. Det saknas en barnkonsekvensanalys, och ändå säger regeringen att man har beaktat barnets bästa i de förslag man lämnat. Det duger inte. Utsatta barn har rätt till ett mer grundligt arbete.

Nu har vi infört ett barnfridsbrott. Det är ett viktigt steg, men regeringen måste skyndsamt ser över situationen när det gäller vårdnad, boen-

de och umgänge för alla de barn som tvingas leva eller ha kontakt med en våldsutövande vårdnadshavare. Det är ett viktigt steg i det förebyggande arbetet.

Vi liberaler står naturligtvis bakom alla våra reservationer, men jag väljer att yrka bifall endast till reservation 6.

Anf. 32 NICKLAS ATTEFJORD (MP):

Fru talman! På riksdagens bord ligger i dag en proposition om hur samhället ska kunna förebygga våld i nära relationer eller mäns våld mot kvinnor.

Vi påminns alltför ofta om den brutala terror som är många utsatta barns och kvinnors vardag. För ett antal veckor sedan gick det från notiser i tidningen till att toppa riksnyheterna då fem kvinnor inom loppet av en vecka mördades av sina närstående eller av sina män.

Mäns våld mot kvinnor är inget nytt problem i Sverige. Trots insatser och skärpta straff tycks samhällets insatser dessvärre alltför ofta komma för sent. Inte för att jag vill förringa vikten av hårda och kännbara straff för den som misshandlar eller slår ihjäl den man sagt sig älska, men inget straff i världen kan reparera ett taget liv. Vi behöver förhindra att det sker och straffa dem som utövar våldet.

Därför är det väldigt efterlängtad att regeringen nu lägger fram ett förslag som lägger fokus och ansvar på att förebygga våldet. Genom socialtjänstlagen får i förlängningen kommunens socialnämnd i uppgift att verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. Det är ett viktigt förslag.

Fru talman! ”Ett barn som får stryk lär sig att slåss.” Så inleder författaren och barnrättskämper Dorothy Low Holte sin dikt eller sina tankvärda ord om barn och barnuppfostran. Uppräkningen avslutas med: ”Ett barn som får uppleva trygghet lär sig tilltro” och ”ett barn som blir omtyckt och kramat lär sig känna kärlek i världen.”

Att som barn växa upp och bevittna våld i sitt hem eller bli utsatt för våld är ett enormt övergrepp och ett trauma, men det är också att lära sig att slåss och använda våld. Vi vet att barn som blir slagna eller bevittnar våld löper en ökad risk att själva utsättas för våld och att fara illa på andra sätt.

Det kanske allra mest tragiska är att den som slår sitt barn eller någon annan närstående i nio fall av tio själv har blivit utsatt för våld eller bevittnat våld i hemmet. Lyckas vi inte bryta våldsspiralen sviker vi inte bara de barn och kvinnor som utsätts för våld i dag, utan vi riskerar också att svika nästa generation.

Med regeringens förslag tar vi ett viktigt steg för att bryta denna spiral. Det handlar om nya befogenheter som att bryta sekretess mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten i ärenden för att förhindra eller förebygga mäns våld mot kvinnor och barn. Socialtjänsten behöver ta ett ökat ansvar för att få den som slår att sluta slå.

Den som utsätter sin familj för våld ska straffas för det, men för att bryta våldsspiralen måste insatser som syftar till att ändra beteenden och förhindra återfall sättas in på ett mer strukturerat sätt än vad som görs i dag. Det ska inte göras bara av socialtjänsten utan även i förskolan, i skolan och i andra delar av samhället.

Fru talman! Jag vill slutligen uppmana den som tittar på den här debatten eller på annat sätt tar del av den att fundera över: Är ditt eget beteende i riskzonen? Har du nära till aggression eller vredesutbrott, eller känner du någon som har nära till aggression och vredesutbrott? I ett sådant läge bör man söka hjälp.

Vi behöver uppmärksamma detta och också påpeka det och förtydliga det i vår vardag. Vi måste våga säga till och säga stopp.

Genom att ta ansvar för ditt beteende eller dina vänners beteende kan du vara med och rädda liv. Det finns insatser. Till exempel kan man kontakta en stödlinje som heter Välj att sluta. Den når man på telefonnummer 020-555 666.

Jag vill avslutningsvis yrka bifall till reservation nummer 1.

Anf. 33 Statsrådet MÅRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Varje gång en kvinna dödas av någon som står eller har stått henne nära är det ett fruktansvärt misslyckande. Det ska inte få ske. Trots det har sedan millennieskiftet uppskattningsvis över 300 kvinnor dödat i Sverige av sin man, exman, pojkvän eller expojkvän.

Det dödliga våldet är tyvärr bara toppen av ett isberg. I Brås senaste kartläggning av brott i nära relationer uppgav var fjärde kvinna att hon någon gång under livet utsatts för brott i en nära relation.

Mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck och våld i ungas relationer måste upphöra. Men det är inga nya problem. Det är inga importerade problem. Sedan början av 2000-talet har dödligt våld mot kvinnor i nära relationer minskat från i genomsnitt 18 fall till 15 fall årligen. Kartläggningar från Brottsförebyggande rådet visar att antalet fall minskade redan på 1990-talet i jämförelse med 1970-talet.

Varför säger jag det? Ska vi nöja oss? Nej. Men det visar att det går att förändra, att det går att stoppa våldet och att vi måste stoppa våldet.

Att vi behöver göra mycket mer för att komma åt våldet blev väldigt tydligt när det under bara några veckor tidigare i våras begicks flera fruktansvärda dåd. I kölvattnet av dessa dåd fick frågan om mäns våld mot kvinnor äntligen den plats i den offentliga debatten som den förtjänar. Det är både viktigt och bra.

Som jämställdhetsminister välkomnar jag allt engagemang i frågan från civilsamhälle, från opinionsbildare och från riksdagens partier. Det finns en stor kraft i den frustration och den vrede som vi alla känner, och det är nu vårt gemensamma ansvar att omvandla den kraften till ett långsiktigt och brett arbete för att få stopp på mäns våld mot kvinnor.

Fru talman! Det är smärtsamt tydligt att vi behöver göra mer för att få stopp på våldet. Så länge en enda kvinna mördas av en närstående måste vi göra mer. Men det är inte ett arbete som börjar i dag. Det är ett arbete som har pågått länge, och det är ett arbete som måste fortsätta till dess att varje kvinna lever i trygghet.

De senaste åren har regeringen tagit viktiga steg för att utveckla arbetet mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Låt mig nämna några nyckelinsatser.

På den nationella nivån har vi avsatt mer pengar än någonsin när det gäller stödet till brottsoffer som utsätts för mäns våld mot kvinnor. Regeringen har de senaste åren beslutat om omfattande fördelning av statsbidrag till ideella kvinno- och tjejjourer. Intentionerna att arbeta långsiktigt mot

tydliga mål måste också återspeglas i stödet till de civilsamhällesorganisationer som gör ett så viktigt arbete.

Regeringen har också tagit initiativ till att skärpa lagstiftningen på flera sätt. Bland annat infördes samtyckeslagen den 1 juli 2018. Den lagändringen är otroligt viktig, inte minst för att den är normerande. Lagen slår tydligt fast det som alltid borde ha varit självklart: Sex ska vara frivilligt. Allt annat än ett tydligt ja är ett nej och därmed olagligt. Brås genomgång visar också att antalet åtal och fällande domar för våldtäkt har ökat markant sedan den nya lagstiftningen infördes.

Arbetet mot våld måste ske i alla delar av det offentliga. Stödet till våldsutsatta måste bli mer jämlikt över landet. Regeringen har därför gett myndigheter som träffar många medborgare i uppdrag att utveckla metoder för att upptäcka våldsutsatthet. Det gäller Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Migrationsverket med stöd av Jämställdhetsmyndigheten och Socialstyrelsen.

Regeringen har gjort stora satsningar på Polismyndigheten, och den kraftfulla satsningen på att bygga ut Polismyndigheten pågår hela tiden.

Även länsstyrelserna och deras uppdrag för att förebygga mäns våld mot kvinnor är viktigt. Att regeringen nu permanentat deras uppdrag ger mycket bättre förutsättningar för ett långsiktigt och strategiskt arbete.

Regeringen har också växlat upp arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och satsat stora pengar på en rad åtgärder. Bland annat inrättar vi ett nationellt kompetenscentrum för arbetet mot hedersrelaterat våld och tar krafttag för kompetenshöjning i statliga myndigheter.

Vi har skärpt lagstiftningen kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck i flera delar. Det handlar bland annat om en ny straffskärpningsgrund vid hedersmotiv, utreseförbud som ska skydda barn från att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller att könsstympas och ett nytt brott, barnäktenskapsbrott. Det innebär att det är straffbart att förmå ett barn att ingå äktenskap.

Men det räcker inte. I ett av världens mest jämställda länder ska mäns våld mot kvinnor inte vara en del av samhällsbilden.

Det pågår sedan en tid tillbaka ett intensivt arbete med ett nytt åtgärdsprogram mot mäns våld mot kvinnor, som regeringen tidigare har aviserat. Vi behöver kraftsamla med fokus på att göra verklig skillnad för dem som utsätts.

Jag har tillsammans med justitieminister Morgan Johansson och inrikesminister Mikael Damberg också fått statsministerns uppdrag att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Vi avser att inom kort återkomma med ett kraftfullt paket av insatser.

Men, fru talman, det förebyggande arbetet mot våldet är helt avgörande. Vi ska straffa den som slår. Vi ska stötta och hjälpa den som har blivit slagen. Men vi måste alltid också hålla ögonen på målet: att ingen någonsin ska utsättas för våld i en relation. Det första slaget ska aldrig falla, och den som slår ska sluta slå.

Det förebyggande arbetet handlar om att upptäcka och bryta våldsamma beteenden i tid och förhindra att våldet upprepas. Men vi måste också påverka normer och värderingar som tillåter våld och övergrepp. Vi vet att normer och beteenden kopplade till traditionell maskulinitet har ett samband med motstånd mot jämställdhetsarbete och med våldsbeteende.

Våldsnormen har till syfte att skapa en maktposition, och den uppnås genom att utsätta andra för kränkningar och trakasserier. Inte minst metoo-upproppen visade på att vi måste jobba aktivt med jämställdhet för att komma åt våld, övergrepp och trakasserier och i förlängningen även det dödliga våldet.

Jämställdhet är ingenting som löser sig av sig självt. Det blir inte minst tydligt i Jämställdhetsmyndighetens rapport som kom i vintras och som visade att unga män sticker ut som en grupp som ger uttryck för mer könsstereotypa och könskonserverativa attityder än kvinnor och män i andra åldrar.

Och det har betydelse även när det gäller våldet. Män som instämmer i könsstereotypa påståenden om kvinnors och mäns roller är mer benägna att använda våld än unga män som inte gör det. Att som samhälle bidra till att bryta med destruktiva mansnormer spelar roll för kvinnors och flickors säkerhet – på riktigt.

Fru talman! Den proposition som debatteras här i dag är en viktig pusselbit i det sammantagna förebyggande arbetet. Som vi har hört tidigare handlar det framför allt om tre bärande delar.

För det första: Våld i nära relationer är i hög grad ett upprepningsbrott. Risken för att en person som har utsatts för våld i en nära relation ska utsättas igen är mycket stor i jämförelse med hur det är vid andra typer av brott. För att skydda dem som utsatts för våld finns det behov av att rikta insatser till våldsutövarna för att förebygga upprepat våld. Vi behöver bryta våldsspiralerna. Det är därför så viktigt med den del som innebär att det i socialtjänstlagen ska uttalas att det hör till socialnämndens uppgifter att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. I dag ser det i praktiken olika ut i olika kommuner när det gäller om insatser ges till personer som utsätter närstående för våld och i vilken utsträckning det sker.

För det andra: Barn som lever i miljöer där det förekommer våld i nära relationer behöver få särskilt stöd. Att erbjuda barn som upplever våld från närstående information, råd och stöd – särskilt från hälso- och sjukvården – är viktigt för barnet och barnets utveckling.

Därför föreslår regeringen att det införs en bestämmelse i hälso- och sjukvårdslagen och i patientsäkerhetslagen om att barns behov av information, råd och stöd särskilt ska beaktas inom hälso- och sjukvården om det förekommer våld eller andra övergrepp i barnets närhet. Förslaget är en ytterligare pusselbit för att skydda barnen och förebygga våld. Det är viktigt också mot bakgrund av att barn som upplever våld från närstående har en ökad risk för att senare själv utsättas eller utsätta närstående för våld.

För det tredje: I propositionen föreslås även att det införs en sekretessbrytande bestämmelse som innebär att hälso- och sjukvården och socialtjänsten ska kunna lämna uppgifter som rör en person till Polismyndigheten när det finns en risk för att den personen kommer att begå ett brott mot en närstående som kan ge minst ett års fängelse och där uppgiften kan antas bidra till att förhindra brottet. Förslaget om en sekretessbrytande bestämmelse kan bidra till att allvarligt och dödligt våld i nära relation kan förhindras. I dag finns det en risk att viktig information inte når polisen. När polisen på ett tidigt stadium får ta del av uppgifter som kan förhindra allvarligt våld i en nära relation kan det rädda liv.

De här förändringarna kommer att spela en viktig roll i det förebyggande arbetet, inte minst för att sätta stopp för det grova och dödliga våldet. Men de ska ses just som en viktig del i en helhet. Propositionen är en pusselbit som läggs till redan vidtagna åtgärder samtidigt som vi vet att det kommer att krävas mer av riksdag och regering framöver. För som jag inledde med: Så länge en enda kvinna mördas av en närstående, så länge en enda kvinna lever i rädsla för sin och sina barns säkerhet och så länge ett enda barn i Sverige gömmer sig för att slippa se mamma bli slagen har vi mer att göra. Vi får aldrig ge oss; vi får aldrig sluta jobba förrän våldet har upphört.

Avslutningsvis, fru talman, har regering och riksdag ett mycket stort ansvar. Men ska vi på allvar lyckas bryta våldsspiralen måste vi också åstadkomma en bred mobilisering mot våldet i hela samhället. Det handlar om myndigheter som jobbar tillsammans, som hjälps åt och krok armar. Det handlar om kommuner och regioner som lär av varandra och växlar upp arbetet. Men det handlar också om fackförbund, idrottsrörelse och religiösa samfund. Det handlar om arbetsgivare, bostadsföretag och andra delar av näringslivet som mobiliserar i sin fulla bredd och med sin samlade genomslagskraft.

Detta kommer att krävas om vi ska lyckas. Jag har den senaste tiden mött flera företrädare för organisationer som själva har uttryckt att de vill vara med och bidra. Vi kan göra skillnad. Vi har sett att våldet kan minska. Men låt mig vara jättetydlig och upprega: Så länge en enda kvinna dödas är det en för mycket. Så länge en enda kvinna dödas har vi mer att göra, nu men också långsiktigt. Det är det minsta alla de som utsätts faktiskt kan förvänta sig av oss.

Anf. 34 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Tack, statsrådet, för ett engagerat inlägg i den här synnerligen viktiga debatten!

Ministern nämnde i sitt anförande att de väldigt allvarliga brott som vi debatterar i dag är upprepningsbrott som ofta begås om och om igen av samma förövare mot samma brottsoffer. Vad Miljöpartiet vid upprepade tillfällen har gjort är att rösta nej till Moderaternas förslag om skärpta straff och tuffare tag mot den här allvarliga brottsligheten.

Nu säger ministern i sitt anförande i dag och också när hon gästade socialutskottet i förmiddags att man ska presentera ett kraftfullt paket med åtgärder framåt. Då vill jag naturligtvis fråga om Miljöpartiet har bytt fot och i regeringsställning kommer att leverera skärpta straff för till exempel grov kvinnofridskränkning, om man kommer att säkerställa att det blir obligatorisk häktning vid fler tillfällen och om det helt enkelt kommer att bli hårdare tag mot den här typen av brottslighet.

Det är nämligen i sig, fru talman, en väldigt viktig brottsförebyggande åtgärd att säkerställa att de som begår upprepade våldshandlingar mot kvinnor och dessutom många gånger också barn faktiskt låses in och inte kan begå nya brott.

Jag tycker också att det är beklagligt att regeringen har sagt nej till exempelvis de 80 miljoner extra till kvinnojourerna som vi i Moderaterna föreslog i vår budgetmotion. Det är viktigt att stödja det arbetet och säkerställa att det finns tillräckliga resurser där.

Min fråga är sammanfattningsvis: Vad innebär det kraftfulla paket som ministern utlovar här? Det var väldigt få ord om vad det konkret skulle innebära.

Anf. 35 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Fru talman! Paketet måste jag be att få återkomma om. Det håller på att beredas, och jag hoppas att vi kommer att kunna presentera det inom mycket kort tid.

Vi har redan tidigare aviserat ett antal straffskärpningar, bland annat när det gäller grov kvinnofridskränkning, och förbereder lagrådsremisser på dessa. Det gäller även förslagen om kontaktförbud. Vi har också under tiden i regering genomfört en lång rad straffskärpningar inom ett flertal områden, inte minst inom sexualbrottsområdet och det som också påverkar den normering som är så viktig för att vi ska komma åt roten till det här problemet.

Jag delar helt riksdagsledamotens ambition om att låsa in förövarna, men det som jag kanske är ännu mer besjälad av är att brotten aldrig ska ske. Det går inte att straffa någon förrän ett brott har begåtts, och därför tror jag att det är otroligt viktigt att vi, vilket nu hanteras i den här propositionen, också har ett samtidigt fokus på det förebyggande arbetet så att vi en gång för alla får stopp på våldet innan det sker. Sedan ska vi naturligtvis straffa förövaren varje gång det ändå sker.

Anf. 36 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Att Miljöpartiet i regeringsställning nu är berett att efter många års nej lägga fram skarpa förslag om straffskärpningar är en omsvängning som jag naturligtvis välkomnar. Det behövs verkligen, inte minst för att skicka en tydlig signal om hur otroligt allvarligt samhället ser på den här typen av brottslighet.

Vi är naturligtvis helt överens om att vi måste jobba verkligen förebyggande och se till att de här brotten aldrig begås. Då kan jag tyvärr konstatera, fru talman, att av de förslag som utredningen har arbetat fram och som ligger till grund för den proposition vi i dag debatterar är det många som regeringen har valt att inte gå vidare med. Jag ska inte säga att det blev en tummetott, men det blev inte en så omfattande proposition som vi från Moderaternas sida hade önskat.

Många andra förebyggande åtgärder måste också till. Först och främst behöver vi säkerställa att svensk socialtjänst stärks generellt sett. Den går som sagt många gånger på knäna ute i Sveriges 290 kommuner, och det är viktigt att stärka den.

Vi tror också att det behövs en nationell handlingsplan när det gäller stöd till barn som är brottsutsatta. En sådan handlingsplan ska ha särskilt fokus på att förebygga och motverka hot om våld, våld och övergrepp på barn, och i det arbetet behöver man bygga vidare på den väldigt framgångsrika modellen med barnahus som finns runt om i Sverige och som är en viktig åtgärd för att ge barnet bästa möjliga stöd.

Andra och mer rättsliga åtgärder som behövs och som vi moderater driver på för är ytterligare straffskärpningar när det gäller sexualbrott men också att polisen får bättre möjligheter att utreda de här brotten, till exempel att man kan få lov att förhöra en minderårig, en person som är under 15 år, även om vårdnadshavarna inte gett sitt samtycke. Polisen ska inte

heller vara skyldig att underrätta vårdnadshavarna om att man har haft ett förhör med en minderårig.

Är det här åtgärder och förslag som även Miljöpartiet och regeringen kan ställa sig bakom? Det vore viktiga förändringar för att ytterligare stärka skyddet av utsatta barn och våldsutsatta kvinnor.

Anf. 37 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Fru talman! Jag välkomnar det stora engagemang som riksdagsledamoten visar i frågorna. Efter många år av relativt ointresse i den nationella debatten tror jag, som jag sa i talarstolen, att det är oerhört viktigt med det enorma engagemang som just nu finns från riksdagens alla partier och att vi nu får det här fokuset även på mäns våld mot kvinnor och inte bara på mäns våld mot män. Jag välkomnar verkligen detta.

Jag är också glad över den förskjutning som jag tycker är tydligare än Miljöpartiets, nämligen Moderaternas bejakande av det förebyggande arbetet. Det välkomnar jag.

Jag vill särskilt peka på den nationella strategi som rör våld mot barn, som en utredare har börjat arbeta med. På så sätt ska vi få det samlade arbete runt våldsutsatta barn som behövs för att få fram mer effektiva åtgärder. I övrigt återkommer vi med mer förslag inom området. Den här propositionen är ett viktigt steg, men långt ifrån hela arbetet. Den jackar i tidigare åtgärder, och fler åtgärder kommer att läggas till i propositionen. Men den här propositionen är en viktig pusselbit i det arbetet.

Anf. 38 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag är också glad över statsrådets engagemang. Nu kommer vi att se fram emot ett åtgärdepaket som svarar mot engagemanget. I det åtgärdepaketet är det nödvändigt att det finns ett rejält stöd till det civila samhällets organisationer.

Det var kvinnojourerna som var först med att ge stöd till kvinnor som utsatts för våld av sina män. Det var inte det offentliga. Om det inte hade funnits kvinnojourer och tjejjourer genom åren hade kvinnorna stått helt ensamma. Jag är helt säker på att vi behöver deras engagemang också i fortsättningen även om det offentliga bygger upp sitt stöd både vad gäller att använda repressalier, frihetsberöva den som begår brott, och vad gäller förebyggande insatser. Det är det offentligas uppdrag. Men det är fortfarande mycket som det civila samhället behöver bidra med.

På vilket sätt tänker sig statsrådet att stödet ska vara? Jourerna är förstås glada över resurser, men de kommer inte alltid på rätt sätt. De kommer hastigt, de är inte långsiktiga och de utformas ibland på ett sätt som gör det omöjligt att använda dem. Hur vill statsrådet arbeta med den frågan?

Sedan har vi just socialtjänstens arbete. Jag gläds förstås över den proposition som vi behandlar i dag och som, såvitt jag kan bedöma, kommer att få riksdagens stöd. Men det kommer att vara nödvändigt att socialtjänsten också får ett rejält stöd för att kunna utföra sitt arbete. Socialtjänsten är underbemannad i dag. Det råder kompetensbrist även i socialtjänsten. Man behöver helt enkelt mer tid med varje klient. Hur tänker statsrådet om det?

Tidigare i diskussionen var det en ledamot som ansåg att regeringen hade gjort lagen lagom luddig så att den inte skulle användas. Därför var risken att man inte skulle tillämpa socialtjänstlagen 5 kap. 11 §, som hand-

lar om stöd till våldsutsatta kvinnor. Jag vill gärna höra hur statsrådet ser på den frågan. Är lagen skriven lagom luddigt, eller är det tänkt att den ska vara skarp och användas?

Anf. 39 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Fru talman! Under många år, de senaste fem åren, har vi ökat stödet till kvinno- och tjejjourerna med omkring 400 procent. Det är mycket mer pengar än tidigare. Men det är helt riktigt att det efterfrågas en större långsiktighet i arbetet, och det är något som vi tar på stort allvar och tittar på.

Ledamoten nämner att pengarna inte alltid kan användas till det man önskar. Vi har inte möjlighet att avsätta pengar direkt till de skyddade boendena på grund av statsstödsreglerna. Det är något som vi i Regeringskansliet har arbetat med mycket för att hitta en lösning. Det som däremot kommer att läggas fram är en lagrådsremiss som syftar till en förenklad upphandling och större möjligheter att för sociala tjänster inte använda lagen om offentlig upphandling. På så sätt ska det bli en bättre långsiktighet för kvinnojourerna. Deras arbete är ovärderligt, vill jag understryka.

Socialtjänsten har haft, och har, en utmanande situation. Det är också därför regeringen och riksdagen har skjutit till mycket extra resurser till kommunerna, för att de bland annat ska kunna arbeta med socialtjänsten. Socialtjänsten ligger under kommunerna, och jag hoppas och tror att många kommuner prioriterar socialtjänsten högt i sina budgetar och kommer att fortsätta att göra det. Till propositionen har det också aviserats pengar för att kunna hantera det utökade uppdraget.

Precis som andra har varit inne på är balansen mellan stödet till våldsutsatta och stödet till våldsutövare i lagstiftningen – hur man uttrycker sig – viktigt för att det ska vara tydligt att det inte finns en prioritering mellan dessa som slår till våldsutövarens fördel.

Anf. 40 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar för svaret, statsrådet.

Detta innebär ändå att alla idéburna och ideella krafter kan förvänta sig bättre förslag i höstens proposition. Det vore välkommet. De vill se en långsiktighet, och de vill också se statligt stöd som är användbart för organisationerna.

Under lång tid har det offentliga inte förstått sig på det civila samhället. I efterhand får man försöka rätta till. Jag vill därför understryka vikten av att man har en tät och nära dialog med de ideella krafterna och de idéburna verksamheterna. Det är de som närmast möter de våldsutsatta kvinnorna och deras barn. De vet hur stödet bör vara. De är känslspröten som vi behöver, och de behöver se att stödet finns där också långsiktigt.

På samma sätt måste socialtjänsten få bättre möjlighet att verka framöver. Den har ett gigantiskt uppdrag, och inte minst ett värdefullt områdesansvar. Den ska se till sitt geografiska områdes verksamhet och till att människor kan utvecklas och ha ett gott liv. Just kvinnor som är utsatta för våld av sina närstående saknar den frihet vi tar för given. Det bör vara ett grunduppdrag för socialtjänsten att göra detta arbete, men den måste också ha de resurser som krävs.

Jag förutsätter att statsrådet är intresserad av att de lagar som läggs fram förverkligas och genomförs. Det gäller också de delar som ska verka förebyggande. Jag förutsätter att de inte är tillkomna för att minska ned

något annat utan för att medverka till – vara en pusselbit för – att förstärka helheten. Från riksdagens sida vill vi vara noga med att det riksdagen bestämmer också blir verklighet – därav vårt tillkännagivande i dag.

Anf. 41 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Fru talman! Vi är överens om vad vi vill se av lagstiftningen. Skillnaden här ligger i vilket uttryck vi använder i den nya propositionen. Vi har eftersträvat en balans för att socialtjänsten inte ska tolka det som att regeringen eller riksdagen avser en prioritering av våldsutövare över våldsutsatta. Därför har vi valt att använda samma begrepp för att det ska vara tydligt att det inte finns någon prioritering dem emellan. Det är anledningen till den ståndpunkten, och vi vidhåller den.

Jag är glad över att vi har en samsyn. Jag upplevde stor samsyn med socialutskottet tidigare i dag, och jag upplever en stor samsyn i kammaren kring vikten av dessa frågor och vikten av att få det förebyggande arbetet på plats så att våldet inte ska ske över huvud taget. I den bästa av världar blir våra straffskärpningar obsoleta för att brotten inte begås. Jag vågar inte tro att det händer i morgon, men det är ett mål som vi alla bör ha för ögonen.

Anf. 42 MAJ KARLSSON (V) replik:

Fru talman! Först vill jag tacka Märta Stenevi för att hon personligen har deltagit i dagens debatt och för hennes deltagande i socialutskottets möte i dag. Jag tror att vi har en samsyn i många frågor, vilket jag tycker är mycket positivt.

Den regering som Stenevi är en del av är i färd med att genomföra marknadshyror. Det är ett historiskt skifte som skulle innebära enormt ökade hyreskostnader. Både Stenevi och jag är medvetna om att ekonomi och bostad är två stora hinder för att lämna en våldsamt relation.

Vad är statsrådets svar till dem som nu riskerar att bli bokstavligt talat inlåsta i en betydligt värre bostadssituation?

Anf. 43 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Fru talman! Då ska jag börja med att återigen i den här kammaren vara oerhört tydlig: Det förslag eller den skrivning som finns i januariavtalet innebär inte marknadshyror. Det innebär ingen förändring av hyresmodellen eller hyressättningsmodellen för de 3 miljoner hushåll som eventuellt är rädda för att deras hyror kommer att chockhöjas, som jag vet att ledamotens parti vid flera tillfällen har uttryckt det som.

Det förslag som ligger på regeringens bord handlar om fri hyressättning vid nyproduktion om den som bygger väljer att använda den modellen i samråd med hyresgästen.

Sedan finns det delar i det förslag som utredaren har lagt fram som går förbi det som är överenskommet i januariavtalet och som vi kommer att behöva titta vidare på.

Kopplingen till den här debatten är möjligheten att flytta och hitta en bostad när man behöver lämna ett destruktivt förhållande. Det här är en del av den utredning om socialt hållbar bostadsförsörjning som Karolina Skog har på sitt bord som utredare och som bland annat syftar till att se över dels ansvarsfördelningen mellan stat och kommun och dels hur kösystemen fungerar och hur förturssystem skulle kunna fungera.

Jag hoppas och tror att vi kommer att kunna få förslag på plats som hjälper även den här gruppen så att den får lättare att ta sig in på bostadsmarknaden.

Jag såg inte riktigt debatten om marknadshyror komma här och nu, men jag vill understryka igen för de 3 miljoner hushåll som sitter med ett kontrakt i dag: Förslaget kommer inte att påverka hyressättningen i det befintliga beståndet över huvud taget.

Anf. 44 MAJ KARLSSON (V) replik:

Fru talman! Ja, det kan verka som en långsökt koppling. Jag kan i någon mening förstå det. Samtidigt är det här en av de absolut största utmaningarna vi möter när vi pratar om mäns våld mot kvinnor. Det handlar alltså om möjligheten att lämna bostaden och även om möjligheten att få en ny bostad. Ekonomin och bostaden är dessutom två våldsmedel som används väldigt aktivt, vilket jag vet att statsrådet är medveten om.

Precis som statsrådet säger är förslaget om marknadshyror inte föremål för den här debatten. Vi har olika uppfattning om vilka konsekvenser det kommer att få. Men jag tycker att det är otroligt viktigt att man gör en ordentlig konsekvensanalys av vilka effekter ett sådant här förslag skulle få just för dem som blir våldsutsatta.

Det här gäller egentligen all lagstiftning vi har. Man måste se på den utifrån vilka konsekvenser den faktiskt får för dem som drabbas absolut hårdast.

Min följdfråga blir därför: Har man gjort en konsekvensanalys utifrån de personer som är våldsutsatta av förslaget om marknadshyror som regeringen tänker lägga fram?

Anf. 45 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Fru talman! Jag ska börja med att ge riksdagsledamoten rätt i en sak, och det är hur oerhört viktig bostadsfrågan är för den som utsätts för våld.

Det är också viktigt att arbetet med jämställda livsinkomster fortsätter. Den kommission som är tillsatt ska lämna sitt betänkande strax efter nyår. Det är otroligt viktigt att vi får fram förslag om hur vi kan jämna ut livsinkomsterna mellan män och kvinnor för att fler ska ha en egen ekonomi, en stark ekonomi, och därmed den frihet som det innebär att kunna välja att gå, att kunna hitta en ny bostad, att veta att man kan försörja sina barn på egen hand utan att behöva ta risken att gå tillbaka till en förövare för att man inte klarar sin ekonomi.

Här måste samhället finnas och ta emot. Det måste finnas ett bostadsbidragssystem som fungerar. Det måste finnas ett barnbidragssystem som fungerar. Man ska inte för att man har uppehållstillstånd och inte medborgarskap kunna hamna i en situation där man som ensamstående plötsligt får så låga inkomster att man inte kan försörja sig eller skaffa en bostad.

Vi måste fortsätta arbeta med investeringsstöden för att få fram hyresrätter med rimliga hyror. Men de billigaste lägenheterna finns fortfarande i det befintliga beståndet. Och, för att svara på ledamotens fråga, det beståndet påverkas inte av det förslag som ligger på regeringens bord.

Däremot behöver vi få fram förslag om hur vi underlättar inträdet på bostadsmarknaden för dem som har låga inkomster. Det kan vara våldsutsatta kvinnor, som ofta lämnar väldigt mycket bakom sig för att kunna gå.

Det är en extremt viktig fråga, och vi hoppas få fram förslag under det närmaste året.

Prot. 2020/21:136
8 juni

*Förebyggande av våld
i nära relationer*

Anf. 46 JUNO BLOM (L) replik:

Fru talman! Jag har en fråga eller kanske en lösning på problemet som ni precis debatterade.

Kompotten är ett nätverk som vi byggde upp på Länsstyrelsen Östergötland när jag hade min tjänst där i nationella kompetensteamet. När jag slutade på länsstyrelsen hade 67 kommuner avtal sinsemellan för att personer som hade skyddsskäl och inte kunde bo kvar i sin hemkommun precis som statsrådet var inne på skulle kunna få förtur till lägenhet, skola, barnomsorg, sjukvård och alla de delarna. Första månaden var man fortfarande skriven i sin hemkommun för att det inte skulle uppstå några svårigheter. Det kan ju finnas närstående, släktingar eller så. Men efter en månad gick det över i detta.

Under alla de år jag jobbade där byggde vi upp det här nätverket. När det blev relativt stort tog jag kontakt med regeringen och ställde frågan om man hade möjlighet att stödja det här arbetet, som vi gjorde vid sidan av alla de uppdrag vi hade.

Vi fick aldrig någon respons. Det var inte statsrådet Stenevi som var statsråd då, utan det var Åsa Regnér och sedan statsrådet Stenevis företrädare.

Jag tänker att här har vi en möjlig lösning. Det är ett redan uppbyggt system som nu är på väg att falla sönder men som man med rätt insatser skulle kunna få igång igen. Det hade en otroligt bra effekt. Kommuner hör nu av sig till mig i förtvivlan över att det inte finns.

Jag undrar om statsrådet Stenevi är beredd att vidta åtgärder för att lösa det hon var inne på som en viktig del i det här med bostadsfrågan.

Anf. 47 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Fru talman! Jag är alltid beredd att titta på bra förslag för att lösa problem inom det här området. Jag vet för lite om det här specifika projektet för att kunna säga vare sig ja eller nej om vad som har sagts och inte sagts tidigare. Det skulle jag behöva ta reda på.

Däremot är den generella frågan om vilka bostadsförmedlingar som finns, vilka köer som finns och hur man ska hantera dem och hur man ska hantera personer i stort behov av bostad i förturssystem en av de delar som utredningen om socialt hållbar bostadsförsörjning ska titta på. Förutom att jag ska sätta mig in i den fråga som Juno Blom ställer till mig vill jag säga att jag hoppas att vi ska få fram bra förslag även från den utredningen, som kanske rör fler grupper än den här. Framför allt ska den titta på ett sammanhållet system för socialt hållbar bostadsförsörjning i landet.

Anf. 48 JUNO BLOM (L) replik:

Fru talman! Tack, statsrådet Stenevi, för intresset!

Jag tror att det är viktigt att se att när det gäller att man tvingas flytta är bostadsfrågan en väldigt liten del, om än viktig. Sedan handlar det om systemet som helhet, och det är där de här avtalen kommer in. Men kommunerna måste också inse och förstå att de får stöd för att vissa flyttar så att de blir benägna att ta emot och göra alla de andra insatserna. Jag åter-

kommer gärna till det, och jag har hur mycket material som helst kopplat till det.

Jag tänker också ställa en fråga kopplad till pandemin och den ofrihet och utsatthet som den har medfört.

Man har tagit fram studier i andra delar av framför allt Europa där man har tittat på hur det här har påverkat våld mot kvinnor och barn. I Sverige har vi fått viss information från civilsamhället, från barnrättsorganisationer, men jag har inte sett att det gjorts någon sammantagen bedömning från regeringens sida. Jag tänker att det är viktigt utifrån att vi nu har förstärkt civilsamhället med medel.

Jag är av den uppfattningen att när samhället öppnar upp kommer vi tyvärr att få se vilka fruktansvärda konsekvenser det här har fått. Då är det viktigt att vi inte hamnar på efterkälken utan att vi tillsammans ser till att rusta civilsamhället men självklart också myndigheterna för att de ska kunna finnas till hands och ta emot de fruktansvärda konsekvenserna av att våldet kunnat eskalera och även starta i samband med den ökade utsattheten.

Hur ser statsrådet på detta?

Anf. 49 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Fru talman! Jag delar väldigt mycket riksdagsledamotens oro i den här frågan. Som ledamoten också påpekar är det framför allt från barnrättsorganisationerna som vi får de här tydliga signalerna. När vi pratar med kvinno- och tjejjourerna säger de att förfrågningarna inte har ökat så mycket. De kommuner som jag har haft samtal om detta med har heller inte sett den stora ökning som vi hade kunnat förvänta oss. Den tragiska sannolikheten i detta är just att pandemin har gjort det svårare att lämna.

Det som vi däremot hör från barnen är en ökad utsatthet för våld i hemmet, en ökad oro, ökad ohälsa och ökad psykisk ohälsa. Det är en oerhörd press på de här barnen.

Jag delar oron över att vi när samhället börjar öppna upp kommer att få effekten att väldigt många behöver stöd på samma gång.

Än så länge har vi en beredskap för detta. Vi följer det noga, och än så länge tror jag att vi har tillsatt tillräckliga resurser. Men jag tror att det måste finnas en beredskap för att följa utvecklingen, för det här är en oro framåt.

Slutligen vill jag bara passa på att tacka ledamoten Juno Blom för allt det arbete som hon under väldigt många år har gjort på det här området, och som är väldigt viktigt för det som vi nu gör framåt.

Som sagt: Det vi gör i dag är varken det första eller det sista som vi behöver göra. Men allt det som ledamoten i sin tidigare gärning har åstadkommit, drivit och gjort är en viktig bas för allt arbete som kommer att behöva göras framåt. Jag vill därför passa på att här i kammaren tacka så mycket för det arbetet.

Anf. 50 LINDA LINDBERG (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar statsrådet för att hon deltar i debatten i dag.

Jag hörde att statsrådet var inne på just barnperspektivet. Vi debatterar ju faktiskt förebyggande åtgärder mot våld i nära relationer, och mitt i det här våldet befinner sig allt som oftast faktiskt barn.

Under 2018–2019 bodde 6 200 barn och 6 500 kvinnor minst en natt på ett skyddat boende. Skyddat boende som insats är i dag inte reglerat i socialtjänstlagen, utan barn följer med som medföljande. Det gör i någon mening att socialtjänsten inte har möjlighet att följa upp och att det skyddade boendet inte heller har någon befogenhet att föra dokumentation, stödja, hjälpa och finnas till hands för barnet, vilket jag ur ett barnrättsperspektiv kan tycka faktiskt är en brist.

Förmågan i de olika skyddade boendena ser olika ut. En del skyddade boenden har ganska mycket insatser och stöd till barn, medan andra inte har det alls. Det gör att jämlikheten ser väldigt olika ut, trots att alla barn egentligen har samma behov och behöver ha samma förutsättningar för stöd och hjälp.

Jag vill ställa frågan till Stenevi om hon är beredd att titta på att man i det fall ett barn följer med en vuxen som medföljare också tar ett beslut om barnet.

Anf. 51 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Fru talman! Det pågår mycket beredning av olika förslag från flera olika utredningar som rör skyddade boenden och hur de situationerna ska omhändertas. Mitt mycket korta svar är egentligen samma som till Liberalernas Juno Blom, att jag alltid är beredd att titta på och överväga de förslag som kommer fram.

I dagsläget har vi inget färdigt förslag på hur det här ska lösas. Men det pågår beredning av flera förslag som jag hoppas att vi i någon form ska kunna ta vidare; i vilken form vågar jag däremot inte svara på i dag.

Anf. 52 LINDA LINDBERG (SD) replik:

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret! Många skyddade boenden efterfrågar mer kontakt och diskussion med socialtjänsten och också möjligheten att lämna över uppgifter till socialtjänsten. Det är också många barn som flyttar mellan olika skyddade boenden, vilket gör att till exempel skolgång bryts och man trillar in på olika skolor. Det är väldigt svårt för respektive skolenhet att faktiskt göra någon form av uppföljning och kunna stödja barnet i skolgången, vilket också är väldigt viktigt.

I de intervjuer som Bris har gjort med barn som bor på skyddade boenden framkommer det ofta att barnen tycker att det är orättvist och märkligt att de ska behöva flytta från hem, kompisar, skola och bostad och att förövaren ska få bo kvar hemma. Därför har vi föreslagit, vilket många utredningar också gör, att kommunerna ska tillhandahålla ett boende för förövaren. Tittar statsrådet på en sådan lösning? Skulle det kunna vara ett alternativ för att även där tillgodose barnets behov i större utsträckning även vad man faktiskt gör i dag?

Anf. 53 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik:

Fru talman! Att i större utsträckning kunna flytta på förövaren snarare än den våldsutsatta tror jag att vi är många som är besjälade av. De kontaktförbudsskärpningar som regeringen har lagt fram syftar bland annat till att begränsa tillgången till den gemensamma bostaden och att göra det möjligt att redan som en förstahandsåtgärd använda elektronisk fotboja vid ett kontaktförbud.

Prot. 2020/21:136
8 juni

*Förebyggande av våld
i nära relationer*

Sedan behöver vi hålla väldigt noga reda på att vi inte utsätter den våldsutsatta eller familjen för en ökad risk, utan att dimensionen alltid finns med att man får leva i skydd.

När det gäller barnens situation delar jag absolut väldigt starkt oron och sorgen över de barn som tvingas bryta upp flera gånger, inte minst när man tvingas flytta gång på gång på grund av att uppgifter röjs och på grund av att förövaren hittar familjen. Här har vi gett ett uppdrag för att stärka kunskapen hos de yrkesutövare och myndigheter som möter våldsutsatta och hanterar uppgifterna för att skyddade uppgifter inte ska röjas. Det sker fortfarande alltför ofta, och det är ett stort problem. Varje gång det händer är en gång för mycket.

Jag hoppas att vi ska komma framåt så att personuppgifter inte röjs, utan att barnen ska få en möjlighet att starta om sina liv i lugn och ro och utan att kunna bli hittade av en förövare. Flera av förslagen syftar just till detta. Det är ett otroligt viktigt perspektiv att ha med att barns hela liv ställs på huvudet i den här situationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 9 juni.)

*Kompletterande
bestämmelser till EU:s
cybersäkerhetsakt*

§ 8 Kompletterande bestämmelser till EU:s cybersäkerhetsakt

Försvarsutskottets betänkande 2020/21:FöU6
Kompletterande bestämmelser till EU:s cybersäkerhetsakt (prop.
2020/21:186)
föredrogs.

Anf. 54 PÅL JONSON (M):

Fru talman! Arbetet med att stärka Sveriges cybersäkerhet måste öka och intensifieras. Vår beredskap är inte alls tillräckligt god på det här området.

I Global Cybersecurity Index, som kanske är världens största internationella mätning, placerade sig Sverige förra året på plats nummer 32, och i år kommer vi på plats 43 när man utvärderar svensk cybersäkerhet i en internationell jämförelse. Det är inte gott nog för ett av världens mest digitaliserade länder.

I dag lägger vi förhoppningsvis en pusselbit på plats genom införandet av de kompletterande bestämmelserna till EU:s cybersäkerhetsakt. Målet med EU:s cybersäkerhetsakt, fru talman, är ju att höja cybersäkerheten inom hela EU. Det är viktigt. Ingen kedja är som bekant starkare än sin svagaste länk.

Vi eftersträvar alla att skapa en gemensam inre digital marknad, och då måste lägstanivån bland alla medlemmar inom EU höjas.

I sak föreslår försvarsutskottet i sitt betänkande att CSEC vid FMV utses till nationell myndighet för cybersäkerhetscertifiering och att CSEC även får tillsynsansvaret för denna certifiering.

Moderaterna välkomnar att CSEC och FMV utses till certifieringsmyndighet. Dock anser vi att det hade varit mer resurseffektivt om själva tillsynsuppdraget hade lagts på MSB, och det finns två skäl för detta. För det första pekar FMV självt på att det är motsägelsefullt att CSEC både ska ha

certifieringsansvar och utöva tillsyn över sin modermyndighet. För det andra har MSB redan en uppbyggd fältorganisation för tillsyn av cybersäkerhet, vilket FMV saknar.

Fru talman! Det råder en skriande kompetensbrist på informations- och cybersäkerhetsområdet i Sverige. Vissa branschorganisationer säger att det saknas upp till 70 000 personer. Då måste myndigheter och offentlig förvaltning jobba resurseffektivt och smart, men i Sverige har vi tyvärr en tendens att sprida ut våra resurser inom cybersäkerhet på många olika myndigheter och departement. Vi brukar säga att det finns minst fyra ministrar och åtta myndigheter som jobbar med cybersäkerhet, och det riskerar att skapa kraftsplittring och utarmning av kompetens inom en så trång sektor som cybersäkerhet.

Fru talman! Dagens beslut är också ett symptom på en annan trend inom cybersäkerheten i Sverige, nämligen att det är EU-samarbetet som driver mycket av vårt cybersäkerhetsarbete. Det var EU som genom NIS-direktivet tvingade Sverige att som sista land inom unionen upprätta en informations- och cybersäkerhetsstrategi. Det var EU som krävde att Sverige skulle införa obligatorisk incidentrapportering, trots att en svensk utredning föreslog detta redan 2001. Det var även EU som såg till att Sverige utvecklade ett sektorsystem för högre informationssäkerhet i samhällsviktiga tjänster.

Fru talman! Vi har i dag ett växande gap mellan digitalisering och cybersäkerhet. För varje ny enhet som digitaliseras skapas nya ytor som kan angripas av förövare, men säkerhetsarbetet går inte i samma takt som digitaliseringen.

Vi ser hur hoten, riskerna och sårbarheterna på cyberområdet ökar. Framför allt ökar de avancerade statssanktionerade angreppen mot Sverige i styrka och omfattning.

Problemet har också förstärkts under pandemin eftersom många jobbar på distans med osäker kryptering.

Vi har alltså en kombination av hög digitalisering och låg säkerhet. Vi är beroende av digitala lösningar, men de är ganska sårbara. Ekvationen går inte ihop.

Det krävs en mycket djupare insikt inte minst inom regeringen om att digitalisering och cybersäkerhet måste gå hand i hand. I dag har regeringen en minister för digitalisering och en annan för cybersäkerhet, och det är inte hållbart.

Fru talman! Moderaterna var först ut i den svenska debatten och föreslog att det skulle etableras ett nationellt cybersäkerhetscenter. Vi välkomnar därför att regeringen nu gett planeringsanvisningar för ett sådant. Men vi konstaterar också att arbetet har gått långsamt. Alla andra nordiska länder har redan operativa cybersäkerhetscenter på plats, men det svenska centret kommer inte att bli klart förrän 2023.

Moderaterna hade gärna sett att Försvarets radioanstalt hade blivit huvudansvarig, eller fodervärd, för centret. Skälet är att cybersäkerhet måste kombineras med underrättelser från signalspaning om man vill veta vem som angriper Sverige på cyberområdet och hur de går till väga.

Avslutningsvis: Om vi ska få till stånd en bra cybersäkerhet i Sverige måste ett mycket starkare samarbete mellan myndigheter och företag på cybersäkerhetsområdet upprättas. I princip alla samhällsviktiga tjänster, bank, telekom, transport och finans, är i händerna på privata företag. Vi

måste se till att vi förmår att skydda dessa företag om de blir utsatta för angrepp. Det handlar både om nationell säkerhet och om Sveriges långsiktiga konkurrenskraft.

Fru talman! Jag yrkar bifall till Moderaternas och Kristdemokraternas gemensamma reservation, nummer 1.

Anf. 55 CAROLINE NORDENGRIP (SD):

Fru talman! Vi debatterar nu försvarsutskottets betänkande FöU6 *Kompletterande bestämmelser till EU:s cybersäkerhetsakt* och motioner rörande informations- och cybersäkerhet.

I regeringens proposition finns bland annat förslag om inrättande av en nationell myndighet för cybersäkerhetscertifiering och om tillsyn, sanktioner och förfarande vid själva cybersäkerhetscertifieringen.

Vi sverigedemokrater är positiva till förslaget i stort och ser det som ett bra exempel på när samarbetet inom Europeiska unionen kan gynna Sverige och vårt lands säkerhetsintressen.

Frågor som rör informations- och cybersäkerhet får en allt större betydelse för vårt samhälle och för vårt totalförsvar då ett enda fullbordat cyberangrepp kan få stora konsekvenser och ta stora resurser i anspråk – något som de senaste veckornas cyberangrepp mot olika civila företag i USA tydligt visat.

De cyberhot som riktas mot Sverige är mångfasetterade och kan kopplas till flera olika typer av hotaktörer. I stort utgörs dessa av enskilda stater, kriminella grupperingar och ideologiskt motiverade grupper, exempelvis terrornätverk.

Syftet med angreppen skiljer sig givetvis åt. De statliga aktörerna genomför angrepp för att inhämta information som gynnar det egna landets intressen medan terrornätverken drivs av mer ideologiskt formulerade agendor.

För att förhindra intrång och för att säkerställa att känslig information inte kommer i orätta händer är det av yttersta vikt att samtliga aktörer, såsom myndigheter, kommuner, regioner och företag, gör sitt yttersta för att försvåra en angriparens intention att komma över skyddsvärd information.

Fru talman! Alla företag bör konkurrera på lika villkor och ges samma möjlighet att investera i exempelvis it-infrastruktur. Dock anser vi att möjligheten till fri konkurrens behöver kunna begränsas gällande nationella säkerhetsintressen. Exempelvis bör inte infrastruktur som har ett nationellt säkerhetsintresse kunna bli föremål för strategiska uppköp. Om ett statligt bolag som innehar sådan infrastruktur avyttras ska dessa delar av företaget fortsatt behållas i statlig kontroll – något vi även tidigare yrkat på i denna kammare.

Avslutningsvis finns det ytterligare en pusselbit som är viktig om man ska lyckas med att förhindra cyberattacker, och det är ett väl fungerande cyberförsvar. Utvecklingen inom detta område har gått fort de senaste åren, och vi kan vara stolta över att Sverige numera står sig starkt internationellt sett.

Sverige har förmågan att bedriva såväl offensiva som defensiva cyberoperationer. Det betyder givetvis inte att vi kan luta oss tillbaka, utan Sverige måste fortsätta sitt kontinuerliga jobb och ständigt utvecklas för att stärka sin förmåga att stå emot angrepp oavsett avsändare.

Därför ser vi sverigedemokrater mycket positivt på Försvarsmaktens satsningar och den utveckling som pågår för att stärka förmågan, bland annat genom att etablera ytterligare ett it-försvarsförband 2022.

Vi har under lång tid påpekat vikten av att skapa och vidareutveckla cybersäkerhet och ett robust försvar mot angrepp i samhällets alla delar.

Vi anser det även vara av yttersta vikt att verksamheten inom informations- och cybersäkerhet bedrivs på ett sådant sätt att den yttrandefrihet som råder i Sverige beaktas.

Med detta sagt yrkar jag bifall till reservation nummer 5.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.59 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 18.00.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 18.00.

§ 8 (forts.) **Kompletterande bestämmelser till EU:s cybersäkerhetsakt** (forts. FöU6)

Anf. 56 LARS THOMSSON (C):

Fru talman! Centerpartiet ser hotet mot Sverige och var därför drivande i att få till ett totalförsvarsbeslut. Vi ser att hotet är ett multihot. Det vi står inför är hybridkrigföring. Som vi alla vet pågår cyberkriget här och nu, 24:7, 365 dagar om året.

Cybersäkerhet är ett ämne som vi kommer att diskutera mycket framöver. Det liggande förslaget tycker vi i huvudsak är bra. Vi har några tilläggsyrkanden, men vi tillstyrker huvudpunkten.

Fru talman! Det som vi i Centerpartiet anser behöver kompletteras när det gäller cybersäkerhet och där det inte är fulländat i dag gäller behovet av att skapa en it-haverikommission, precis som Nederländerna har gjort. Vi konstaterar att ledande it-experter i Sverige är eniga med Centerpartiet om detta. Varför behövs det? Jo, därför att funktionen att analysera incidenter, skapa rekommendationer och sprida råd, riktlinjer och information om nödvändiga förbättringar för både offentliga och privata aktörer inte finns fullt ut i dag.

Dagens system fungerar så att man har en skyldighet att rapportera in vad som har hänt men att staten inte har någon skyldighet att sprida slutsatserna av detta. Vi kan ta exemplet Klarna, som utsatts för en omfattande it-attack de senaste veckorna. De valde att själva gå ut med vad som hänt i detalj, som kunskapsspridning. Det hade de ingen skyldighet att göra. Staten samlar alltså in kunskap men sprider inte resultaten och slutsatserna, vilket gör att kunskapsspridningen blir alldeles för dålig. Vi kallar

det för en haverikommission. Det system som vi har just nu kan jämföras med en flyghaverikommission som inte offentliggör slutrapporten.

Jag kan ta ett lokalt exempel från min verklighet hemma, där Region Gotland och nyhetshuset Helagotland utsattes för en omfattande it-attack som varade i en hel månad. Regionen blev tvungen att köpa in väldigt mycket konsulttjänster för att reda ut detta. Det kostade 1,6 miljoner, med stora praktiska konsekvenser för till exempel sjukvård och distansarbete i hela regionen. För ungefär en vecka sedan upptäcktes att det var en minderårig person under 15 år, i praktiken ett skolbarn, som hade gjort attacken. Det innebär att det förmodligen inte finns någon möjlighet att utkräva något straffansvar eller kostnadsersättning.

Att överbelastningsattacker drabbar Gotland är inget nytt. Till exempel i våras utsattes Bank-id för samma typ av attack. Grundproblemet är att det är otroligt billigt att göra det. Att köpa systemet kostar bara några hundralappar på nätet, och vem som helst kan göra det och genomföra överbelastningsattacker. Därför behöver vi hitta en systematik för att följa upp händelser på ett bättre sätt än vad vi gör i dag, utan att skuldbelägga någon.

Grunduppgiften för en it-haverikommission tycker vi ska vara att besvara tre enkla frågor: Vad hände? Varför hände det? Hur undviker vi att det händer igen?

Jag vill också lyfta upp frågan om desinformation. Det är ett enormt stort samhällsproblem som vi har redan i dag. Vi vet att psykologiskt försvar är på väg att sättas igång i början av nästa år, och där ligger det med instruktioner att jobba med desinformationsfrågorna.

Jag vill speciellt lyfta upp begreppet deep fakes, som jag själv har gått in och googlat i dag under tio minuter. Man blir väldigt rädd för vad som är möjligt. Det bygger på att det med AI-teknik går att få vilken människa som helst att säga precis vad som helst, och det ser extremt trovärdigt ut. Gå in och googla så får ni se. Detta kommer att bli ett riktigt avancerat hot mot demokratin. I min värld är det närmast ett skräckscenari för sanningen, och med kopplingen till internet och sociala medier förstår jag inte riktigt hur vi ska klara att få något att bli sant framöver. Jag tror att vi behöver jobba mycket hårdare med det här.

Ännu en sak som jag vill lyfta upp är att bredbandsutbyggnaden är en del av cybersäkerheten, och här behöver Försvarsmakten se till samhällets utveckling, bli en del av den och söka samexistenslösningar. Detta gäller inte minst när vi ska bygga nya mobilmaster. Där har man i dag hållningen att bara säga nej, men vi tycker att man ska vara behjälplig i att hitta alternativa placeringar.

Till sist skulle jag vilja säga att vi i Centerpartiet stöder Moderaternas och Kristdemokraternas motion om tillsynsansvaret när det gäller regelverket för cybersäkerhetscertifikat. Jag tycker att de argument som framförs är korrekta.

Med detta, fru talman, yrkar Centerpartiet bifall till reservation nummer 4.

Anf. 57 CLASGÖRAN CARLSSON (S):

Fru talman! Låt mig börja med att yrka bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.

Fru talman! De senaste årens utveckling med allt fler hot och intrång i myndigheters och företags digitala system pekar på ett behov av att stän-

dig förbättra och utveckla vår förmåga att stå emot ovälkomna eller rent av fiendliga angrepp på cyberinfrastrukturen och skyddsvärd information.

Det är en evig katt-och-råtta-lek, där kapplöpningen mellan den som attackerar och den som försvarar pågår dygnet runt, året om. Vi måste som samhälle se till att tillräckliga resurser satsas på att skydda strukturer och information som kan missbrukas i orätta händer. Det här arbetet kommer aldrig att bli färdigt och kan stundom kännas som ett sisyfosarbete utan slut.

Fru talman! Ärendet har, som vi hört tidigare här i dag, sin bakgrund i EU:s cybersäkerhetsakt och ett delbetänkande från Cybersäkerhetsutredningen som följde därpå. Syftet med säkerhetsakten är att säkerställa en väl fungerande inre marknad och samtidigt sträva efter att uppnå en hög nivå i fråga om cybersäkerhet, cyberresiliens och förtroende inom unionen.

När det gäller de kompletterande bestämmelserna till EU:s cybersäkerhetsakt välkomnar utskottsmajoriteten regeringens förslag och tillstyrker förslaget av samma skäl som anges i propositionen.

Fru talman! Jag går vidare till tillsynsansvaret över regelverket för cybersäkerhetscertifiering. Majoriteten i utskottet har gjort samma bedömning som såväl utredningen som regeringen, nämligen att Försvarets materielverk är den myndighet som är bäst lämpad att utföra de uppgifter som åligger den nationella myndigheten för cybersäkerhetscertifiering. En viktig utgångspunkt vid inrättandet av denna myndighet är att, som både utredningen och flera remissinstanser har framhållit, beakta de krav på oberoende som EU:s cybersäkerhetsakt ställer.

Fru talman! Utskottets majoritet ställer sig bakom bedömningen av FMV:s erfarenhet och kompetens. Vi har ingen annan uppfattning än att FMV:s erfarenhet, bland annat från certifieringsverksamhet, och deras tekniska kompetens och kunskap utgör en fördel vid uppbyggnaden av ett system för en effektiv tillsyn över regelverket för cybersäkerhetscertifiering.

Anf. 58 MARIA GARDFJELL (MP):

Fru talman! Vi behöver stärka försvaret för att skydda vår demokrati. Regeringen har lagt fram ett förslag om en lag med kompletterande bestämmelser till EU:s cybersäkerhetsakt och ett förslag till ändring i denna lag.

Det har även ingått att undersöka vilka kompletterande nationella bestämmelser, bland annat processuella bestämmelser och bestämmelser om sanktioner, som förordningen kräver och som det kan finnas anledning att införa. De behövs för att komplettera EU:s cybersäkerhetsakt, bland annat när det gäller en nationell myndighet för cybersäkerhetscertifiering, tillsyn, sanktioner och förfarandet vid detta arbete.

Syftet med EU:s cybersäkerhetsakt är att säkerställa en väl fungerande inre marknad och samtidigt sträva efter att uppnå en hög nivå i fråga om cybersäkerhet, cyberresiliens och förtroende inom unionen.

Den snabba digitaliseringen och hastigheten i informationssamhället gör frågor om sårbarhet och motståndskraft i våra samhällssystem alltmer aktuella. Desinformation är vanligt förekommande, och antalet påverkanskampanjer ökar.

Även om syftet med de allra flesta angrepp är brottslighet i ekonomiskt syfte kan resultaten bli allvarliga störningar hos stora och viktiga verksamheter i samhället, och svagheter kan utnyttjas för angrepp på en stat. Cybersäkerheten behöver höjas i alla verksamheter i samhället, både i offentlig sektor och i privat sektor, och Sverige behöver stärka sin förmåga att förebygga och bemöta cyberattacker.

Att den digitala infrastrukturen är global och öppen är avgörande för att företag och organisationer ska kunna bedriva sin verksamhet och dela kunskap mellan människor i olika länder. En öppen värld gynnar Sverige på många sätt och är en förutsättning för att miljöhot och säkerhetshot ska kunna hanteras. För att Sverige och andra länder ska kunna ha tillgång till ett globalt och öppet internet behövs samarbete över gränserna.

Samverkan inom ramen för det svenska cybersäkerhetscentret inleddes under 2020 för att stärka Sveriges samlade förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot.

Regeringen har föreslagit att sammanlagt 50 miljoner kronor tillförs 2021 för det samlade arbetet. FRA, Försvarsmakten, MSB och Säpo arbetar vidare för att inrätta det nationella cybersäkerhetscentret.

Samverkan ska utvecklas stegvis, och den utökade samordning som etableringen av centret innebär kommer att utgöra en viktig komponent i utvecklingen av informations- och cybersäkerheten i Sverige.

För att stärka cybersäkerheten på EU-nivå ska ett europeiskt kompetenscentrum för cybersäkerhet inrättas liksom ett nätverk av nationella samordningscentrum för dessa frågor. Centrumet ska stärka kapaciteten, kunskapen och infrastrukturen bland annat genom att utveckla tjänster för näringslivet och för forskningen.

Andra uppgifter blir att föra samman centrala berörda parter inom EU, inbegripet industrin, akademiska institutioner, forskningscentrum och andra relevanta organisationer i det civila samhället, och skapa en kompetensgemenskap för cybersäkerhet i syfte att stärka och sprida denna kompetens runt om i EU.

För att vi ska kunna arbeta säkert tillsammans behöver vi också säkerställa en tillfredsställande nivå i fråga om cybersäkerhet för informations- och kommunikationsteknik. Detta behöver göras i hela unionen, och vi behöver undvika en fragmentering av den inre marknaden när det gäller certifieringar. Därför arbetar vi nu tillsammans fram europeiska ordningar för cybersäkerhetscertifiering som medför att certifikat som utfärdas enligt dessa certifieringsordningar blir giltiga och erkända i alla medlemsstater.

En nationell myndighet för cybersäkerhetscertifiering ska få besluta om de förelägganden som behövs i förhållande till EU:s cybersäkerhetsakt och se till att den nya lagen följs.

Regeringen bedömer, i likhet med den genomförda utredningen, att Försvarets materielverk är den myndighet som är bäst lämpad att utföra dessa uppgifter.

Erfarenheten från certifieringsverksamhet och den tekniska kunskapen som Försvarets materielverk har är en fördel vid uppbyggnaden av ett system för tillsyn över regelverket för cybersäkerhetscertifiering. Försvarets materielverk bedöms också kunna hantera känslig information som kommer att behöva tillgängliggöras både vid denna certifiering och inom ramen för tillsynsverksamheten.

Från Miljöpartiets sida hoppas vi och tror att kommissionens förslag till insatser på europeisk nivå inom cybersäkerhetsområdet kan skapa ett europeiskt mervärde genom samordning av expertisen och kompetensen i Europa.

Samarbeten kring cybersäkerhet inom EU kommer att vara oerhört viktiga för allas vår säkerhet och funktioner i samhället. De kommer att vara viktiga för demokratin.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 9 juni.)

§ 9 Skärpt kontroll över explosiva varor

Försvarsutskottets betänkande 2020/21:FöU9
Skärpt kontroll över explosiva varor (prop. 2020/21:158)
föredrogs.

Anf. 59 JÖRGEN BERGLUND (M):

Fru talman! Sprängningar och skjutningar har tyvärr blivit vardagsmat i Sverige. Människor dödas, skadas eller får sin egendom förstörd. Familjer tvingas flytta eller faktiskt fly för att oron att drabbas blir för stor. Det är Sverige i dag. Otryggheten breder ut sig som en mörk skugga i socialdemokratins Sverige.

Det som nu sker saknar motstycke i modern tid, för att använda regeringens egna ord. Sverige ligger högst i Europa gällande denna typ av kriminalitet. Det är allvarligt inte bara för dem som berörs, utan det påverkar också tilliten i samhället i stort mellan oss medborgare men också mellan medborgare och staten.

Samhällskontraktet, som man brukar kalla det, mellan medborgare och stat har urholkats. Det har faktiskt till och med försvunnit i vissa stycken. Detta samhällskontrakt måste återupprättas. Staten måste återta kontrollen och återupprätta förtroendet för rättsstaten i hela Sverige, oavsett om det är i en förort eller ute på landsbygden.

En av statens absoluta kärnuppgifter är förmågan att upprätthålla trygghet för sina medborgare. Då kan inte sprängningar och skjutningar vara vardagsmat i nyhetsrapporteringen, som de är i dag. Om det sker en sprängning ska det vara en löpsedelshändelse – någonting som är väldigt ovanligt.

Det är ingen tillfällighet att stödet för att sätta in svensk militär i kampen mot brottsligheten är stort just nu; det har vi sett de senaste dagarna. Jag tror inte att stödet hade varit så stort om regeringen hade skött sitt jobb.

Fru talman! Hårdare straff, fler poliser och mer resurser till tullen, åklagarna och domstolarna är såklart rätt och riktigt. Men i detta sammanhang är det en fråga för justitieutskottet och inte för oss i försvarsutskottet. Även inom vårt område kan vi dock vidta förebyggande åtgärder för att försvåra och förhindra att explosiva ämnen som används i sprängdåd hamnar i fel händer. Just förebyggande åtgärder måste gå hand i hand med de mer repressiva åtgärderna. Det ena utesluter inte det andra. Tvärtom – de kompletterar varandra.

Prot. 2020/21:136
8 juni

*Kompletterande
bestämmelser till EU:s
cybersäkerhetsakt*

*Skärpt kontroll över
explosiva varor*

Fru talman! Explosiva varor är något vi behöver till exempel när vi bygger vägar, tunnlar, avloppssystem och bostäder. Användningsområdet är både brett och stort, och dessa varor behövs vid både stora och små projekt. Detta gör att tillgången till sprängämnen är relativt utbredd över hela landet, vilket betyder att risken för att explosiva varor hamnar i orätta händer ökar.

Därför är naturligtvis kontrollen av dem som har tillstånd att importera, exportera, sälja och använda explosiva ämnen omfattande. Den har dock inte varit tillräckligt omfattande, utan den måste utökas, skärpas och följas upp bättre för att försvåra för kriminella att få tag på dessa ämnen.

Jag tycker – och det är ingen hemlighet – att regeringen gör ett uruselt jobb. Jag skulle vilja byta regering redan i dag om det gick. Jag vill ändå säga att det lagförslag som vi nu debatterar i grund och botten är bra. Man föreslår flera viktiga och bra åtgärder som kommer att förbättra kontrollen och minska risken för att sprängämnen hamnar i fel händer. Detta är helt klart ett steg i rätt riktning.

Fru talman! Jag är av åsikten att det är väldigt bra när fler tänker till, för slutprodukten blir oftast betydligt bättre då. Detta gäller även när vi diskuterar och tar fram lagar.

Ingen kan i dag vara nöjd med den utveckling vi har sett vad gäller skjutningar och sprängningar i Sverige, och vi är helt överens om att detta måste upphöra. Då tror jag att alla goda idéer som man kan ta fram för att åstadkomma detta är värda att ta till vara. Därför, fru talman, blir jag lite bekymrad när vi moderater samt kristdemokrater och liberaler vill komplettera regeringens förslag med ytterligare förbättringar och detta inte vinner gehör.

Kristdemokraterna har lagt fram ett förslag som vi moderater och Liberalerna står bakom. Det handlar om att ge Tullverket möjlighet att själva kontrollera redan vid gränsen vilka som har tillstånd att hantera explosiva varor – alltså sprängämnen. De kan inte det i dag; i dag får Tullverket ringa till en annan myndighet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, och fråga. Det tar tid, det blir krångligt och det försvårar naturligtvis tullens viktiga arbete.

Detta förslag skulle ytterligare minska risken för att sprängämnen faller i händerna på kriminella, och det är väl det vi alla vill.

Fru talman! Jag får känslan att företrädare för regeringspartierna när de avfärdar detta inte riktigt ser allvaret i det som händer runt om i Sverige – regeringens förslag skulle på något sätt vara komplett, och andras åsikter spelar ingen roll. Jag beklagar verkligen detta, och jag hoppas att Socialdemokraternas och Miljöpartiets företrädare i sina anföranden kan förklara varför Tullverket klockan 03.15 en tisdagsnatt ska behöva ringa en jourhavande tjänsteman på MSB för att få svar på en fråga de faktiskt skulle kunna lösa själva.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till reservationerna 1, 3 och 4.

Anf. 60 ROGER RICHTHOFF (SD):

Fru talman! Denna debatt handlar ju om skärpt kontroll. Föregående talare tog upp Tullverket, och jag delar den uppfattningen. Det finns väldigt många bra förslag från de olika partierna. Jag kommer att nämna några förbättringar som jag själv ser möjlighet till.

Jag har haft tillstånd för sprängningar – sprängkort – i över 20 år och har gjort många sprängningar, så jag vet lite grann om hur det fungerar ute på arbetsplatserna. Därför tycker jag att man även borde lyssna på den praktiska erfarenheten.

Föregående talare tog upp att sprängningarna i Sverige saknar motstycke, och även jag hade skrivit upp den meningen. Men jag tycker också att Socialdemokraterna har tagit ett rejält steg i rätt riktning. Kanske skulle man ha pratat lite mer med professionen, som sysslar med det här, även om man har gjort det till viss del. De punkter jag strax kommer att ta upp här visar, enligt min och Sverigedemokraternas uppfattning, vad man lite grann har missat.

Om man nu bestämmer sig för att genomgå processen för att söka tillstånd får man gå en sprängutbildning; det kan vara i Nora eller på andra ställen, fru talman. Därefter gör man ett prov och får tillstånd, eller sprängkort.

Av sprängkortet framgår vad man får göra. Det framgår inte av lagstiftningen, men det hade man kunnat få tidigare. Om man har ett generellt tillstånd kan man bara visa upp det. Det underlättade väldigt mycket, men kontrollen av att den som utfärdade tillståndet verkligen fick göra det var hård.

Där har ni ett problem. Ett av de förslag vi har är att man ska se över förflyttningen. Hur ser överföringstillståndet ut om någon till exempel spränger i en kommun och sedan ska göra det i nästa kommun? Detta måste underlättas. Det borde ni tänka på och se över – man kan ju komplettera även den här lagstiftningen. Ni måste se över detta, för det blir väldigt krångligt annars.

Jag ska nu ta upp en annan sak som jag tycker att ni ska ta till er.

I dag anmäler man besök på sprängplatserna. Utanför Stockholm sysslar de med 600–700 kilo eller till och med ett ton. När man gör besök på dessa arbetsplatser föranmäler man det och säger att man kommer nästa vecka eller om 14 dagar. Perfekt ordning, eller hur?

Det ska ju vara icke anmälda besök! Man ska dyka upp på en arbetsplats och kontrollera hur det ser ut. Det är ju då man får det bästa resultatet; då ser man. Då stöder man också alla de sprängare som sköter detta väldigt noggrant med tändplaner, borrplaner och uträkningar av hur mycket sprängmedel som har gått åt – hur mycket tog jag ut, och vad har jag kvar?

Men detta spelar ingen roll i dag. Anmäler man ett besök 14 dagar i förväg är det snyggt på alla arbetsplatser.

Nu kommer jag till ytterligare en punkt som jag tycker borde rättas till, på sikt om inte annat.

Om ett tillstånd utfärdas för tre år ska alltså nytt tillstånd sökas efter tre år. Man ska lämna in utdrag ur belastningsregistret – kanske till brandchefen, som har tagit över ansvaret i kommunerna från polisen. Därefter ska man in i det hela. Det blir merarbete för sprängarbasen.

Vi skulle kunna fundera på om det är så att man från myndigheternas sida när det gått tre år med automatik kan ta in uppgifter ur belastningsregistret och sedan skicka ut dem när tillståndet har förlängts. Det skulle underlätta den praktiska hanteringen.

Om en person behöver anställas någonstans – gör det! Men sätt inte sprängarbasarna på att tänka: ”Visst ja, nu måste jag söka det här! Hur lång

tid tar det? Tar det en månad att få det?” Då gäller det att vara ute i god tid för att inte bli av med det, i alla fall tillfälligt.

En annan sak gäller arbetsplatserna. När man besöker arbetsplatserna ser man att det är väldigt många som är på sprängplatserna som inte har där att göra, fru talman. Många av dem är inte kontrollerade, och de kommer inte att vara mer kontrollerade med lagstiftningen än vad de är nu. Det är kanske en grävmaskinist som hoppar in tillfälligt, fru talman, och andra personer.

Det måste man begränsa. Den som ska vara chef för det är sprängarbetaren. Han avgör vem som ska vara i området. Det kan man stötta betydligt mer. Man ska även kontrollera andra som sysslar med sprängarbeten som laddare och borrhare.

Vi stöder reservation 2. Det handlar om att dna-märka och visa spårbarhet i sprängämnet. Det tog vi upp i motionen, men det kan göras mycket bredare. Vi återkommer med det bredare. Vi ska också samla in andra förslag som är bra från andra partier. Vi ska se över detta, för det finns många kloka synpunkter.

Det finns också en annan sak. Det är någonting som vi har grunnat på lite grann. Man berör inte stenspräckning på samma sätt. Om jag går ut i morgon kan jag ladda och spränga stenar. Jag behöver inget tillstånd. Jag ringer och talar om: Nu spränger jag. Men jag har tillstånd.

Där fångar man upp detta. Man behöver inte kalla det för stenspräckning eller sprängning, utan man ska visa upp sitt tillstånd. Där är man på rätt spår. Jag har inga problem med att visa upp det. Okej, säger han.

Sedan kan man ringa till varandra, vilket jag ändå brukar göra, och säga: Nu smäller det ute där jag bor. Då ringer grannen och säger: Nu skjuter Richthoff igen. Men då är det stenspräckning. Den konversationen är praktiskt väldigt hanterbar.

Sammantaget handlar det framför allt om dessa tre förslag. Dem tycker jag att ni ska titta på lite noggrannare.

Anf. 61 CLASGÖRAN CARLSSON (S):

Fru talman! Ärendet handlar om skärpt kontroll av explosiva varor. Låt mig även här börja med att yrka bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.

Fru talman! Våldet i kriminella sammanhang har förändrats under 2000-talet. Antalet skjutningar har ökat betydligt, och många har ägt rum på offentliga platser. Ökningen av skjutningar kan till stor del härledas till konflikter mellan kriminella grupperingar. De senaste åren har dessa konflikter även utmynnat i en ökad benägenhet att använda explosiva varor. Antalet sprängningar i Sverige de senaste åren saknar motstycke i modern tid. Låt mig understryka även det. Jag delar föregående talareshoppfattning att det är någonting som är fullständigt oacceptabelt.

Fru talman! Vi kan som samhälle aldrig acceptera att kriminella gäng tar sig rätten att hota, misshandla, spränga eller skjuta, att mörda andra människor. Aldrig någonsin. Vi måste vidta alla de åtgärder vi bedömer behövs för att stoppa den utvecklingen. Tillsammans måste vi som samhälle driva tillbaka de kriminella gängerna och slå sönder deras strukturer. Men det handlar både om förebyggande arbete för att hindra nyrekrytering och om aktivt polisarbete och rättskipning. Men det är delvis en annan debatt och en fråga som justitieutskottet har huvudansvaret för.

Fru talman! En rad åtgärder har redan vidtagits. De omfattar såväl straffskärpningar som regeringsuppdrag till berörda myndigheter för att minska kriminella grupperingars möjlighet till användning av explosiva varor. Exempelvis har straffen vid två tillfällen skärpts för grovt brott mot tillståndsplikten i lagen om brandfarliga och explosiva varor.

Fru talman! De åtgärder som nu föreslås handlar om att tillståndsprövningen föreslås bli mer omfattande, att regleringen av bland annat möjligheten att återkalla tillstånd förtydligas och utökas och andra ändringar som kan stärka kontrollen, såsom begränsningar i vissa tillstånds giltighetstid och utökad föreskriftsrätt.

Fru talman! Låt mig avslutningsvis understryka vikten av att vi tillsammans tar problemen på djupaste allvar och att vi gemensamt försöker att på ett så konstruktivt och pragmatiskt sätt som möjligt lösa dem. Jag uppskattar de försök till konstruktivitet som har redovisats här från talarstolen och att man inte enbart resonerar om vems felet är att vi är där vi är. Vi försöker i stället lösa den uppgift som ligger framför oss.

Anf. 62 JÖRGEN BERGLUND (M) replik:

Fru talman! Precis som jag nämnde i mitt anförande hade jag hoppats på att Socialdemokraterna, som ändå representerar större delen av regeringen, hade kunnat förklara för mig: Varför är det viktigt för regeringen att tullen inte har direkt access till det tillståndsregister som finns? Varför är det en bra idé för tullen att de måste ringa en tjänsteman på MSB mitt i natten för att kontrollera detta?

ClasGöran Carlsson betonade åtminstone vid två tillfällen att vi måste agera tillsammans för att få till en förändring. Jag delar den uppfattningen. Det var hela min poäng. Men tillsammans verkar här vara att det är så länge det är på regeringens villkor. Låt mig höra, ClasGöran Carlsson: Varför tycker du att det är en dålig idé?

Anf. 63 CLASGÖRAN CARLSSON (S) replik:

Fru talman! Jag ska göra det enkelt för mig och hänvisa till sidan 13 i utskottets betänkande. Utskottet välkomnar att en förstudie om ett nationellt tillståndsregister för att underlätta informationsutbyte och samarbete kommuner emellan och mellan kommuner och MSB samt Polismyndigheten och eventuellt andra myndigheter kommer att genomföras under 2021, det vill säga detta år. Vi får säkerligen anledning att återkomma till och kanske lösa ut den här frågan, möjligen på det sätt som Jörgen Berglund efterlyser.

Anf. 64 JÖRGEN BERGLUND (M) replik:

Fru talman! Det stämmer precis som ClasGöran Carlsson säger. Det står precis det i betänkandet. Min poäng är: Varför ska vi göra ytterligare en studie? Varför ska vi utreda saker ytterligare, om vi nu ändå kommer fram till samma sak?

Situationen i Sverige är unik, och den är akut. Vill man göra saker tillsammans och ska man agera tillsammans borde man också lyssna på andra. Varför inte gå till ett resultat omedelbart? Det blir väldigt mycket utredningar och prat som kanske i bästa fall leder till någonting.

Jag tror att svenska folket förväntar sig att vi alla politiker i den här församlingen agerar och tar situationen på allvar. Det oroar mig att inte regeringen tycks göra det i tillräckligt stor omfattning.

Anf. 65 CLASGÖRAN CARLSSON (S) replik:

Fru talman! Påståendet från Jörgen Berglund att regeringen och Socialdemokraterna inte tar detta på allvar faller platt till marken om vi tittar på vad som hänt de senaste åren och den hastighet med vilken lagstiftningen har skett under de år som vi har varit i regeringsställning.

Vi tar vårt ansvar som regeringsparti. Vi har sagt att vi kommer att göra allt vad som krävs för att knäcka de kriminella gängen. Det vore någons klädsamt om Moderaterna tog sin del av ansvaret för samhällsutvecklingen. Moderaterna hade ansvar för justitieministerposten under de åtta år som Alliansen styrde, fram till 2014. Ibland, fru talman, känns det i debatten som att tideräkningens år noll är valet 2014, när Moderaterna tappade regeringsmakten, och att allting har skett efter det att Moderaterna tågade ut från Rosenbad.

Riktigt så enkel är ju inte historien. Detta är ett gemensamt ansvar som fler än den nuvarande regeringen delar med andra som har varit ansvariga för att vi är där vi är i dag.

Anf. 66 DANIEL BÄCKSTRÖM (C):

Fru talman! Jag vill börja i den praktiska vardagen och i hur viktigt det är för så många invånare och verksamma entreprenörer runt om i vårt land att ha tillgång till just explosiva varor.

Det kan handla om att anlägga en ny villatomt eller att få ut översvämningvatten från ett gärde där berg bromsar upp flödet. Det kan handla om att anlägga en ny väg och att få fram makadam, bärlager och grus till de enskilda vägarna runt om i landet.

Tillgången till explosiva varor är ovärderlig och helt klart en förutsättning för att vår tillväxt ska gå i rätt riktning. Den bidrar också till en levande landsbygd och till utveckling i hela landet.

Samtidigt ser jag som centerpartist också den mycket dystra utveckling som vi har haft under de senaste åren i Sverige och som vi fortfarande har. Enligt statistik från Brottsförebyggande rådet anmäldes år 2019 totalt 257 fall av allmänfarlig ödeläggelse genom sprängning. Statistiken så här långt för 2020 visar att 215 fall anmäldes. Om vi går tillbaka till 2018 ser vi att det var 160 fall.

Vi behöver alltså vidta åtgärder för att öka kontrollen över dem som handhar eller befattar sig med explosiva varor och bidra till att göra det vi kan för att bryta denna ofta brottsliga verksamhet som får så ödesdigra konsekvenser.

Fru talman! Jag tycker att det som regeringen i dag har lagt fram och det som den har lagt fram tidigare i det som nu prövas i betänkandet i dag är en mycket bra bit på väg, och jag står bakom utskottets förslag i betänkandet.

Men jag vill också uppmärksamma några av de remissvar som har kommit in under arbetet fram till propositionen. Bland annat säger både MSB, SKR – Sveriges Kommuner och Regioner – Storstockholms brandförsvaret och några enskilda kommuner att förslagen riskerar att ge en mer tidskrävande process och en ökad ärendehantering – alltså ökad byråkrati-

sering – för kommuner. Man lyfter också fram kostnadseffekter för enskilda företagare och hur det administrativt kan bli ökade pålagor och ökat administrativt krångel.

Regeringen har, som vi kan ta del av i propositionen, ändå gjort bedömningen att behovet av en utökad prövning och kontroll för de här varorna väger tyngre än den arbetsbörda och de kostnader som en utökad prövning kan innebära för dem som berörs.

Med tanke på de många diskussioner som vi tar del av från övriga verksamhetsområden i samhället, där vi ser att människor upplever en myndighetsutövning som krånglar till tillvaron, är det viktigt att vi också säkerställer att regeringen följer upp vilka de praktiska konsekvenserna blir för människor som är verksamma inom det här området och som dagligen behöver hantera konsekvenserna av ändringen. Det är viktigt att på bästa sätt göra det som är möjligt för att undvika regelkrångel men också onödiga kostnadsökningar som en konsekvens av åtgärden.

Som sagt måste utvecklingen brytas med kraft, och det här är ett viktigt steg i rätt riktning. Många har varit involverade i dialogen fram till beslut. Övergångstiden som ligger med i förslaget, från den 1 augusti i år till den 31 januari 2022, är bra. Jag hoppas nu att detta också leder till konkreta fall där det handlar om att få bort den organiserade brottslighetens användning av explosiva varor.

Anf. 67 MARIA GARDFJELL (MP):

Fru talman! Den svenska regleringen av explosiva varor finns till den allra största delen i lagen om brandfarliga och explosiva varor, i förordningen om brandfarliga och explosiva varor och i olika myndighetsföreskrifter.

Lagen om brandfarliga och explosiva varor trädde i kraft den 1 september 2010, och vi vet alla här vad som har hänt sedan dess. Våldet i kriminella sammanhang har förändrats oerhört mycket under 2000-talet. Antalet skjutningar har ökat betydligt, och många har ägt rum på offentliga platser. Ökningen av skjutningar kan framför allt härledas till konflikter mellan kriminella grupperingar. De senaste åren har de inblandade i dessa konflikter även använt explosiva varor. Antalet sprängningar i Sverige de senaste åren saknar motstycke i modern tid.

Regeringen arbetar med att bryta den här utvecklingen. Inom arbetet föreslår regeringen nu ändringar i lagen om brandfarliga och explosiva varor. Tillståndsprövningen föreslås bli mer omfattande, och Polismyndighetens roll kommer att förstärkas. Samtidigt förtydligas och utökas regleringen kring att återkalla redan givna tillstånd. Dessutom föreslås vissa andra ändringar som kan stärka kontrollen, som begränsningar i vissa tillstånds giltighetstid och utökad föreskriftsrätt. Det här är alltihop åtgärder som kommer att kunna leda till färre sprängningar framöver.

Ett anständigt samhälle ska skapa trygghet för alla. Våld får aldrig vara en del av vår vardag. En faktor av stor betydelse för att skapa trygghet är hur stor risken för de kriminella är att åka fast och att nyrekryteringen till gängen stryps. Att som vuxen hänsynslöst rekrytera unga till kriminella gäng måste straffas mycket hårdare.

Det är genom att så få unga som möjligt kommer in i den gängkriminella miljön som utvecklingen kan vändas långsiktigt. Det får vi aldrig

glömma. Det förebyggande arbetet är avgörande för hur framtiden kommer att se ut.

Även om det är långt ifrån självklart att våldet och brottsligheten i samhället totalt sett har ökat har det uppenbart bytt skepnad. Dödsskjutningarna har ökat med fyra fem gånger på tio år, och fler känner sig otrygga i bostadsområden. Löst sammansatta kriminella nätverk står för en större andel av våldet, och minderåriga används ofta som knark- eller vapenkurirer eller för att placera ut sprängladdningar.

Den grova gängbrottsligheten skapar otrygghet i redan utsatta områden. Den skapar splittring och polarisering och förstör uppväxtvillkoren för alltför många barn och unga. Det är en utveckling som måste brytas här och nu.

De förslag till lagändringar som propositionen innehåller är en åtgärd som regeringen har vidtagit för att agera mot det ökade våldet, mot sprängningar och mot skjutningar. Att polisen har verktyg för att komma åt gängkriminella är avgörande. Under mandatperioden har polisen fått flera nya verktyg för att lösa brott och för att åklagare ska kunna bevisa att brott begåtts. Nu kommer ytterligare ett verktyg att läggas till i verktygslådan.

Det har skett en förändring i hur våldet mellan kriminella utövas. Myndigheten menar att om uppgörelser tidigare skedde i det dolda, på undanskymda platser eller inomhus har våldet i dag flyttat ut. I större utsträckning används det offentliga rummet för offentliga uppgörelser. Allt fler individer i kriminell miljö agerar impulsivt och använder skjutvapen och sprängladdningar i konflikter.

En rad åtgärder har som sagt redan vidtagits. De innefattar såväl straffskärpningar som regeringsuppdrag till berörda myndigheter för att minska kriminella grupperings användning av explosiva varor. Exempelvis har straffen vid två tillfällen skärpts för grovt brott mot tillståndsplikten i lagen om brandfarliga och explosiva varor. Regeringen har också gett flera myndigheter som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen i uppdrag att kraftsamla för att öka samhällets samlade förmåga att hantera explosiva varor och den illegala användningen av dessa.

Det som har framkommit i arbetet med att se över lagen om brandfarliga och explosiva varor är att den lämplighetsprövning som i dag görs i anslutning till tillståndsgivningen brister. Därför behöver prövningen skärpas.

De explosiva varor som omfattas av lagen om brandfarliga och explosiva varor är av väldigt många olika slag. Förekomsten av en typ av vara som innehåller utan tillstånd på en plats där människor vistas kan absolut innebära en risk för att människor skadas, medan en annan typ av explosiv vara på samma plats inte behöver innebära en sådan risk. Därför är det inte självklart att platsen för hanteringen av explosiva varor i enskilda fall spelar en avgörande roll. Regeringen har tidigare bedömt att kvalifikationsgrunden blir missvisande och att den inte ska införas. Denna bedömning kvarstår.

Fru talman! Det har under debatten kommit upp frågor om huruvida fler myndigheter borde få uppdrag. Jag tycker att det är väldigt positivt att det kommer konkreta, bra och engagerade förslag på det här området. Det finns också ledamöter som har framhållit att de tänker lägga fram förslag i riksdagen fler gånger. Jag vill ändå bara understryka att regeringen också

har vidtagit mycket kraftfulla åtgärder. Finansdepartementet har alldeles nyligen tillsatt en utredning som ska se över Tullverkets befogenheter. Som ledamoten från Socialdemokraterna också nämnde står det i handlingen att vi också arbetar med ett nationellt tillståndsregister för att underlätta samverkan mellan kommunerna och de olika myndigheterna, däribland Tullverket.

Jag vill därmed yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 68 ROGER RICHTHOFF (SD) replik:

Fru talman! Jag har sagt vissa berömmade ord här, men jag har vissa saker jag ändå vill skicka med.

Dna-märkningen är inte särskilt komplicerad att göra. På en arbetsplats har du förvar och kringföringsförråd av olika storlekar. Om man gör ett besök på en arbetsplats kan man lätt kontrollera dna-märkningen och köra in det i registret: Vem har hämtat? Vem har köpt det här? Finns det här? Vem är ansvarig på arbetsplatsen för det här? Den kontrollen är lätt att göra. Överväg att göra spårbarhet där med dna-märkning, också på emballage!

Sedan är det kontrollerna som är viktiga. Under mina 20 år har jag aldrig någonsin kontrollerats för sprängämnen. Det är också jätteviktigt att man gör den här kontrollen icke anmäld i förväg. Det blir ingenting av det annars.

Sedan tycker jag att ni bör överväga en sak när det gäller dem som nu anmäler sig och befinner sig i en kriminell miljö. Pettersson, fru talman, har ingenting i belastningsregistret: Du ska gå kursen! Han går kursen, två veckor, kanske tre, kommer tillbaka som godkänd arbetsledare och får tillstånd. Men resten som är med på sprängplatsen kanske bara har som syfte att stjäla sprängämnen, vilket är oerhört lätt att göra. Det är hur enkelt som helst att stjäla sprängämnen på en arbetsplats i dag.

Anf. 69 MARIA GARDFJELL (MP) replik:

Fru talman! Tack för frågorna, Roger Richthoff! Jag är ju till vardags vice ordförande i miljö- och jordbruksutskottet och tycker att det är härligt att höra hur positiva ledamöter i riksdagen är till ökad tillsyn och oanmälda besök. Jag skulle önska att det var fallet också på det sakområde som jag arbetar med.

Jag tror att det är väldigt viktigt att komma ihåg att det både i detta förslag och i den lagstiftning som trots allt ligger till grund finns mycket åtgärder redan i dag för god tillsyn, spårbarhet och sådana saker. Men självklart kan bra saker förbättras, och det är inte nödvändigtvis så att man behöver tillföra denna typ av beslut här i riksdagen för att kunna genomföra denna typ av åtgärder.

Jag ser ändå väldigt positivt på det engagemang som finns. Jag hörde också hur ledamoten i sitt anförande sa att han ville samla ihop ett antal positiva åtgärder till en motion. Det ser jag också mycket positivt på.

Anf. 70 ROGER RICHTHOFF (SD) replik:

Fru talman! Tack för svaren! Jag försöker inte ställa en massa komplicerade frågor med tanke på att jag har sysslat med detta så länge, utan jag försöker vara konstruktiv.

En av de viktiga sakerna med märkningen är just det jag sa: kontroll. Vem har köpt ut det? Var är det utköpt? Hur mycket är förbrukat? Och så vidare.

En annan del här handlar om något jag själv länge har gjort. Nu är man ju lite mer försiktig, men vi blandade själva. Man blandar olika kemikalier – jag ska inte berätta hur man gör här – i tre 100-kilosladdningar. Var för sig är de ofarliga, men blanda med viss försiktighet och tänd eld på det så får du en mycket kraftig detonation, fru talman. Detta kan man blanda själv.

Nu är det lite mer kontroll: Varför ska du köpa 100 kilo av det? Varför ska du köpa det här? Det finns egentligen ingen marknad för detta längre, men det går fortfarande att göra det. Man bör alltså hålla ett öga även på de inköp som görs av de här kemikalierna. Jag behöver inte köpa 50 kilo; jag kan köpa 10 kilo. Nisse där borta köper 5 kilo, fru talman, och så småningom får man ihop de 50 genom att handla på det här viset. Det är också en sak som vi bör ta höjd för innan det händer, alltså att bevaka även inköpen av de kemikalier som möjliggör tillverkning av egna sprängämnen och som ingen har koll på.

Det här är inte lätt, men man bör tänka på det. Jag bistår gärna med konkreta förslag i ett annat sammanhang. Vi har ju samma mål. Vi har olika vägar dit, men vi försöker hjälpa varandra för att nå dithän.

Vad gäller tullen ser jag fram emot att de får de här, som jag uppfattar det i alla fall, lite positiva signalerna från regeringsföreträdare.

Anf. 71 MARIA GARDFJELL (MP) replik:

Fru talman! Jag nämnde att Finansdepartementet har tillsatt en utredning för att se över Tullverkets befogenheter och att det också finns förslag om ett tillståndsregister. Det arbetet är alltså under beredning och pågår.

Jag tror att det är oerhört viktigt att komma ihåg att alla de frågor och alla de ärenden som vi bereder här i Sveriges riksdag måste hanteras på ett korrekt sätt. I de här frågorna ser inte jag att vi har särskilt olika uppfattningar, utan det finns en rad goda idéer som måste tas om hand på ett korrekt sätt, och regeringen arbetar på med det.

Jag vill tacka för frågan.

Anf. 72 JÖRGEN BERGLUND (M) replik:

Fru talman! Precis som jag sa i inledningen hade jag hoppats att vi skulle få något svar från regeringspartierna angående tullens möjlighet att kontrollera vilka som har tillstånd eller inte. Jag gjorde ett försök med ett av regeringspartierna, Socialdemokraterna, men tyvärr fick jag inget svar utan en uppvisning i en socialdemokratisk paradgren, nämligen att skylla på alliansregeringen. Det är vi vana vid att höra.

Men jag gör ett nytt försök, nu med den andra regeringspartnern, Miljöpartiet. Jag skulle gärna vilja höra lite mer om detta.

Nu hörde jag Maria Gardfjell prata om att Finanssen har tillsatt en utredning och så vidare, men mig veterligen finns det inte med i något utredningsdirektiv att det här också ska ske. Det är det jag menar med att det här är viktigt.

Man ska komma ihåg, fru talman, att man på Tullverket också själva har sagt att det här vore en god idé. Jag skulle gärna vilja höra från Miljöpartiet och Maria Gardfjell varför vi inte bara göra det här och säger ja till det.

Anf. 73 MARIA GARDFJELL (MP) replik:

Fru talman! Jag vill verkligen tacka för Jörgen Berglunds engagemang i den här frågan. Jag måste ändå säga att jag tyckte att vår kollega från Socialdemokraterna uttryckte ett mycket bra svar där han lyfte upp vad som står i handlingen som vi debatterar här i dag. Där framgår att just ett tillståndsregister behövs, att man arbetar med det och att de myndigheter, bland annat MSB men också övriga myndigheter, däribland Tullverket, som jobbar med det här behöver få tillgång till ett nationellt tillståndsregister. Jag tror att den frågan verkligen är på gång.

Att ansvaret för Tullverket ligger under Finansdepartementet och inte under Försvarsdepartementet kan vara en anledning att behöva hantera frågor som rör Tullverket i särskild ordning. Eftersom Tullverket nu ändå också har föreslagit att det här är någonting som man vill förbättra är jag helt övertygad om att regeringen kommer att fånga upp den här frågan på ett bra sätt. Det finns absolut ingenting att vara oense om i det här.

Jag kan konstatera en sak, fru talman, och det är att det finns ett mycket starkt stöd för den här propositionen och för de här förslagen. Jag upplever att vi också är väldigt överens om att vi måste mota den brottslighet som finns och den kriminalitet där man använder sprängningar i större utsträckning.

Fru talman! Jag ser verkligen fram emot att samarbeta ännu starkare ihop med oppositionen i de här frågorna. Det finns ingen anledning att tro att regeringen inte står på tårna och ligger på i de här frågorna.

Anf. 74 JÖRGEN BERGLUND (M) replik:

Fru talman! Jag hoppas verkligen att Maria Gardfjell har rätt. Det som oroar mig är att vi vet att utredningar tar tid och att det är ganska hårt reglerat när det gäller tillgång till olika register. Vi har varit med om i många andra avseenden att det kan sättas stopp för det. Det är jag mest orolig för, och jag hoppas att Maria Gardfjell har rätt.

Maria Gardfjell sa att det här inte är hennes huvudområde, utan det är miljö- och jordbruksutskottet som är det. Jag får väl berömma Maria Gardfjell och säga att jag tycker att hon har klarat det ganska bra. Sedan gjorde hon en liknelse och sa att där brukar inte Moderaterna, som jag uppfattade det, vilja ha så mycket tillsyn och tillstånd. Det står jag verkligen bakom, måste jag säga. Där handlar det om hårt arbetande lantbrukare. Här pratar vi i stället om potentiellt kriminella.

En sista sak som jag vill skicka med Maria Gardfjell är att till skillnad från Sverigedemokraterna tycker jag inte att det är alls en god idé att dna-märka sprängmedel i Sverige av den enkla anledningen att det är ett EU-harmoniserat område. Skulle svenska företag tvingas märka sina sprängmedel som vi säljer härifrån skulle det bli en konkurrensnackdel för svenska företag, och det vore olyckligt.

Anf. 75 MARIA GARDFJELL (MP) replik:

Fru talman! Jag får be om ursäkt för att jag har uttryckt mig otydligt. Det jag menade var att det alltid är bra med en ökad spårbarhet. Att det skulle vara just Sverigedemokraternas förslag som skulle ligga till grund för det tror jag nog inte riktigt att jag har uttryckt. Då får jag rätta det i sådana fall, för det var inte min mening.

Spårbarhet är bra, och här finns också verktyg för det inom de regelverk som vi har i dag. Det var det som jag framförde till Sverigedemokraterna.

Jag tycker att det är oerhört viktigt att komma ihåg att när det kommer till de här frågorna är vi oerhört överens. Jag tycker också att det finns en stor anledning att titta extra på hur tillsynen kan förbättras. Faktum är att även inom jordbrukets område finns det en hel del ämnen som tyvärr kan användas och missbrukas av kriminella. Jag skulle vilja säga att tillsynen även på det området är oerhört viktig.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 9 juni.)

§ 10 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

EU-dokument

COM(2021) 206 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om harmoniserade regler för artificiell intelligens (rättsakt om artificiell intelligens) och om ändring av vissa unionslagstiftningsakter

§ 11 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 7 juni

2020/21:808 Svenska Jägareförbundets uppdrag att sköta jakt- och viltvård

av *Alexandra Anstrell* (M)

till statsrådet *Jennie Nilsson* (S)

2020/21:809 Behovet av att minska vargstammen

av *Alexandra Anstrell* (M)

till statsrådet *Jennie Nilsson* (S)

2020/21:810 Mörkertalet gällande illegala transporter

av *Thomas Morell* (SD)

till statsrådet *Mikael Damberg* (S)

2020/21:811 Återinförande av skatter

av *Boriana Åberg* (M)

till finansminister *Magdalena Andersson* (S)

2020/21:812 Turkiets agerande mot kurder i grannländerna

av *Amineh Kakabaveh* (-)

till utrikesminister *Ann Linde* (S)

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 7 juni

2020/21:3114 Pensionsavgifter som inte används till pensionerna

av *Sten Bergheden* (M)

till statsrådet Ardalan Shekarabi (S)

2020/21:3115 Riktlinjer för att minska stillasittande

av *Ulrika Jörgensen* (M)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2020/21:3116 Möjlighet att se EM-matcher fram till slutsignalen

av *Lars Beckman* (M)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2020/21:3117 Systematisk uppföljning av läkemedel

av *Ulrika Jörgensen* (M)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2020/21:3118 Azerbajdzjans intrång på armeniskt territorium

av *Fredrik Malm* (L)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2020/21:3119 Fördömande av Azerbajdzjans agerande

av *Björn Söder* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2020/21:3120 Återvändande av armeniska krigsfångar

av *Björn Söder* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2020/21:3121 Avlivning av djur enligt djurskyddslagen

av *Michael Rubbestad* (SD)

till statsrådet Jennie Nilsson (S)

2020/21:3122 Asylstopp i Danmark

av *Björn Söder* (SD)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:3123 De svenska insatserna i Mali

av *Björn Söder* (SD)

till försvarsminister Peter Hultqvist (S)

2020/21:3124 Begränsningar i Transportstyrelsens app

av *David Josefsson* (M)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2020/21:3125 Arbetsträning och rätt till ledighet

av *Anders Österberg* (S)

till arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S)

2020/21:3126 Bonus–malus påverkan på anpassade fordon

av *Mikael Dahlgvist* (S)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2020/21:3127 Besparingar på polisens arbete mot våld i nära relationer

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)

till statsrådet Mikael Damberg (S)

Prot. 2020/21:136
8 juni

2020/21:3128 Underlättande för landets chaufförer att ta vaccin mot covid-19

av *Sten Bergheden* (M)
till socialminister *Lena Hallengren* (S)

2020/21:3129 Behovet av friskare hem

av *Lars Mejern Larsson* (S)
till statsrådet *Märta Stenevi* (MP)

2020/21:3130 Polisiära resurser för att motverka våld i nära relationer

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)
till statsrådet *Mikael Damberg* (S)

2020/21:3131 Finansiering av beredskap i samhällsviktig verksamhet

av *Alexandra Anstrell* (M)
till statsrådet *Mikael Damberg* (S)

2020/21:3132 Ansvarsprincipens roll i den civila beredskapen

av *Alexandra Anstrell* (M)
till statsrådet *Mikael Damberg* (S)

2020/21:3133 Införande av ett modernt ämbetsmannansvar

av *Lina Nordquist* (L)
till justitie- och migrationsminister *Morgan Johansson* (S)

2020/21:3134 Situationen för regimkritiker i Belarus

av *Maria Nilsson* (L)
till utrikesminister *Ann Linde* (S)

2020/21:3135 Skolverkets utbetalningar av läxhjälpbidrag

av *Christian Carlsson* (KD)
till utbildningsminister *Anna Ekström* (S)

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 19.07.

Sammanträdet leddes
av andre vice talmannen från dess början till och med § 7 anf. 21 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.59 och
av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

THOMAS LARUE

/Olof Pilo

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	1
§ 3 Ärenden för hänvisning till utskott	2
§ 4 Ärenden för bordläggning.....	2
§ 5 Riksrevisionens rapport om granskning av statens styrning av äldreomsorgen.....	3
Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU27	3
Anf. 1 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	3
Anf. 2 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S).....	4
Anf. 3 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M).....	6
Anf. 4 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD).....	7
Anf. 5 ANDERS W JONSSON (C)	9
Anf. 6 KARIN RÅGSJÖ (V).....	11
Anf. 7 ANDERS W JONSSON (C) replik	12
Anf. 8 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	13
Anf. 9 ANDERS W JONSSON (C) replik	13
Anf. 10 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	14
Anf. 11 BARBRO WESTERHOLM (L).....	14
Anf. 12 NICKLAS ATTEFJORD (MP).....	15
(Beslut skulle fattas den 9 juni.)	16
§ 6 Kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården m.m.	17
Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU17	17
Anf. 13 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	17
Anf. 14 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S).....	18
Anf. 15 JOHAN HULTBERG (M)	20
Anf. 16 CLARA ARANDA (SD).....	22
Anf. 17 ANDERS W JONSSON (C)	23
Anf. 18 KARIN RÅGSJÖ (V).....	25
Anf. 19 LINA NORDQUIST (L)	27
Anf. 20 NICKLAS ATTEFJORD (MP).....	28
(Beslut skulle fattas den 9 juni.)	29
§ 7 Förebyggande av våld i nära relationer.....	29
Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU26	29
Anf. 21 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	29
Anf. 22 INGE STÅHLGREN (S).....	31
Anf. 23 JOHAN HULTBERG (M)	33
Anf. 24 LINDA LINDBERG (SD).....	34
Anf. 25 ANDERS W JONSSON (C)	36
Anf. 26 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD) replik.....	37
Anf. 27 ANDERS W JONSSON (C) replik	37
Anf. 28 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD) replik.....	38
Anf. 29 ANDERS W JONSSON (C) replik	38
Anf. 30 MAJ KARLSSON (V)	39
Anf. 31 JUNO BLOM (L)	41
Anf. 32 NICKLAS ATTEFJORD (MP).....	43

Anf. 33 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP).....	44
Anf. 34 JOHAN HULTBERG (M) replik.....	47
Anf. 35 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik	48
Anf. 36 JOHAN HULTBERG (M) replik.....	48
Anf. 37 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik	49
Anf. 38 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD) replik	49
Anf. 39 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik	50
Anf. 40 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD) replik	50
Anf. 41 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik	51
Anf. 42 MAJ KARLSSON (V) replik.....	51
Anf. 43 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik	51
Anf. 44 MAJ KARLSSON (V) replik.....	52
Anf. 45 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik	52
Anf. 46 JUNO BLOM (L) replik	53
Anf. 47 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik	53
Anf. 48 JUNO BLOM (L) replik	53
Anf. 49 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik	54
Anf. 50 LINDA LINDBERG (SD) replik	54
Anf. 51 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik	55
Anf. 52 LINDA LINDBERG (SD) replik	55
Anf. 53 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP) replik	55
(Beslut skulle fattas den 9 juni.).....	56
§ 8 Kompletterande bestämmelser till EU:s cybersäkerhetsakt.....	56
Försvarskommitténs betänkande 2020/21:FöU6	56
Anf. 54 PÅL JONSON (M).....	56
Anf. 55 CAROLINE NORDENGRIP (SD).....	58
(forts.).....	59
Ajournering.....	59
Återupptaget sammanträde.....	59
§ 8 (forts.) Kompletterande bestämmelser till EU:s cybersäkerhetsakt (forts. FöU6).....	59
Anf. 56 LARS THOMSSON (C)	59
Anf. 57 CLASGÖRAN CARLSSON (S).....	60
Anf. 58 MARIA GARDFJELL (MP).....	61
(Beslut skulle fattas den 9 juni.).....	63
§ 9 Skärpt kontroll över explosiva varor	63
Försvarskommitténs betänkande 2020/21:FöU9	63
Anf. 59 JÖRGEN BERGLUND (M)	63
Anf. 60 ROGER RICHTHOFF (SD)	64
Anf. 61 CLASGÖRAN CARLSSON (S).....	66
Anf. 62 JÖRGEN BERGLUND (M) replik	67
Anf. 63 CLASGÖRAN CARLSSON (S) replik	67
Anf. 64 JÖRGEN BERGLUND (M) replik	67
Anf. 65 CLASGÖRAN CARLSSON (S) replik	68
Anf. 66 DANIEL BÄCKSTRÖM (C).....	68
Anf. 67 MARIA GARDFJELL (MP).....	69
Anf. 68 ROGER RICHTHOFF (SD) replik.....	71

Anf. 69 MARIA GARDFJELL (MP) replik.....	71	Prot. 2020/21:136
Anf. 70 ROGER RICHTHOFF (SD) replik	71	8 juni
Anf. 71 MARIA GARDFJELL (MP) replik.....	72	-----
Anf. 72 JÖRGEN BERGLUND (M) replik	72	
Anf. 73 MARIA GARDFJELL (MP) replik.....	73	
Anf. 74 JÖRGEN BERGLUND (M) replik	73	
Anf. 75 MARIA GARDFJELL (MP) replik.....	74	
(Beslut skulle fattas den 9 juni.)	74	
§ 10 Bordläggning.....	74	
§ 11 Anmälan om interpellationer.....	74	
§ 12 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	75	
§ 13 Kammaren åtskildes kl. 19.07.....	76	